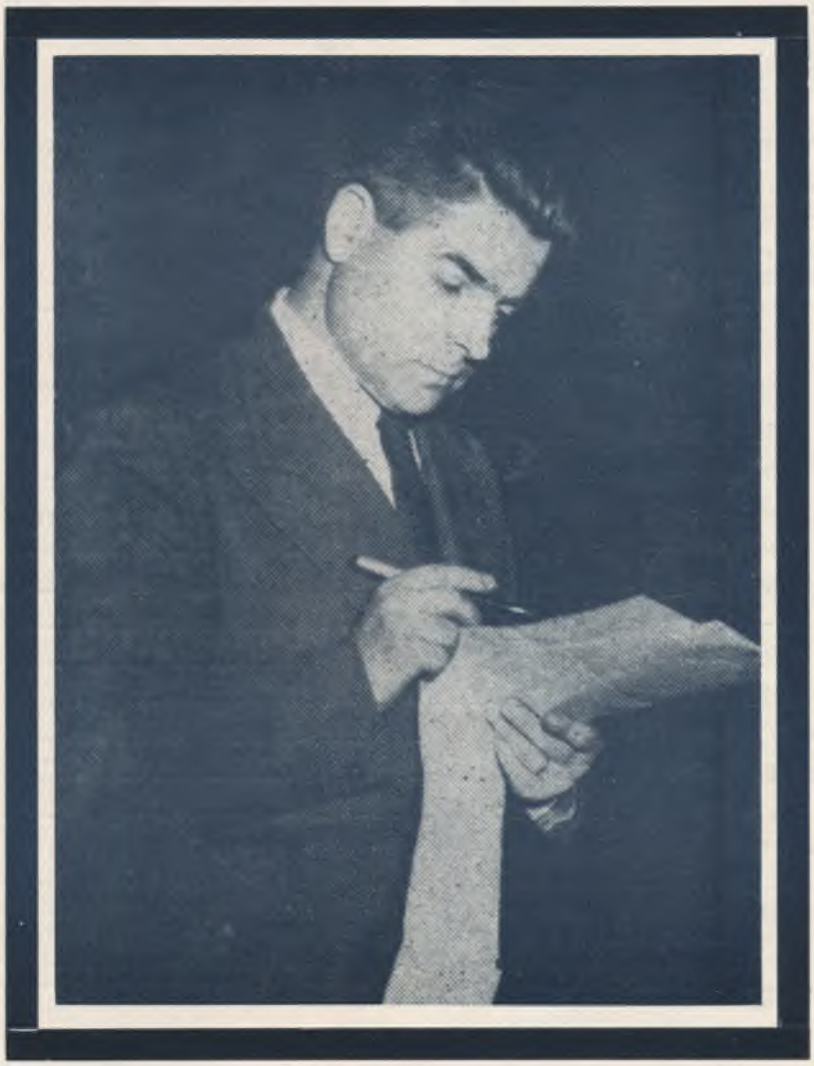

KARYS

1969
KOVAS - MARCH
Nr. 3

KARYS

1969
Nr. 3 (1450)

Redaktorius
ZIGMAS RAULINAITIS

Administratorius
LEONAS BILERIS

Redaktoriaus pavaduotojas
JONAS RŪTENIS

Atskirus skyrius redaguoja:

P. PETRUŠAITIS
"Tremties Trimitas"

E. PETRAUSKAITĖ
"Šaulė Tremtyje"

BALYS BRAZDŽIONIS
Lietuviai Kariai Laisvajam Pasaulyje

BRONIUS BALČIŪNAS
"Karinės Žinios"

Leidžia:
L. V. S. RAMOVĖ N. Y. SKYRIUS

TURINYS

Kpt. Simas Urbonas ..... (viršelis)
J. Petrėnas — Iškilaus redaktoriaus netekus 65
V. Mingėla — Technikos kariuomenė ir jos biblioteka 66
A. Budreckis — Lietuviškoji ekspansija 74
A. Nevardauskas — Šautuvo vamzdžio ašis 81
B. B. — Čekoslovakija ir kas toliau 83
J. Gediminėnas — Pasitraukti ar pasilikti? 85
Tremties Trimitas 87
Šaulė Tremtyje 90
Karinės Žinios 91
Kronika 94

ATSTOVAI: Baltimore ..... M. ŠIMKUS
Chicago ..... J. STANKŪNAS
Cleveland ..... F. EIDIMTAS
Los Angeles .... O. ŽADVYDAS
Philadelphia .. A. IMPOLĖNAS
Australija ..... V. ŠALKŪNAS

PLATINTOJAI

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

Boston, Mass. — S. J. Minkus

Chicago, Ill. — "Gifts International", "Marginiai", "Parama".

Detroit, Mich. — V. Perminas

Grand Rapids, Mich. — J. Belinis

Kenosha, Wis. — B. Juška

Los Angeles, Calif. — V. Prižgintas

Newark, N.J. — Kazys Trečiokas

Omaha, Nebr. — J. Kantanavičius

Woodhaven, N.Y. — J. Pašukonis ("Aidas") "Romuva"

Waterbury, Conn. — V. Vaitkus

KANADOJE:

Hamilton, Ont. — Z. Orvidas

Toronto, Ont. — Augustinas Kuolas, P. Misevičius

Montreal, Que. — "Parish Library"

ANGLIJOJE:

"Dainora" — 74 Priory Road, Kew Surrey

AUSTRALIJOJE:

S. Slavickas — 44 Slevin St., Geelong North, 3215, Vic. Australia

L. Vasiliūnas — 3 Wall Street Norwood 5067

VENEZUELOJE:

Kun. A. Perkumas, SDB
Centro Lituano, Plaza Principal de La Vega, Caracas

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS" — 916 Willoughby Avenue, Brooklyn, N.Y. 11221, U.S.A. Subscription $7.00 per year. Single copy 70 cents.

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N.Y.

KU biblioteka
093 00523818 9

Įsteigtas Lietuvoje 1919— Nepriklausomybės kovų— metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse Amerikos Valstybėse 1950 metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 3 (1450) KOVAS - MARCH 1969

Iškilaus redaktoriaus kpt. Simo Urbono netekus

J. Petrėnas

Pernai, rudenį mirė Simas Urbonas, daugelį metų redagavęs "Karį" — savaitinį laikraštį, kurį Lietuvos karo vadovybė leisdavo kariuomenei.

Šių eilučių autoriui, kaip irgi buvusiam vienam iš pirmųjų "Kario" redaktorių, "Kario" uždaviniai artimai žinomi. Per visą Lietuvos nepriklausomybės laikotarpį per mūsų kariuomenės pulkus ir kuopas perėjo daugelis dešimčių tūkstančių jaunimo. Mūsų karo vadovybė rūpinosi tą žaliąjį jaunimą, kurs daugumoje ateidavo iš kaimo, ne tik parengti karinei tarnybai, bet, kas nemažiau svarbu, tuos jaunuolius auklėti patriotinėje dvasioje ir pagelbėti jiems praplėsti jų žinių akiratį. Lietuvos jaunuoliai perėję per kariuomenės eiles, atgal grįždavo nepalyginamai šviesesni ir sąmoningesni, vyrai, kurie savo civiliniame, kaip būdavo sakoma, gyvenime sugebėdavo iškiliai pasireikšti. O kas dar pažymėtina, į Lietuvos kaimą jie atnešdavo gilesnį mūsų gyvenimo aplamai, o ypatingai kultūrinių siekių pažinimą. Per tai buvo pasiekta žymi pažanga Lietuvos gyvenime.

Simas Urbonas, kapitonas karo tarnyboje, paėmęs į savo rankas "Karį" tvarkyti, buvo persiėmęs karine dvasia ir taip pat kariškai gerai parengtas asmuo. Jis puikiai pažino karo tarnybą ir tiksliai nusimanė mūsų kariuomenės auklėjimo darbe. Jo vadovaujamas "Karys" turėjo planingai paruoštą programą — auklėti lietuvį kareivį didžiajam uždaviniui — tėvynės gynybai. Šiais laikais karinė tarnyba jau yra didelė ir sudėtinga specialybė. Šiuo požiūriu Simas Urbonas buvo nepaprastai uolus ir rūpestingas.

Tačiau, tuo pat metu, Simas Urbonas nė minutei neužmiršo ir antrojo, gal nemažiau svarbaus uždavinio — kultūrinio lietuvių jaunuolių, užsivilkusių karinę uniformą, auklėjimo. Šios jo pastangos nė kiek nebuvo mažesnės vertės. "Kario" puslapiuose pastoviai buvo rašoma kultūriniais klausimais. Savaime suprantama, kad "Kario" periodinis leidinys, kurį skaitytojas, ne tik gerbia, bet ir myli. Simas Urbonas mokėjo ir galėjo savo "Karys" daug dėmesio skirdavo Lietuvos praeičiai, o ypatingai praeities lietuvių kovoms dėl savo tautos laisvės. Tačiau jo pastangomis "Kario" skaitytojai buvo nuolatos supažindinami su Lietuvos menine ir kultūrine veikla. Ilgesnį laiką "Karį" skaitydamas kareivis spėdavo susipažinti su lietuvių literatūra ir su lietuvių rašytojais bei poetais. Meno, dailės, teatro gyvenimas irgi būdavo plačiai "Karyje" pavaizduojamas. Jaunuomenei skirtame leidinyje sportas privalėjo užimti svarbią vietą. "Karys" sportinę veiklą entuziastiškai skatino.

Dar reikia priminti ypatingai brangią Simo Urbono, kaip redaktoriaus savybę, tai jo sugebėjimą surasti didelį būrį bendradarbių, kurie pastoviai jam rašydavo. Tekdavo anais laikais gėrėtis tais nuoširdžiais korespondentų pasisakymais, kokie mirgėdavo "Kario" puslapiuose.

Spaudos organai dažnai esti gerbiami dėl jų rimto turinio. Bet žymiai vertingesnis toks pe-

Kpt. Simo Urbono nekrologas tilpęs The Boston Globe, 1968 m. lapkričio 19 d.

DEATHS

URBONAS — In Worcester, Nov. 18, Simas J., age 60, of 3 Surrey lane, Peabody; husband of the late Ona (Saulytė) and father of Algie Urbonas of Peabody, Mrs. Ruth Cronin of Burlington. Funeral services will be held on Thursday at 8 a.m. from the Conway Funeral Home, 12 Chestnut st., Peabody. Requiem High Mass in St. John's Church, Peabody at 9 a.m. Burial Cedar Grove Cemetery, Peabody. Visiting hours Wednesday 2-4 and 7-9 p.m.

TECHNIKOS KARIUOMENĘ IR JOS BIBLIOTEKĄ PRISIMINUS

VLADAS MINGĖLA

Spaustuvės ženklas knygoje turi didesnę reikšmę žmonijai, jos kultūrai, negu imperatoriaus herbas ant pinigų.

Erazmas Roterdamietis (1469-1536)

ĮVADUI, SPROGDINIMO NUOTYKIS

Iki 1920 m. kovo mėn. už suvereninės Lietuvos laisvę kovojo tik pėstininkai. Bendrojo technikinio-inžinierinio pasiruošimo lygiui pakelti vadovybė gal būt norėjo dėti daugiau pastangų nuo pat nepriklausomybės paskelbimo dienos, tačiau tam nebuvo nei laiko, nei atitinkamų specialistų, nei lėšų, pagaliau, nebuvo literatūros — specialaus turinio vadovėlių. Nebuvo nė jokių bibliotekų. Buvo sunku ruošti karininkus ir kareivius specialistus. O reikėjo! Iš visų pusių, kaip alkani žvėrys, Lietuvą puolė žiaurūs priešai.

"Karo Technikos Dvidešimtmetyje" 264-265 p., inž. plk. ltn. Jonas Matonis-Maculevičius savo atsiminimuose prisimena vieną nemalonią dėl nepasiruošimo įvykusią klaidą. 1920 m. liepos mėn. Siaurųjų geležinkelių dirbtuvės paprašė pionierių pagalbos susprogdinti didoką ketaus (špižo) gabalą, užsilikusį Lapių valsčiuje dar iš Kauno caro laikų rusų tvirtovės. Vietoje apžiūrėjus buvo nustatyta, kad tam ketaus gabalui susprogdinti reikia iš viso 120 kg. sprogstamosios medžiagos. Mokykloje buvo paruoštas iš atskirų dalių 120 kg. perdito užtaisas. Sprogdinti nuvažiavo Puskarininkių mokyklos viršininkas, jo padėjėjas, būrininkas ir ūkvedys. Be reikiamo užtaiso, buvo nusivežta dar 100 m. pionierių kabelio, 2 elektros sprogikliai, 20 paprastų sprogiklių ir rusų kariuomenės tipo sprogdinimo mašinėlė. Dar kartą tą milžinišką ketaus gabalą apžiūrėjus, viršininkų buvo nuspręsta atsivežtą užtaisą dėti ne išorinėje pusėje, bet į vidų, nes ketaus masyve kaip tik buvo labai patogi užtaisui anga. Visas gabalas buvo žemės paviršiuje. Sudėjus užtaisą, buvo sukišti visi atsivežti sprogikliai ir pravesti laidai nuo sprogdinimo masyvo per 40 metrų į tą pusę, kurios storumas, tarp užtaiso ir išorės buvo apie 60 cm. Manyta, kad iš šios pusės bus saugiau; apie kokį nors pavojų ir negalvota. Bet laidų ilgis leido mašinėlę atitraukti į slėnį, taigi, dėl viso pikto, ir buvo atsistota taip, kad sprogdinamojo objekto nebuvo matyti. Pagaliau ūkvedžiui pasukus mašinėlę, įvyko tartum atominis sprogimas, pragariškas trenksmas ir ūmai aplink sutemo. Tik po kurio laiko iš dangaus ir kur kas toliau, pradėjo kristi įvairaus dydžio išsprogdinto ketaus gabalai. Dulkėms ir dūmams išsisklaidžius, šalia buvo paguldytas, skeveldrų nukirstas, didokas medis, o vietoje ketaus masyvo — tik didelė didelė duobė. Tiek ir beliko iš to milžiniško gabalo.

---

vedamą "Karį" tokiu, kaip čia sakoma, mėgiamu leidiniu padaryti.

Grynai žurnalistiniu požiūriu Simas Urbonas taip pat nusipelnė didelę pagarbą. Jis turėjo pakankamai gerą skonį ir nujautimą, arba intuiciją, kokiu būdu padaryti leidinį patrauklų ir laukiamą kiekvieną savaitę, kada jis pasirodydavo. Kas anuos laikus atsimena, gerai žino, jog Simo Urbono redaguojamas "Karys" buvo vienas gražiausių leidinių visoje lietuvių ano meto spaudoje.

Ir šitokiu būdu, nuoširdžiai dirbdamas ir kūrybiškai savo uždavinius atlikdamas, Simas Urbonas išbuvo "Kario" redaktorium daugiau metų, negu kuris kitas jo pirmtakūnas-redaktorius. O jis, reikia pasakyti, buvo jau tryliktasis "Kario" redaktorius. Kiti, prieš jį buvę, dvylika redaktorių dažnokai keisdavosi ir kartais net gerus norus turėdami, bei sugebėjimais nenuskriausti, nespėdavo taip pilnai pasireikšti, kaip tai padarė Simas Urbonas, per tuos ilgus metus būdamas "Kario" redaktoriaus pareigose. Ne pro šalį bus pastebėti, jog "Karys" skatino budrumą ir geras nuotaikas.

O jis pradėjo "Karį" redaguoti 1935 metais ir dirbo iki pat rusų invazijos 1940 metais.

Simas Urbonas, dar tenka priminti, dirbo grynai literatūrinį darbą ir buvo išleidęs keleta atskirų knygų, kurių tarpe paminėtinos šios: Kariūno atsiminimai (1930 m. ir 1931 m.), Gyvenimo eilėraštis (1932 m.), Sūkuriai ir žmonės (1947 m.).

Simas Urbonas gimė 1907 m. Ingavangio kaime, Šiluvos valsč., mirė Amerikoje 1968 metais. Čia jis gyveno nuo 1949 metų.

Simas Urbonas priskirtinas prie lietuvių žurnalistų-profesionalų kuriam pavyko palikti lietuvių laikraštijoje įsidėmėtinus pėdsakus.

Tik labiau įsigilinus, namie, paaiškėjo kad šiam sprogdinimui buvo panaudota apie 40 kartų daugiau sprogstamosios medžiagos, negu reikėjo; be to, turėjo būti sprogdinama ne vienu sprogimu. Tuo būdu Siaurųjų geležinkelių dirbtuvės šio darbo vaisiais negalėjo pasinaudoti, nes kelios tonos ketaus buvo pasėtos 14 km.^{2} plote, gi skeveldros beveik iš kilometrinio aukščio krisdamos taip giliai susmigo žemėn, kad to ketaus gabalų daugiau niekas ir nematė. Laimei tik, kad tokį neprotingą sprogdinimą įvykdžius buvo išvengta aukų.

Po kelių panašių nevykusių sprogdinimų viršininkai susirūpino savo žinių pagilinimu. Kažkur buvo rasta, iš caro laikų užsilikusi, speciali bibliotekėlė. Parsigabenta daugiau sprogdinimo statutų (rusų kalba) ir po to sprogdinimo ir tiltų statymo klausimai buvo nuodugniai išstudijuoti. Rusų vadovėliuose ir statutuose (lietuviškų iš viso nebuvo) teoretiniai aiškinimai buvo praktikoje išbandyti.

Nepriklausomos Lietuvos kariuomenėje buvo pradėta domėtis įvairiomis specialybėmis 1919 m. Pirmiausia kovos lauke buvo svarbu ryšius palaikyti, taigi ryšininkų ir elektrotechnikos specialistų—dalinių reikėjo. Vėliau karo vadovybei parūpo pionieriai, techninės priemonės, automobilininkai ir karinių šoferių ruošimas. Neapsieita ir be karinių geležinkelininkų. Štai ir savi lietuviški šarvuoti traukiniai atsirado. 1919 m. lietuvių kovose su bolševikais ir bermontininkais jėgos buvo nelygios. Priešai, ypač bermontininkai, turėjo įvairaus kalibro pabūklų, daug kulkosvaidžių, technikos dalių. Tuo tarpu mūsų pirmieji savanoriai—kariai iš pradžių kovojo muzėjinės vertės šautuvais; buvo labai menka šaudmenų atsarga, o nesant transporto ir techninių susisiekimo priemonių, didelius žygius atlikti reikėdavo pėstiems. Ilgainiui atsirado šarvuotų automobilių daliniai. Ši techninė naujovė mūsų kariuomenėje pasireiškė 1920 m. Taip pat tais metais atsirado pačių lietuvių pastatytas šarvuotas traukinys "Gediminas". 1921 m. rugpjūčio 1 d. buvo suformuotas šarvuotų traukinių pulkas, susidedąs iš 3 šarvuotų traukinių — "Gediminas", Kęstutis" ir "Algirdas". Pagaliau tankai atsirado tik 1924 m. Visas šarvuotas technikines priemones apjungė Šarvuočių rinktinės daliniai.

Vėliausiai (1935 m. rugpjūčio 1 d.) atsirado *karo laivynas*. Didžiausias karo laivas buvo "Prezidentas Smetona". Šio tipo laivų įgulas paprastai sudarydavo 7 karininkai ir apie 70 puskarininkių ir jūreivių. Todėl į mūsų karo laivyną buvo labai sunku patekti. Tik sveiki kūnu ir dvasia, pasiryžę ir užsigrūdinę vyrai tapdavo tikrais jūrininkais.

KARININKŲ SPECIALISTŲ RENGIMAS

Karo technikos bibliotekos atsiradimą tenka rišti su karininkų specialistų rengimu. Todėl dar 1919 m. sausio mėn. kilo sumanymas steigti prie KAM štabo "Karinę Technikos Mokyklą". 1920 m. sausio 15 d. Kaune buvo įsteigti "Laikinieji Karininkų Kursai", kuriuose buvo sapiorų skyrius. Kursų viršininkas, keistu sutapimu, buvo anglų plk. leit. Monck Mason. Iš viso, karo veiksmams aprimus, radosi galimybė bent trumpam laikui atitraukti iš fronto tam tikrą kiekį karininkų ir kareivių ir griebtis mokslo. Deja, vis labiau jautėsi trūkumas mokslinės, karo technikos — inžinerijos literatūros. Anuomet lietuvių kalba beveik nieko nebuvo išleista. Labiausia buvo prieinama rusų kalba, bet ir rusiškų knygų nebuvo. Be to, trūko ir bibliotekininkų entuziastų. Pagaliau, Generalinio štabo technikos skyriaus viršininko įsakymu, 1921 m. balandžio 4 d., Šančiuose, Ryšių bataliono patalpose, buvo suruošti vieno mėnesio kursai divizijų ir pulkų ryšių viršininkams. Kursų viršininkui plk. inž. A. Bobinskiui prisistatė 22 karininkai—kursantai. Šiuose kursuose buvo dėstomi šie dalykai:1. ryšių organizacija kariuomenėje ir ryšių taktika, 2. elektrotechnikos pradai, 3. telefonija, 4. kabelio ir nuolatinių linijų statymas ir 5. praktikos darbai lauke. Dėstytojai: kpt. Vl. Kurkauskas, karin. (vėliau plk. ltn.) inž. Alf. Jurskis, plk. inž. A. Bobinskis, kpt. A. Banėnas (vėliau plk.) ir karo vald. F. Fridrichas.

Paminėtinas atsitikimas, kad mūsų karo vadovybės įsakymu, 1920 m. kovo 6 d., buvo pasiųsta Rygon 14 karininkų ir 45 kareiviai specialiems tankų kursams išeiti. Šioji komanda Latvijoje išbuvo ir mokėsi 4 mėnesius ir susipažino su šarvuočių-tankų technikinėmis ir taktinėmis ypatybėmis.

1922 m. buvo surengti trumpalaikiai kursai ir, pagaliau, 1923 m. karo technikos viršininko plk. (vėliau gen.) inž. Al. Kurkausko rūpesčiu ir pastangomis (ir plk. ltn. inž. Balio Sližio, KAM-rio pritarimu) buvo įsteigti pastovūs ir nuolatiniai Augštieji Karo Technikos kursai — AKTK. Buvo priimti lektorių etatai, o Karo taryba patvirtino laikiną kursų statutą. Ir šiuo momentu itin pribrendo Karo Technikos bibliotekos steigimo klausimas. Kadangi joks mokslas neįmanomas be atitinkamų knygų, tad kursantai vis labiau ėmė reikalauti lektūros. Įvykdavo kartais kurijozų. Po paskaitos lektoriai nurodydavo ir literatūrą, bet ja pasinaudoti nebuvo įmanoma, nes Kaune knygynuose ir bibliotekose nebuvo galima tokių knygų gauti. Tuo būdu klausytojai turėjo pasitenkinti vien tik girdėtų paskaitų turiniu. Tiesa, daugis karininkų būdavo siunčiami į užsienį — baigti augštąjį mokslą. Patiekiu už-

Vladas Mingėla, buvęs Karo Technikos bibliotekos vedėjas, Kaune

sienio mokyklų sąrašą, kurias nuo 1923 m. baigė mūsų kariuomenės technikos dalių K.A.M. stipendininkai—karininkai:

Ecole d'Application du Génie à Versailles; Ecole Militaire du Génie—Bruxelles; Ecole Supérieure d'Electricité—Paris; Ecole Nationale Supérieure des P. T. T.—Paris; Ecole Spéciale de Construction d'Automobile—Paris; Ecole Militaire Supérieure d'Automobile—Fontenebleau; Ecole d'Application de l'Infanterie et du Chars de Combat—Versailles; Regia Accademia Navale —Livorno; Ecole Navale—Brest; Ecole des Elèves Ingénieurs Mecaniciens de la Marine—Brest; Ecole d'Application du Génie Maritime—Paris; Ecole des Officiers Torpilleurs—Toulon; The Marconi School of Wireless Communication—Chelmsford ir daug kitų. Kaip matome, mūsų karininkų lankytos mokyklos didžia dauguma buvo Prancūzijoje, Belgijoje ir Italijoje. Tačiau susipažinti su specialių ginklų dalimis ir jų santvarka bei paruošimu gana dažnai karininkai—specialistai būdavo siunčiami, ilgesniam ar trumpesniam stažui atlikti, į šias kaimynines valstybes: Prancūziją, Vokietiją, Čekoslovakiją, Latviją ir net į Sovietų Rusiją.

TECHNIKOS - INŽINERIJOS MOKSLŲ BIBLIOTEKA

Pagaliau, buvo įsitikinta, jog be savo bibliotekos technikos kariuomenei neįmanoma apsieiti. Karo Technikos biblioteka buvo įsteigta prie Karo Technikos valdybos dar 1921 m. gale. Bibliotekos lobyno pradžią sudarė iš Centrinės Kariuomenės bibliotekos išskirtos grynai mokslo ir technikinio pobūdžio knygos.

Pagaliau apie 1000 tomų nebenaujų knygų buvo gauta iš Augštųjų Karo Technikos kursų. Kai kurie karininkai ir autoriai, pavyzdžiui gen. Kl. Popeliučka, brig. gen. A. Kurkauskas, plk. inž. A. Bobinskis, kpt. inž. Juozas Gabrys, plk. inž. A. Banėnas, inž. prof. gen. St. Dirmantas, min. gen. J. Černius, mjr. J. Melys ir kiti mokslus baigę karininkai net aukojo savo knygas įsteigtąjai bibliotekai; tokių susidarė apie 1500 tomų, prancūzų, rusų, čekų, vokiečių ir kt. kalbomis.

Karinis mokslas ir technika smarkiai progresavo. Užtat ir knygos savo dauguma nebetiko, greit pasendavo. Kas caro laikais buvo modernu, laisvojoje Lietuvoje jau buvo naudojama kaip istorinė medžiaga. Užtat bibliotekos steigėjai ėmė klebenti KAM vadovybės duris. Imta įrodinėti, jog technikos pažangai siekti, reikia naujos užsieninės karinės literatūros. Prašyta skirti biudžetu kasmet atitinkamą sumą pinigų ne tik knygoms pirkti, bet ir jas tvarkyti, bibliotekininkystės gudrybių išmokti.

Dažni technikos dalių, o taip pat ir kursų persitvarkymai ir organizavimai bei persorganizavimai, jieškant kažko naujo — nevisada atnešdavo gera. 1926 m. spalio 13 d. prof. gen. St. Dirmantas paskiriamas Karo Mokslo valdybos viršininku ir kursus apleidžia. Tuo metu buvo organizuojami Augštieji karininkų D.L.K. Vytauto kursai — į juos įjungiami Augštieji Karo Technikos kursai. 1927 m. kovo mėn. 16 d. įsak. kar. Nr. 41, A. K. Technikos kursai buvo įjungti į A.K.D.L.K. Vytauto Kursus. Tuo pačiu įsakymu buvo pabrėžta, kad minėtuose kursuose turi būti dėstomi, kaip ir seniau, visi AKTK dėstyti dalykai bei specialybės. Mokslo personalas nepasikeitė. Buvo dirbama nusistovėjusia sena tvarka. Etatai nepasikeitė. Bet Karo Technikos bibliotekai augti ir bujoti pribrendo laikas. Bibliotekai, Karo Technikos valdybos rūmuose (ir Karo Technikos kursai veikė tuose pačiuose namuose) buvo paskirta antro augšto tikrai didelis kambarys. Biudžetu buvo pradėta skirti kasmet, apytikriai, 5000 litų. Bet pasitaikydavo ir geresnių metų kada biblioteka yra gavusi 10,000 litų. Knygos buvo perkamos, tarpininkaujant atitinkamiems Kauno knygynams. Taip pat buvo jieškoma vertingesnių vietinių knygų, ypač kada jos pradėtos leisti Kauno Vytauto Didž. Universiteto, Augšt. Technikos Mokyklos ir kitų mokslo institucijų. Kai kas vis dar dovanodavo mūsų knygynui naujesnių ir senesnių knygų.

Šią biblioteką tik įsteigus, 1921 m., ji buvo pavadinta tos įstaigos vardu, būtent: "*Karo tech-*

nikos valdybos knygynas" (turėjo būti pavadinta *biblioteka* V.Mg.). To "knygyno" vedėju buvo kpt. inž. Juozas Gabrys. Jis dirbo bibliotekos labui iki 1925 m. galo. Išėjęs atsargon, 1927 m. baigė VDU Technikos fak., gaudamas dipl. statybos inžinieriaus diplomą. Jis čia paminimas tik todėl, kad jo rūpesčiu šioji biblioteka buvo ir įsteigta, — jis laikytinas pradininku. Pirmuoju bibliotekos vedėju ir buvo tas pats kpt. Juozas Gabrys. Užtat tegu apie tai byloja mūsų Karo technikos istorija.

Skaitytojai

Tiesiogine prasme, šios bibliotekos skaitytojais buvo išimtinai karininkai: įvairių kursų dėstytojai, lektoriai ir klausytojai, Karo Technikos valdybos ir Karo Technikos štabo karininkai— pareigūnai. 1922 m. gegužės 18 d. biblioteka, t.y. joje sukrautomis knygomis, oficialiai buvo leista naudotis visų technikos dalių karininkams ir civiliams tarnautojams, bet darbo našumu čia nepasižymėta. Kiek atsimenu, man teko kalbėti tuo reikalu su mjr. Jonu Meliu — mano viršininku. Jis paminėjo kelias priežastis. Pirmiausia, kol nebuvo biudžetu skiriamos naujoms knygoms pirkti lėšos, tol ir skaitytojai mažiau čia lankėsi. Be to, bibliotekos taisyklės leisdavo naudotis knygomis tik popietiniu metu, būtent: nuo 16 val. iki 19 val. ir nebuvo leidžiama knygas išsinešti. Tiesa, knygos buvo duodamos karininkams, lektoriams, civ. tarnautojams, jei jie gaudavo specialios paskirties darbus. Vieni jų rašydavo statutus, kiti instrukcijas, ruošdavo paskaitas ir pan.

Ilgainiui, gyvenimas parodė, kad neturint jokių biblioteką aptarnaujančių pareigūnų (etatinių), ji savo paskirties, — šviesti ir techniškai tobūlinti kariuomenę, aptarnauti skaitytojus, ruošti specialistų kadrus, — neatliks.

Įvairūs kursantai, karininkai gavę įvairius specialius uždavinius, ypač skundėsi bibliotekos veiklos nesklandumais. Nuo 1922 m. rudens buvo atsižvelgta į skundus: leista išsinešti knygas į namus ir, be to, bibliotekos durys buvo atveriamos skaitytojams nuo 8 val. ryto iki 2 val. po pietų. Taisyklėse numatyta, kad skaitytojai išsineštomis knygomis gali naudotis namie tik vieną mėnesį. Bibliotekos veikimą pagyvino vadovybės nuosprendis, kad knygas leista išsinešti ne tik tikrosios karo tarnybos karininkams, bet ir kitiems asmenims (civ. tarnautojams, VDU-to tech. fak. studentams, prof., KAM stipendininkams)— Karo Technikos viršininkui leidus.

Ši biblioteka susidūrė su dviejų uždavinių siekiančiais skaitytojais. Daugumas ėmė knygas ir iš jų sėmė reikalingas žinias savo tarnybinėms pareigoms atlikti. Žodžiu, reikėjo patiems mokytis, ir gautas žinias perteikti kitiems. Pažangos keliu einąs mokslas ir nepaprastu tempu besiveržiantieji pasauliniai technikos laimėjimai vertė visus pasitempti. Žodžiu, technikos daliniuose vyko proto varžybos. Susidurta gyvenime su įvairiais specialiais klausimais. Reikėjo išmokti, reikėjo skubiai ir patvariai statyti kelius, tiltus, geležinkelius, vykdyti sprogdinimus, statyti lauko ir kt. fortifikacijas. Savo reikalavimus pastatė ir prieščheminis karas, priešdujinės slėptuvės ir jų statyba. Reikėjo išmokti organizuoti ryšius: radijotechnika, telegrafas ir telefonas. Štai ir šarvuotininkai turėjo rūpesčių. Reikėjo automobilius valdyti ir juos taisyti ir daug kitų tech-

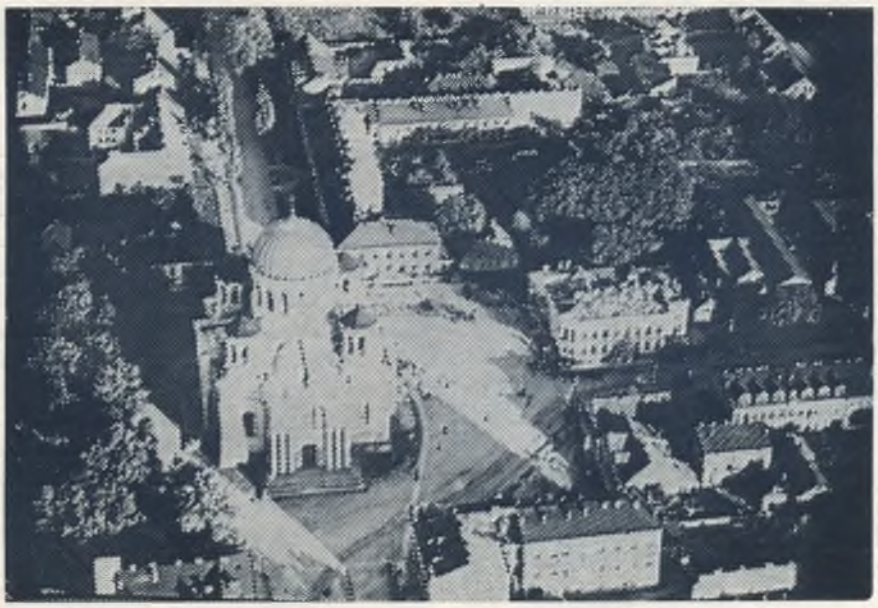

Kaunas — žvilgsnis iš lėktuvo

ninių gudrybių patiems suprasti (karininkams) ir vėliau kareivius išmokyti teorijos ir praktikos. Kiti skaitytojai skaitė "civilinės" technikos knygas, domėjosi pasaulinėmis technikos-inžinerijos laimėjimų naujienomis. Šie antrieji sekė technikos mokslo laimėjimus didžiosiose pramonės šalyse (pvz. Vokietijoje, Prancūzijoje). Šion kategorijon įrašyti skaitytojai buvo, daugumoje, sakyčiau, išradėjai, mokslininkai. Šios rūšies skaitytojai jau anuomet buvo pasiekę didelių mokslinių laimėjimų įvairiose srityse. Su daugeliu tokių vyrų teko susidurti ir parūpinti jiem neįkainojamai brangios literatūros vokiečių, prancūzų, rusų, čekų ir kt. kalbomis. Dar prieš I Pas. karą ltn. K. Gabriūnas sėkmingai, be kieno kito pagalbos, pasigamindavo televizijos(?) aparatus ir jais palaikydavo ryšį su Vokietijos ir Prancūzijos televizijos mėgėjais. Tuo tarpu tokių, kurie sugebėjo pasigaminti trumpų radijobangų siųstuvus ir priimtuvus turėjome tikrai nemažai: jie palaikė ryšį su viso pasaulio radijo mėgėjais. Karo Technikos biblioteka šiems technikos pirmūnams, mokslininkams ir išradėjams tikrai daug padėjo parūpindama naujos ir brangios literatūros. Mokėjome už kai kurias vokiškas knygas po 100 ir 200 litų. Buvo stengiamasi pirkti knygas Karo Technikos bibliotekai išimtinai iš inžinerijos, laivininkystės, technikos — karo technikos ir civilinės technikos sričių. Bendrojo karo mokslo, literatūros, istorijos knygomis buvo stengiamasi bibliotekos neapkrauti. Šios rūšies literatūra aprūpindavo Centrinė kariuomenės biblioteka, jos viršininkas buvo bibliografas mjr. Aleksandras Ružancovas (miręs JAV-se 1967 m.)

Pradžioje, bent kelis metus, Karo Technikos bibliotekoje buvo daugiausia knygų vokiečių ir rusų kalbomis. Vėliau, kai buvo iš apyvartos išimti seni, prieš I Pas. karą vartoti kaizerio Vokietijos statutai ir kt. knygos, antrą vietą užėmė vokiškos, trečią prancūziškos, ketvirtą lietuviškos knygos. Labai vaizdžiai tuos skaičius, savo meniškuose brėžiniuose pavaizdavo, mano paprašytas, Karo Tech. štabo braižytojas ats. j. ltn. V. Drozda. Pirmon vieton pašoko rusų leidžiamos knygos, — nors tai buvo daugumoje vokiečių, anglų ir prancūzų autorių vertimai.

Skaitykla

Karo Technikos štabe prie KT bibliotekos nuo 1927 m. buvo įsteigta skaitykla karininkams. Darbo metu ja pasinaudodavo daugybė įvairių kursų klausytojų ir tarnybos reikalais atvykusių iš Kauno, Radviliškio ir kitų vietovių karininkų. Nuolatos buvo išrašoma ne tik Lietuvoje leidžiami kariniai ir moksliniai, įvairių technikos specialybių, žurnalai. Vyravo užsienio žurnalai. Vėlgi, ir čia, panašiai kaip knygų tomuose vyravo rusų, vokiečių, prancūzų kalbomis leidžiami žurnalai. Buvo išrašomi ir svarbesni kariniai laikraščiai. Daugis karininkų jais domėjosi. Jie ne tik skaitė patys, bet jų dėka įdomesni bei svarbesni karo technikos straipsniai pakliūdavo į "Mūsų Žinyną", "Karį", "Kardą" ir į "Trimitą". Šioje skaitykloje turėjome apie 100 žurnalų ir laikraščių. Juos galima buvo išdavinėti skaitytojams — karininkams išsinešti į namus.

Vėliau padaryta lengvatų: buvo leista išdavinėti knygas bei naujus žurnalus ilgesniam laikui, o ne vienam mėnesiui. Padidinta knygų norma. Tačiau iš kitų ginklų rūšių dalių skaitytojų skaičius buvo nežymus. Nuolatiniais skaitytojais buvo KT Kursų klausytojai ir technikos bei inžinerijos kariuomenės dalių karininkai ir civil. tarnautojai.

1926 m. birželio 15 d. Karo Technikos biblioteka buvo perduota *Karo Technikos inspekcijai.* Bibliotekos vedėjo etato nebuvo. Tad Karo Technikos inspekcijos adjutantas kpt. (vėliau mjr.) Jonas Melys ėjo ir bibliotekos vedėjo pareigas. 1927 m. birželio mėn. 15 d. įsisteigus Karo Technikos štabui (tose pačiose patalpose), biblioteka perėjo šios įstaigos priklausomybėn. Po to, biblioteka buvo vienodai vadinama — *Karo Technikos Biblioteka.*

Bibliotekos knygų ėmimo tvarkai bandyta paruošti tarptautinės dešimtainės sistemos kartoteką. Tačiau ilgainiui paaiškėjo, jog grynai technikos specialybės ir mokslų bibliotekai tokia santvarka netinka. Nuo šios reformos buvo atsisakyta. Bibliotekoje buvo vedama turto knyga, dalykinis (pagal mokslinį turinį) kartotekos katalogas ir sudarytas alfabetinis įvairiuose žurnaluose tilpusių straipsnių kartotekos katalogas.

Bibliotekos dalykinis kartotekos katalogas buvo suklasifikuotas, parodant iki 1939 m. sausio 1 d. tikrąjį knygų — tomų skaičių skyriais, kaip žemiau nurodyta:

1.	Matematika	305
2.	Mechanika ir medžiagų atsparumas	292
3.	Medžiagų technologija	296
4.	Elektrotechnika	480
5.	Telegrafija ir telefonija	482
6.	Signalizacija ir ryšių priemonės	215
7.	Radijotechnika	403
8.	Patvarioji ir lauko fortifikacija	381
9.	Statyba. Žemės darbai	259
10.	Sauskeliai. Tiltai	382
11.	Geležinkeliai	350
12.	Chemija. Fizika	246
13.	Geodezija. Topografija	203
14.	Termodinamika. Vidaus degimo varikliai	194
15.	Automobiliai. Motociklai. Lėktuvai. Tankai	345

16. Garinės mašinos: dirbtuvių mašinos, staklės, įvairūs įrengimai, metalo apdirbimas 222
17. Sunkieji ir lengvieji ginklai. Artilerija. Šaudyba 116
18. Vandentiekis. Kanalizacija. Hidrotechnika 120
19. Pionierių dalykai. Sprogstamos medžiagos ir sprogdinimas 429
20. Kariavimas: taktika ir strategija, karo istorija, senovės Lietuvos karo technika 287
21. Karo statutai, instrukcijos, įsakymai 333
22. Teiravimosi knygos. Įvairiom kalbom žurnalai 1079
23. Karo laivynas. Prekybos laivynas, įvairių sričių knygos 391

Čia išvardinta Karo Technikos bibliotekos klasifikacija gyvenime pasirodė naudojimui labai patogi, nors ji kiek ir skyrėsi nuo tarptautinės dešimtainės klasifikavimo sistemos.

Susumavus visas knygas jų susidarė iš viso 7,810 tomų. Tačiau, turiu paaiškinti, kad šis skaičius neapėmė visų bibliotekos knygų. Sakyčiau, šią sumą sudarė tik aktyvios knygos t.y. tokios, kurios buvo paimamos bent dukart per metus. Vokiečių kaizerio ir Rusijos caro laikų knygos, ypač pasenę statutai, buvo sudėti atskirai, kad nekliudytų darbo. Tokių knygų buvo įrašyta inventoriaus knygon 2,639 tomai. Be to, 1940 m. birželio mėn. ir dar kiek vėliau, raudonajai armijai okupavus Lietuvą, susidarė pavojinga, t.y., labai nesaugi gyventi situacija. Masėmis buvo suimami šviesesni ir įžymesni lietuviai, kitiems grėsė suėmimas ar ištrėmimas į Rusijos gilumą. Tokiems karininkams buvo pasiūloma važiuoti Rusijon "žinių pagilinti", ir atsisakyti nebuvo leidžiama. Daugelis karininkų savo privačias mokslines bibliotekas gelbėdami, be jokių sąlygų, slaptai perduodavo mano tvarkomai Karo Technikos bibliotekai. Pagaliau, reikia pridėti krūvą naujų nupirktų knygų, kurių, atrodė, nebuvo prasmės net kataloguoti. Jų susidarė apie 1300 tomų. Apskritai tariant, ar būtų teisinga šias knygas visai neužskaityti (tai svarbu bent istoriniu požiūriu) ir skaičiumi nuskriausti biblioteką?

Tad Karo Technikos bibliotekos inventoriaus knyga bylojo šiais duomenimis:

7,810 + 3,939 = 11,749 tomai

Šiandien kyla klausimas koks kapitalas į šią biblioteką buvo sudėtas? Nelengva būtų šiandien atsakyti. Aišku, neturint piniginės atskaitomybės knygų, atsakymas negalės būti tikslus.

Aš žinau, be manęs niekas kitas to padaryti neįstengs. Esu likęs su Karo Technikos biblioteka surištas amžinai, lyg tas "paskutinis iš mohikanų". Maždaug nuo 1926 m. biudžetu bibliotekai buvo skiriama kasmet maždaug po 5000 litų. Bet vėliau, gale metų, kitus 5000 gaudavome iš technikos dalių ekonominių sumų. Taigi, buvo tam tikras kiekis metų kai galėdavome nupirkti vertingų mokslinių knygų už 10,000 litų. Lietuviškas mokslines, įvairias technikos, inžinerijos specialybių knygas pristatydavo Spaudos Fondo knygynas; vokiečių, prancūzų, čekų, lenkų k. knygas parūpindavo Pribačio ir kt. knygynai; vokiečių k. knygas daugiausia pristatydavo Vokiečių knygynas; Sovietų Rusijos knygas pirkdavome per Maskvos įgaliotus knygynus Lietuvai — "Knygos" ir "Literatūros" knygynus.

Brangiausios buvo vokiškos knygos, už kai kurias tekdavo mokėti net iki 400 litų už vieną tomą. Rusiškos knygos buvo pigiausios lietuviškais litais mokant. Kadangi maskvinė "teisė" nepripažindavo anuomet kaip ir šiais laikais, jokios "copyright" teisės autoriui, tad komunistiniai vertėjai išvertę brangiausią vokišką ar anglišką knygą (valstybinei Maskvos leidyklai ją išspausdinus) paleisdavo ją į tarptautinę rinką už $^1/_{20}$ dalį tikrosios kainos. Tuomet apsimokėdavo tokias knygas pirkti ir mum, juo labiau, kadangi rusų kalba mūsų karininkų daugumai buvo labiau įkandama. Skaitytojų labiau skaitomų knygų pirkdavome net po 5 ar 10 egz.

Šiuo metu man rūpi tą maskvinių komunistų — raudonosios armijos sunaikintą mūsų biblioteką įkainoti. Kokia jos vertė? Klystume neįvertinę tų senų statutų, instrukcijų ir kitokio technikinio pobūdžio 2,639 knygų. Taip pat 1,300 knygų tarpe buvo daugumoje naujos knygos, kurių jau nebesuspėjome sukataloguoti. Tiesa, šių pastarųjų tarpe labai vertingų beveik nebuvo. Tad labai pigiai jas įkainavus, sakysime po 5 litus kiekvieną susidarytų:

3,939 x 5 = 19,695 litai.
Iš viso: 100,000 + 19,695 = 119,695 litai.

Šią bibliotekos kainą laikyčiau labiau sumažintą negu padidintą.

BIBLIOTEKININKĄ MJR. J. MELĮ PRISIMINUS

Pirmaisiais Karo Technikos bibliotekos ugdytojais—tėvais minėtini inž. kpt. Juozas Gabrys ir inž. mjr. Jonas Melys. Mano mokytojas ir įkvėpėjas buvo šviesios atminties lietuvis, patriotas inž. Mjr. Jonas Melys. Iš Karo Technikos pulko, Telegrafo Telefono kuopos, buvau prikomandiruotas prie Karo Technikos inspekcijos 1927 m. Karo Tech. inspektoriaus pareigas ėjo (buv. Karo Technikos viršininkas) plk. ltn. Kl. Popeliučka; vėliau jis buvo pakeltas brig. generolu; mirė tremtyje V. Vokietijoje.

Kadangi nebuvo bibliotekoje jokios etatinės vietos, tad kpt. J. Melio rūpesčiu man buvo atrastas technikos dirbtuvių etatas: 1927 m. kovo mėn. 28 d. buvau prisaikdintas eil. kareiviu, gi nuo 1927 m. liepos 14 d. jau dirbau inspekcijos štabe raštininku. Iš pirmųjų dienų kpt. J. Melys pradėjo mane mokyti bibliotekos tvarkymo gudrybių. Šiame darbe prireikė ir svetimų kalbų mokėjimo. 1927 m. rugsėjo 1 d. Technikos pulkas vėl buvo performuojamas į Ryšių batalioną; buvau priskirtas aprūpinimui į 2-rą Telegrafo-Telefono kp. 1927 m. lapkričio 21 d. Visą laiką teko dirbti Karo Technikos bibliotekoje. Už stropų savo pareigų ėjimą iškart buvau pakeltas į jaun. puskarininkio laipsnį.

Karo Technikos inspekcija vėl persitvarkė į Karo Technikos valdybą, kuri pavesta KT viršininko vadovybei; bet tuose pačiuose rūmuose veikė visoms technikos dalims vadovaująs Karo Technikos štabas. Karo Technikos štabas paveldėjo Karo Technikos inspekcijos dalis, asmeninę sudėtį, ginklus ir turtą, taip pat jam atiteko Karo Technikos tarnybinė biblioteka, kartu ir aš.

Karo Technikos štabui įsisteigus, Karo Technikos viršininkas plk. Kl. Popeliučka buvo išsiųstas Prancūzijon pasitobūlinti augštojon Paryžiaus automobilizmo mokyklon. Nuo 1927 m. rugpjūčio 26 d. Karo Technikos viršininku buvo paskirtas brig. gen. St. Dirmantas. 1929 m. balandžio 17 d. iš Prancūzijos grįžo plk. inž. Kl. Popeliučka. Pradžioje jis buvo paskirtas Karo Technikos štabo viršininku, gi nuo 1929 m. rugsėjo 26 d. — Karo Technikos viršininku. Plk. St. Dirmantas buvo paskirtas Augšt. karininkų D.L.K. Vytauto kursų viršininku. Nuo 1932 m. rugsėjo 1 d., įvedus naujus etatus, Karo Technikos štabo v-ku buvo paskirtas gen. št. mjr. inž. Jonas Černius, kuris vėliau buvo pakeltas į brig. generolo laipsnį ir nuo 1939 m. kovo 30 d. iki 1939 m. lapkričio 22 d. buvo ministeris pirm., sudaręs bendrojo darbo vyriausybę. Nuo 1935 m. vėl keičiami etatai ir Karo Technikos valdybos priešakyje pastatomas brig. gen. Kl. Popeliučka. Karo Technikos štabui vadovauti buvo paskirti kiti karininkai.

Visų paminėtų reorganizacinių persitvarkymų Karo Technikos biblioteka nebuvo paliečiama: ir knygų lobynas buvo ugdomas ir puoselėjamas vis tose pačiose patalpose.

Nors mano tiesioginiai viršininkai kaitaliojosi (po 1934 m. liepos 11 d.), bet aš visad dirbau (nuo 1927 m.) bibliotekininko ir vėliau bibliotekos vedėjo darbą. Ne tik atlikdavau visą technikinį darbą, bet praktiškai rūpinausi ir naujų knygų užpirkimu, jų katalogavimu, knygų išdavimu bei jų priėmimu.

Anksčiau bibliotekai vadovavęs mjr. Jonas Melys, 1934 m. liepos 11 d. buvo paleistas atsargon, nes buvo įtrauktas į birželio 7 d. kariuomenės sukilimą. J. Melys buvo šakota ir kūrybinga asmenybė: daug rašė kariniams žurnalams, daug mokėsi, skaitė ir studijavo. Jo žmona, teisininkė, Teisingumo ministerijos tarnautoja, rusų buvo ištremta į Sibirą ... ji anais laikais garsėjo savo ilgiausiomis kasomis visoje Lietuvoje: jos kasos siekė iki žemės. Mjr. Melys mirė tremtiniu, Čikagoje.

Negaliu nutylėti mjr. inž. J. Melio nuomonę apie Lietuvių Enciklopedijoje spausdinamą Technikos kariuomenės istoriją. Jo laiškas rašytas 1959 m. kovo 3 d. byloja:

"... Kada turėsiu daugiau laiko tai parašysiu į laikraščius griežtą protestą dėl mūsų kariuomenės praeities faktų klastojimo, būtent IX tome 35 psl. tilpo straipsnelis vardu "Inžinerijos pulkas" — tai ne praeities faktų fiksavimas, o tiktai nesveikos fantazijos padaras. Jeigu ir kiti dalykai Liet. Enciklopedijoje yra to paties tikslumo, kaip tas straipsnelis "Inžinerijos pulkas", tai iš viso ta enciklopedija tiek teverta, kiek vertas jos viršelis. Pagalvoki Tamsta: 1919 m. sausio 13 d. įkurta inžinerijos kuopa ir vėliau pavadinta inžinerijos batalionu — tas dalinys dar 1919 m. rugpjūčio 1 d. buvo visiškai išformuotas. Naujos formacijos eigoje sudarytas (1921 m. gegužės 29 d.) inžinerijos pulkas savo *sudėty turėjo tik pionierius ir jokie ryšininkai, geležinkeliečiai, tuo labiau šarvuotininkai ir šarvuočiai, niekuomet nepriklausė inžinerijos pulkui jokioje formoje. Inžinerijos pulkas buvo likviduotas dar 1925 m. pabaigoje.* O palygink, Tamsta, kas ten prirašyta apie inž pulką! Aš tarnavau L.K. inžinerijos daliniuose nuo 1919 m. rugpjūčio mėn., ir tokių kaip aš yra daugiau Amerikoje ir Kanadoje ... Atrodo, jog pakankamai yra žmonių, kurie galėjo parašyti tiksliai, taip, kaip buvo. Nesuprantu, koks tikslas buvo rašyti nesąmones ir melagystes Lietuvių enciklopedijoje? Su pagarba J. Melys."

Mjr. inž. J. Melio rūpesčiu ir pastangomis, 1933 m. gruodžio 30 d., buvo paskelbtos naujos Karo Technikos bibliotekos taisyklės. Taisykles patvirtino ir leido skelbti Karo Technikos viršininkas. Taisyklės veikė iki bibliotekos likvidacijos, t.y. iki raudonoji armija okupavo Lietuvą.

Taisyklėse numatytos lengvatos žymiai pakėlė skaitytojų skaičių. Be to, prie Karo Technikos valdybos kasmet steigiant kursus įvairių ginklų rūšių karininkams (ryšininkų, automobilininkų, šarvuotininkų, elektrotechnikų, pionierių ir kt.), siaurų specialybių knygų skaitymas smarkiai pakilo. Taip pat didelę paslaugą ši biblioteka suteikė puskarininkių kursų klausytojams.

BUVO PERSKAITYTA KNYGŲ:

1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929
?	683	813	1256	3190	4962	5896	5692	3193
1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938
2553	2015	1835	1859	3219	2753	3052	3915	4657
							1939	1940
							5821	3917

1921 m. perskaitytų knygų statistikos nebuvo įmanoma surasti. Tad iš viso nuo 1922 m. iki 1939 m. birželio mėnesio, iki Sovietų Rusijos okupacijos *perskaitytų knygų buvo 59,981*! Reikia atsiminti, jog čia minimos knygos nebuvo lengvo pasiskaitymo literatūra. Tai buvo mokslo, technikos-inžinerijos literatūra. Pro pirštus žiūrint į statistikos svarbą, tikrumoje perskaitytų knygų skaičius galėjo būti didesnis.

Per visą veiklos laikotarpį *Karo Technikos biblioteka* nenutolo nuo savo tiesioginės paskirties: sekė technikos mokslo plėtojimąsi bei laimėjimus, visame pasaulyje, ypatingai karinio pobūdžio. Ji daug prisidėjo technikos kariuomenės asmeninės sudėties mokslo ir specializacijos lygiui pakelti, ir jeigu toks uždavinys buvo skirtas Karo Technikos bibliotekai, tai drąsiai tenka tarti, jog biblioteka savo uždavinį su kaupu bus atlikusi.

KARO TECHNIKOS BIBLIOTEKĄ SULIKVIDAVO RUSAI

Šiandien sunku tiksliai apskaičiuoti, kiek NKVD speciali komisija (komisaras Maksim Procenko), atsiųsta iš Maskvos, yra sunaikinusi lietuviškų ir nelietuviškų knygų.

Tuo reikalu nekartą buvau pakviestas pas mjr. Aleksandrą Ružancovą (į Kariuomenės biblioteką). Jis buvo apimtas baimės ir nuogastavo dėl savo likimo, nes pas jį nuolat lankėsi NKVD rusų politrukai. Pareikalavo sudaryti per naktį knygų sąrašą. O kada nebuvo jokių techninių galimybių tą darbą taip greitai atlikti, jį rusai politrukai gąsdino. Kibo prie jo pavardės. Ėmė tardyti ir klausinėti kokiu būdu jis, "rusas" būdamas, pateko pas lietuvius? Kasdien grasė suėmimu.

Staiga, Karo Technikos štabo politrukas, be jokių įvadų ir paaiškinimų, įsakė štabo viršininkui plk. P. Kutkai tuoj išvežti visą bibliotekos turtą į Kariuomenės bibliotekos patalpas. Tas buvo atlikta 1940 m. rugpjūčio 7 d. Be jokios tvarkos, be jokių knygų įpakavimo, suvaryti kareiviai glėbiais nešė knygas į sunkvežimius ir kaip malkas jas ten krovė. Nuvežus, knygos buvo kraunamos Kariuomenės bibliotekon, per langą, ant grindų. Prašiau kareivių kaip galint atsargiau knygas nešti ir krauti. Mažame kambarėlyje tų knygų buvo priversta ištisa krūva iki pat lubų. Taip buvo įvykdytas pirmasis knygų naikinimo etapas. Po savaitės, panašiu rusiško bolševizmo priimtu būdu šios knygos buvo išvežtos į Vilnių. Nebuvo parūpinta jokių patalpų. Knygos buvo iškrautos ant šaligatvio prie 29-jo lietuviškojo korpo štabo. Knygos nebuvo uždengtos, o lietus lijo, vėjas draskė knygų lapus . . . ir jie kilo į padanges, kaip pageltę ir suteršti rudens lapai. Kiek vėliau šiomis knygomis susidomėjo komisarai Cariov ir Macijevskij ir kažkam buvo pavesta dar užsilikusias vertingesnes knygas atrinkti. Rusų NKVD-istai irgi jomis susidomėjo ir virš 3000 knygų išsiuntė į Maskvą.

Maksim Procenko pavedimu, to paties likimo susilaukė ir Marijampolės Tėvų marijonų kongregacijos biblioteka (50,000 tomų), kuri be jokio reikalo buvo rusų iškelta iš Marijampolės į Kauną. Didesnė pusė knygų buvo sunaikinta, ar apnaikinta, apgadinta. Panašiu būdu buvo apnaikinta ir Kauno kunigų seminarijos biblioteka (90,000 tomų). Ypač gaila vertingų unikumų ir rankraščių. Didesnę pusę tų knygų raudonarmiečiai sunaikino, suplėšė: suplėšytų knygų likučiai dar ilgai mėtėsi ir draikėsi raudonarmiečių užimtuose rūmuose ir tos apylinkės gatvėse. Iš Pažaislio vienuolyno bolševikai (1941 m. sausio 4 d. kažkur išvežė 50 dėžių vertingos archyvinės medžiagos, bylų. Tas viskas dingo mūsų tautai amžinai. Iš T. Vrublevskio bibliotekos, Vilniuje, rusai išsivežė Maskvon vertingiausius unikumus ir nepamiršo pasiimti ir turtingiausio Europoje masoninių rinkinių — ženklų ir liturginių reikmenų rinkinio ir daugybės labai vertingų knygų.

— — —

DĖMESIO XX-tos KADRO KARININKŲ LAIDOS NARIAMS 1939 — 1969

1969 m. rugsėjo 16 d. sueina 30 metų, kai XX kadro karininkų laida baigė P. L. P Karo mokyklą.

Ši sukaktis norima atžymėti mūsų žurnale, "Karyje".

Kas iš XX kadro laidos turėtų nuotraukų, vaizduojančių mūsų laidos gyvenimą Karo mokykloje, prašau prisiųsti adresu: Jonas Vizbaras, 116 Old Harbor St. So. Boston, Mass. 02127.

Panaudojęs nuotraukas sugrąžinsiu. Taip pat yra sumanymas įstoti bent su simboliniu 300 dol. įnašu į Lietuvių Fondą, įnešant visiems lygiomis.

Kas turėtų kokių šiuo reikalu sumanymų ar pasiūlymų siųsti juos minėtu adresu iki š.m. liepos mėn. 1 d.

Iniciatorių vardu XX laidos nariai:

J. Vizbaras
Viktoras Kubilius
Juozas Vaičiurgis

LIETUVIŠKOJI EKSPANSIJA

V. Algirdo užkariavimai

ALGIRDAS BUDRECKIS

(Pradžia 1968 m. KARYS Nr. 5)

Paėmęs Kijevo žemę savo valdžion, Algirdas rūpinosi atgaivinti Kijevo metropoliją, ir jam pavyko Kijevą vėl padaryti rusinų žemių, priklausiusių Lietuvai, religiniu centru, nepriklausančiu nuo Maskvos valstybėje, Vladimire, gyvenančio stačiatikių metropolito. Konstantinopolio patriarchas, kaip vyriausia stačiatikių-pravoslavų galva, Kijevo metropolitu įšventino Romaną, kuris titulavosi Kijevo ir visos Rusios metropolitu.

Podolė. Podolės plotai buvo patekę į totorių jungą 1240-60 m. Kai Algirdas sumušė totorių kariuomenę ties Mėlynaisiais vandenimis, tai jis atėmė ir Podolę iš totorių. Jis atidavė Podolę valdyti savo brolio Karijoto sūnums Aleksandrui, Jurgiui ir Konstantinui.

Karijotas Gediminaitis buvo tėvo pavestas valdyti Naugarduką ir Volkoviską 1330 m. Jis priėmė pravoslavų tikėjimą ir gavo Mykolo vardą. Karijotas turėjo gausią šeimą. Iš kronikų žinome, kad jo sūnūs buvo: Jurgis, Aleksandras, Konstantinas, Teodoras, Simanas, Eikša, Dimitras, Vosylius, Levas, Glebas ir Borisas. Karijotas kurį laiką Algirdo valdymo metu liko Naugarduke ir turėjo didelės įtakos Algirdo rūmams, palaikydamas artimus ryšius su Didžiuoju kunigaikščiu. Matyt, kad jis taip artimai nesugyveno su kitu broliu — Liubartu, nes jam mirus 1362 m., Liubartas jo sūnus išstūmė iš Naugarduko. Algirdas ir Kęstutis pasidalino Naugarduko žemes. O Liubartas iš Karijotaičių atėmė Vladimirą ir Chelmą.

Visvien, Algirdas pasitikėjo Karijotaičiams ir, kai 1363 m. vykdė žygį prieš totorius prie Horyno, Slučo ir Bogo, jiems pavedė užkariauti Podolės Kamenecą. Karijotaičiai valdė Podolę Algirdo vardu. Sena santvarka buvo palikta. Kadangi totoriai nebuvo leidę podoliečiams statyti tvirtovių ir kadangi Karijotaičiams dar teko su totoriais kovoti, jie ėmė statyti pilis ir steigti bei tvirtinti miestus (kaip antai: Smotričą, Bakotą, Podolės Kamenecą, Skalą, Braclavą, Sokolecą, Vinicą ir kt.). Podolės plotai buvo retai apgyvendinti, tat, Karijotaičiai kvietė vienuolius bei kolonistus. Dėl jų pastangų Karijotaičiai Podolės tradicijoje išliko kultūrnešiais ir dykumų civilizatoriais. Vietos aplinkybių verčiami, Aleksandras, Jurgis ir Konstantinas kartais savarankiškai palaikydavo ryšius su totoriais ir nevisada likdavo ištikimi Lietuvai.

Aleksandras Karijotaitis susiartino su Lenkijos karalium Kazimieru Didžiuoju. Kai tarp Liubarto ir Lenkijos Kazimiero ėjo karas dėl Haličo ir Valuinės žemių, Aleksandras ir jo broliai palaikė Lenkijos pusę. Atėmus 1366 m. iš Liubarto Vladimirą Valuinėje, Kazimieras pavedė jį valdyti Aleksandrui. 1370 m., pasinaudoję Aleksandro nebuvimu Vladimire, Liubartas ir Kęstutis jį atsiėmė. Aleksandras po šio įvykio grįžo į Podolę. 1377 m., kai Vengrijos ir Lenkijos karalius Liudvikas puolė Liubarto valdomą Valuinę, Aleksandras veikė iš vieno su savo dėde Liubartu prieš lenkus ir vengrus.

Liubarto kovos išsilaikyti Valuinėje. Dar tėvui gyvam esant, Liubartas Gediminaitis gavo Lucką iš paskutinio Vladimiro kunigaikščio Andriaus, kurio dukterį Bučą Liubartas buvo vedęs dar 1322 m. Paveldėjimo teises į Valuinę Liubartui pripažino ne tik uošvis, bet ir jo brolis Levas, kuris drauge su Andriumi žuvo 1323 m.

Kai lenkų karalienė Aldona mirė 1339 m., netrukus prasidėjo ilgos lenkų ir lietuvių kovos dėl Haličo ir Valuinės žemių. Dar 1324 m., išmirus paskutiniems Haličo ir Valuinės kunigaikščiams Romanaičiams, Haliče įsiviešpatavo mozūrų kunigaikščio Traidenio sūnus Boleslavas, priėmęs Jurgio II vardą. 1331 m. Boleslavas-Jurgis vedė Gedimino dukterį Auką. Nors lietuviai jau ir anksčiau reiškė pretenzijų į Haličo ir Valuinės žemes, Boleslavas-Jurgis valdęs Haličą, ir Liubartas, valdęs Valuinę, sugyveno taikingai. Liubartas dėl savo svainystės ryšių su senaisiais Haličo ir Valuinės kungaikščiais ir su Boleslovu Jurgiu buvo laikomas natūraliu ir teisėtu Boleslovo Jurgio įpėdiniu Haliče.

1340 metais Boleslovui Jurgiui mirus be vyriško įpėdinio, Haličo ir Valuinės vieninteliu valdovu buvo pripažintas Liubartas. Bet lenkų karalius Kazimieras susitaręs su savo sesers Elžbietos vyru, Vengrijos karaliumi Karoliu Robertu d'Anjou, sumanė bendromis lenkų ir vengrų jėgomis užimti Haličą ir 1340 m. įsiveržė į Haličo

kunigaikštiją, tuo būdu pradėdamas 30 metų karą su lietuviais.
Liubarto valdžioje buvo Vladimiras, Luckas, Ostrogas, Peresopina, Dorogobužas, Stepanas, Čartoriskas, Kremenecas ir kiti miestai. 1340 metais Liubartas įsitvirtino Belze ir Chelme.

1344 m. Kazimierui pavyko užimti dalį Haličo žemių, kurioms valdyti Lenkijos ir Vengrijos vardu buvo paskirtas vietinis bajoras Dimitras Detko. Galutinai užimti Haličą Kazimierui pavyko tiktai 1349 m., kada jis paėmė iš vakarų Valuinės dalį, o Liubartas tik pajėgė išsilaikyti Lucke, rytų Valuinėje.

1351 m. Liubartas buvo Kazimiero paimtas į nelaisvę. Algirdas, norėdamas sustiprinti savo poziciją lenkų puolimų akivaizdoje, Chelme ir Belze įtvirtino Jurgį Narimantaitį. Jurgio pasirinkimas parodo, kad Didysis kunigaikštis įvertino brolėnų kariškus gabumus, kuriems jis pavesdavo svarbius uždavinius. Belzas Jurgio rankose tapo stipriu pasipriešinimo lenkams centru. Jurgis Narimantaitis uoliai rėmė dėdę Liubartą ir atmušė pakartotinus lenkų ir vengrų puolimus. Dažnai jis vadovaudavo žygiams prieš lenkus. Vienok, Liubartas neteko didesnės dalies savo valdos, kai lenkai jį paleido iš nelaisvės.

Tačiau, Kazimieras užimtas žemes Valuinėje ir vėl greit prarado. Nežiūrint dviejų naujų lenkų ir vengrų žygių, Kazimierui nepasisekė paimti Valuinės. Priešingai, Kazimiero puolimas susilaukė greito atoveiksmio iš Kęstučio, kuris 1350 m. Lenkiją puolė net du kartus (gegužės ir rugpjūčio mėnesiais) ir pasiekė Lukovo, Radomo, Sandomiro ir Lvovo žemes. Nuo tada Kęstutis neilstomai talkino Liubartui. Kitais metais teko susidurti su Vengrijos karalium Liudviku, kuris ėjo pagalbon Kazimierui. Matydamas, kad ir su vengrų pagalba nenugalės lietuvių, Kazimieras kreipėsi į popiežių, prašydamas skelbti kryžiaus karą prieš pagonis lietuvius, bet Kęstutis tą Kazimiero užmojį nustelbė, pažadėdamas krikštytis, nors rimtai ir neketino priimti krikščionybės.

1352 m. su Kazimieru buvo pasirašyta sutartis, pagal kurią Lvovo žemės teko Lenkijai, o Vladimiro, Lucko, Belzo, Chelmo ir Brastos žemės — Lietuvai. Lucko žemių pasienio miestas Kremenecas buvo pavestas Jurgiui Narimantaičiui. Tačiau taika buvo sulaužyta jau kitais metais, ir Liubartas Lenkijos žemes užpuolė net tris kartus. Tai paskatino Kazimierą ruošti didelį žygį prieš Lietuvą, į kurį jis įtraukė totorius, vengrus, mozūrus ir Kryžiuočių ordiną. Užuot laikęsi pažadų, kryžiuočiai užpuolė mozūrus. Kokios buvo 1355 metų žygio pasekmės, tikrų žinių nėra. Jos nedavė Kazimierui lauktų vaisių, nes kitais metais jis apskundė ordiną popiežiui už susidėjimą su pagonimis (lietuviais), gi atsikirsdamas Kryžiuočių ordinas įrodinėjo popiežiui, kad Kazimieras draugaująs su totoriais ir pasirašinėjąs taikos sutartis su pagonimis. Šis kryžiuočių skundas suteikė didelį smūgį Kazimierui, nes jis kelis kartus buvo prašęs popiežių paremti jo kryžiaus žygį prieš lietuvius ir vis gaudavo keleriems metams atleidimą nuo dešimtinės mokesčio.

1366 m. Kazimieras sudarė sutartį su kryžiuočiais ir puolė Liubarto valdomas žemes. Jo žygis buvo gana sėkmingas, nes jis vėl užėmė vakarų Valuinę su Vladimiro pilimi ir prikalbino kelis tų sričių kunigaikščius pasiduoti jam vasalais. Karijotaičiai, valdę Podolę, tuo metu buvo gana palankūs Kazimierui. Aiškios persvaros neesant, buvo prieitas kompromisas tarp Lietuvos ir Lenkijos. Tais pat 1366 metais buvo sudaryta sutartis, vadinama, "Amžinoji taika", tarp Kazimiero, bei jo karo žygio metu įsigytų vasalų, Jurgio Narimantaičio ir Jurgio bei Aleksandro Karijotaičių, iš vienos pusės ir Liubarto, Algirdo, Kęstučio ir Jaunučio, iš kitos pusės. Pagal sutartį Vladimiro žemės rytinės dalys turėjo pereiti Liubartui, o vakarinės Kazimierui; Lucko žemė, be pietvakarių dalies, pasiliko Liubartui; Cholmo ir Belzo žemės teko Jurgiui Narimantaičiui, Kobrynės žemė turėjo tekti Algirdui. Teodoras-Vygantas Algirdaitis iš tėvo gavo Chelmo žemėje Ratnos, Liubomko ir Žydačevo miestus. (Po lenkų karaliaus Kazimiero mirties Teodoras gavo Ratnos kunigaikštiją.) Kazimieras turėjo atsisakyti nuo betkurių pretenzijų Brastos ir Drohičino žemėms, kurias valdė Kęstutis. Tarp Algirdo ir Kazimiero turėjo būti sudaryta puolimo-gynimosi sąjunga.

Tačiau, šita "Amžinoji taika" buvo labai trumpa. Dar 1366 m. Jurgis Narimantaitis su savo valdomomis žemėmis atkrito nuo Lenkijos. Karas tarp Kazimiero ir Liubarto vėl prasidėjo 1367 m. 1368 m. lietuviai nusiaubė Mozūrus. Mirus 1370 m. Kazimierui, Liubartas ir Kęstutis su Jurgiu Narimantaičiu suruošė didelį žygį, sugriovė Vladimiro pilį ir atgavo visas anksčiau prarastas Valuinės žemes. 1376 m. lapkričio mėnesį Liubartas, Kęstutis ir Jurgis Narimantaitis įsiveržė į pačią Lenkiją, nuplėšė Sandomirą, Krokuvą ir Liubliną bei kitas lenkų žemes ir grįždami parsivedė 23,000 lenkų belaisvių. Sekančiais metais Kazimiero įpėdinis Liudvikas d'Anjou suruošė keršto žygį: su lenkų ir vengrų kariuomene puolė Liubartą. Nors Liudvikui nepasisekė įveikti Belzo pilies, Liubartas buvo priverstas pripažinti Liudviko viršenybę, už valdomą Lucką ir Vladimirą atlikdamas vasalinę priesaiką. Liubartas turėjo atsisakyti savo teisių Haličo žemėms. Belzo sritis buvo prijungta prie Haličo.

Liudvikui mirus 1382 m., Liubartas vėl įsigijo daugiau jėgos ir pasiėmė eilę miestų: Kre-

menecą, Oleską, Peremislį, Kopatiną, Harodlę ir Ratną, kuriuos Liudvikas buvo pavedęs valdyti vengrams.

Savo ilgametėmis kovomis Liubartas ne tik apgynė Valuinės žemę Didžiąjai Lietuvos Kunigaikštijai, bet sulaikė Lenkiją nuo tolimesnio slinkimo į rytus. Lenkija turėjo tenkintis Haličo žeme.

Tverė. Lietuvos ir Tverės bendradarbiavimas sustiprėjo 1350 m., kai Algirdas apsivedė su Tverės kunigaikštyte Julijona, Aleksandro dukterimi. Tačiau kita Aleksandro duktė buvo ištekėjusi už Jono Kalitos sūnaus Simano. Abu Julijonos broliai — Vsevolodas ir Mykolas dėjo savo viltis į svainį Algirdą. Nuo 1359 m. Dimitras Doniškis bandė stiprinti Maskvos įtaką Tverės kunigaikštijoje ir konfliktas tarp Lietuvos ir Maskvos dėl Tverės atsinaujino.

Nuo 1349 m. Tverėje vyko jos kunigaikščių vidaus kivirčai. Tai leido Lietuvai ir Maskvai kištis į Tverės reikalus, kaip tarpininkams. Vaidai pasibaigė Mykolo, Algirdo svainio, pergale 1367 m. Tuo metu Lietuva buvo Algirdo smarkiai praplėsta į rytus ir sudarė pavojų pačiai Maskvai.

Dimitras Doniškis vedė ilgą karą su Tvere nuo 1366 iki 1375 m. Stengdamasis Tverės kunigaikščius sau palenkti, Dimitras buvo Mykolą bandęs suimti, bet pastarasis išspruko. Tverės Mykolas du kartus vyko į Lietuvą, buvo Vilniuje ir vis grįžo su savo svainio pagalba. Jis buvo vienas Algirdo žygių prieš Maskvą pradininkų.

Po 1372 m. žygio Algirdas susitaikė su Dimitru, atsisakydamas kištis į Maskvos ir Tverės kunigaikščių tarpusavio santykius. Mykolas dar bandė kovoti su Maskva, bet negaudamas lietuvių paramos turėjo nusileisti Dimitrui ir atsisakyti nuo savo sąjungos su Lietuva. Pagal 1375 m. sutartį Mykolas pripažino Dimitro vyresniškumą ir pasižadėjo nebevesti derybų nei su totoriais, nei su lietuviais. Nežiūrint tos sutarties, Tverė liko gana savarankiška. Ryšiams su Lietuva atgaivinti 1375 m. Tverės kunigaikščio sūnus Jonas vedė Kęstučio dukterį. Tik po Algirdo mirties 1377 m. lietuvių spaudimas į rusų žemes sumažėjo. Bandydamas laviruoti tarp Lietuvos ir Maskvos, Mykolas nedalyvavo Dimitro 1380 m. kovose su totoriais, kurie buvo Jogailos sąjungininkai.

Kovos su Maskva. Algirdas, dar būdamas Vitebsko kunigaikščiu, susikirto su Maskvos Simanu, Jono Kalitos sūnumi. Susigiminiuodamas su įvairiais rusų kunigaikščiais Algirdas darė juos savo sąjungininkais kovoje su Maskva. Algirdas palaikė visus Maskvos kunigaikščio priešus (kaip antai, savo žentus: Suzdalio Borisą, Novosilo Joną ir Serpuchovo Vladimirą). Dar prieš tapdamas Didžiuoju kunigaikščiu, jis 1341 m. ėjo į talką Smalensko kunigaikščiui Jonui, kuris norėjo atsiimti Maskvos užgrobtą Možaiską. 1349 m. Algirdas Aukso ordos chanui Čanibekui siūlė sąjungą prieš Maskvos kunigaikštį Simaną. Bet Simanas įkalbėjo chanui, kad Algirdas norįs užgrobti totorių sritį ir chanas Algirdo delegaciją išdavė Simanui. Algirdui teko prašyti Simaną atiduoti delegacijos narius ir daryti taiką, kuri buvo padaryta 1350 m. Jai sustiprinti, Algirdo brolis Liubartas vedė Simano sesers ir Rostovo kunigaikščio Konstantino dukterį, o Algirdas, kuris tada buvo našlys, vedė Simano žmonos seserį —Tverės Julijoną. 1350 m. taika įgalino Algirdą nukreipti savo dėmesį į Smalenską, Pietų Rusiją, Naugardą ir Pskovą.

Simano sūnus, Dimitras Doniškis (1359-89), po ilgų kovų su kitais rusų kunigaikščiais, pasidarė Didžiuoju kunigaikščiu 1365 m. Jo pastangomis Maskvos Didžiojo kunigaikščio autoritetas vėl sustiprėjo. Jisai tęsė toliau rusiškų žemių rinkimą ir būrimą Maskvos rankose. Dėl to jis suėjo į ginkluotą konfliktą su Tvere ir Lietuva. Maskva, iškilusi politiškai ir ūkiškai sustiprėjusi, susidūrė su Lietuva, besivaržydama dėl valdžios ir įtakos rusų kunigaikštijoms.

Savo 1371 metų laiške Konstantinopolio patriarchui Algirdas paminėjo du valdovus, kuriuos jis laikė savo mirtinais priešais. Vienas iš jų buvo Dimitras Doniškis. Algirdo veržimasis į rusiškąsias žemes sudarė didelį pavojų Maskvai. Paremdamas svainį Tverės kunigaikštį kovose prieš Maskvos Didįjį kunigaikštį, Algirdas 1368 m., 1370 m. ir 1372 metais su lietuvių kariuomene pasiekė pačią Maskvą ir net privertė Dimitrą Doniškį sudaryti paliaubas. Šie pakartoti lietuvių žygiai rodė aiškią Lietuvos persvarą santykiuose su Maskva. Algirdo trys žygiai į Maskvą buvo taip giliai .strigę į rusų atmintį, kad dar prieš šimtą metų Polocko ir Smalensko apylinkių rusai rodydavo didžiausius pilkapius, tankiai miškais apaugusius, kuriuos vadindavo "Algirdo keliu į Maskvą". Dar neseniai vienas kalnas prie Maskvos buvo vadinamas *poklonnaja gora* (Nusilenkimo kalnas), gavęs vardą iš fakto, kad tame kalne 1370 m. Dimitras Doniškis nusilenkė prieš Algirdą ir Kęstutį, prašydamas iš jų paliaubų. Vakarinės Rusijos gyventojai gąsdindavo vaikus sakydami, jog ateisią lietuviai su dideliais ragais.

Vienok, Maskvai susidarė palankios tarptautinės sąlygos išlikti nepriklausomai nuo Algirdo. Kodėl? Tam yra keleta rimtų priežasčių.

Pirma, Kęstučio žūtbūtinės kovos su kryžiuočiais reikalavo daug jėgų. Kas antri metai net ir Algirdas būdavo priverstas prisidėti su savo kariuomene prie Kęstučio kovų prieš kryžiuo-

Algirdo valdos sritys:

sritis	metai kada pateko lietuviams	valdovas	santykis su DLK Algirdu
1. Polockas	paveldėtas	Andrius	sūnus
2. Vitebskas	1320	Algirdas	——
	1345	Andrius	sūnus
3. Valuinė	1323	Liubartas	brolis
4. Pskovas	1342-48	Andrius - Vingaudas	sūnus
5. Izaslaulis	1345	Jaunutis	brolis
6. Suzdalis-Gorodecas -Bereżecas-Jurevas	ca. 1345	Borisas Konstant.	žentas
7. Žemut. Naugardas	ca. 1345-50	Borisas Konstant.	žentas
8. Novosilas	ca. 1345-50	Jonas	žentas
9. Serpuchovas	ca. 1345	Vladimiras	žentas
10. Karačevas-Zvenigorodas	ca. 1345	Sviatoslavas	žentas
11. Naugardas	1348	Karigaila	įtakoje sūnus
12. Tverė	1350-75	Mykolas Aleksandr.	svainis įtakoje
13. Kijevas	1362	Vladimiras	sūnus
14. Podolė	1363	Aleksandras, Jurgis ir Konstantinas Karijotaičiai	brolėnai
15. Rostovas		Liubartas	brolis
16. Čartoriskas	1366	Konstantinas	sūnus
17. Rytinis Vladimiras	1366	Liubartas	brolis
18. Belzas-Chelmas	1366	Jurgis Narimant.	brolėnas
19. Kobrynė	1366	Teodoras	sūnus
20. Ratna-Kopylas	1366	Teodoras	sūnus
21. Smalenskas	1367-75	Sviatoslavas	vasalas
22. Černigovas	1368	Kaributas	sūnus
23. Brianskas	1368	Dimitras	sūnus
24. Brasta	1366	Kęstutis	brolis
25. Mstislaulis	1368	Karigaila	sūnus
26. Naugardas-Severskas	1368	Kaributas	sūnus
27. Kaluga	ca. 1368-72	——	įtakoje
28. Lipicai	ca. 1368-72	——	įtakoje
29. Kozelskas	ca. 1368-72	——	įtakoje
30. Mcenskas	ca. 1368-72	——	įtakoje
31. Kezlovas	ca. 1360	——	įtakoje
32. Viazma	ca. 1360	——	įtakoje
33. Osiečė	ca. 1360	——	įtakoje
34. Rževas	ca. 1368-72	——	įtakoje
35. Fomino Gorodokas (Fominskoe)	ca. 1368-72	——	įtakoje
36. Drahičinas	1366	Kęstutis	brolis

čių puolimus. Yra sakoma, jog buvo daug lengviau užkariauti rusų kunigaikštiją, negu atgauti vieną kryžiuočių paimtą tvirtovę.

Antra, Algirdui kartais reikėjo talkinti pietuose Liubartui, kurį spaudė lenkai ir vengrai.

Trečia, visi Algirdo žygiai prieš Maskvą buvo daugiau išpuolio pobūdžio. Greitais ir netikėtais žygiais jis galėdavo užklupti ir nugalėti Maskvos kunigaikštį. Jis neturėjo, nei laiko, nei resursų suorganizuoti nukariavimo žygį. Simanas buvo augštai išmūrinęs kremliaus sienas. Norint paimti kremlių, Algirdui reikėjo apgulimo įrankių: mūrogriovių-baranų, akmensvydžių ir judomųjų bokštų. Ogi, šitokių įrankių kilnojimas būtų tik sulėtinęs Algirdo žygį. Todėl 1368 m. Algirdas siautė tris dienas ties Maskvos mūrais, tik degindamas ir plėšdamas apylinkes. Žygio tikslas buvo tik nuterioti Maskvos apylinkes, kad Dimitras ilgai nedrįstų pulti Tverę. 1370 m. lietuvių kariuomenė vėl greitai sumušė maskvėnus ir keliom savaitėm apgulė kremlių. Kai paaiškėjo, kad Dimitro valdiniai, kunigaikščiai Maskolijos šiaurėje, telkia naują kariuomenę, jis apgavo Dimitrą, sutikdamas pasirašyti paliaubas su juo. Dimitras nežinojo apie naujos maskolių kariaunos telkimąsi ir norėte norėjo susitaikyti su lietuviais.

Algirdo valstybės plotai: 1. Plotai paveldėti iš Gedimino. 2. Algirdo užkariauti plotai. 3. Plotai Algirdo įtakoje ar globoje.

Tretysis žygis buvo būdingiausias iš visų tų laikų kovų su Maskva. 1372 m., po nereikšmingų susidūrimų, Algirdo kariuomenė išsirikiavo karo lauke prieš Dimitro kariuomenę. Abidvi kariuomenės kelias dienas stebėjo viena kitą, bet niekas nedrįso ištraukti kardo iš makščių. Po šitokio šachmatų pato, abu priešininkai buvo linkę susitaikyti. Mat, jėgų išdėstymas buvo maždaug lygus. Ir vienam ir kitam Didžiajam kunigaikščiui rizika buvo perdidelė. Nei Algirdas, nei Dimitras nenorėjo rizikuoti pralaimėjimo pasekmėmis.

23. Ekspansija per stačiatikių bažnyčią

Rytų ir Vakarų Bažnyčių kivirčus prisiminus, Lietuvos valdovų religinė tolerancija yra ryškus kontrastas, kuris liudija Gediminaičių politinį subrendimą ir išmintingumą. Gediminas savo laiškuose pabrėždavo lietuvių požiūrį į tikybos klausimą: *"Christianos facere deum suum colere secundum morem suum, ruthenos secundum ritum suum, polonos secundum morem suum et nos colimus deum secundum ritum nostrum, et omnes habemus unum deum."* Algirdas taip pat vykdė šitokią politiką. Yra piktas prasianymas laikyti, jog Algirdas žudęs krikščionis, arba net baudęs mirtim pagonis, kurie skriaudė krikščionis.

Pats Algirdas iki gyvos galvos buvo pagonis, Perkūno dievaičio garbintojas, nežiūrint to, kad jo žmonos buvo stačiatikės. Jam rūpėjo darniai sujungti savo milžinišką imperiją. Jis suprato, kad religinis antagonizmas ir netolerancija, kaip vėžys, ėda valstybės syvus. Be to, kaip ir kiti lietuviai pagonys jis tikėjo, jog kiekviena tauta turi savus dievus.

Laikui bėgant, nusistovėjo taisyklė, kad lietuviai kunigaikščiai, kurie įsitaiso rusinų žemėse, priima stačiatikių-pravoslavų tikėjimą. Mes pastebėjome, kad pirmas toks atvejis buvo Mindaugo laikais, kai Vaišvilkas, tapdamas Naugarduko valdovu, priėmė pravoslaviją. Visi Traidenio broliai buvo krikščionys; Gedimino brolis Teodoras irgi buvo krikščionis. Gedimino krikščionys sūnūs turėjo du vardus. Tačiau Algirdo vyresnieji sūnūs atsisakė savo lietuviškų vardų ir buvo žinomi tik savo krikščioniškais vardais.

XIV amžiuje bažnytinė padėtis Rytų Europoje pasikeitė. Stačiatikių metropolito sostas buvo perkeltas iš Kijevo į Vladimirą ties Kliazna ir faktinai į Maskvą. To pasėkoje, metropolitai tapo pasaulietiškų mecenatų interesų gynėjais. Todėl Lietuvai buvo labai svarbu, religiniais ir politiniais sumetimais, sudaryti nuosavą bažnytinę organizaciją, kuri priklausytų tiesiog Konstantinopolio. Šaltiniai kelis kartus mini Lietuvos metropolitus: 1317, 1327 ir 1329 metais. Galimas dalykas, kad buvo metropolitas Gedimino žinioje. Jo sostas buvo Naugarduke. Šis Lietuvos metropolitas mirė 1330 metais ir jo sostas buvo panaikintas. "Visų Rusų" metropolito Teognosto Graiko inventorius paremia šitą tezę. Savo gudriom kombinacijom ir manevravimais Teognostas ne tik tapo Lietuvos mirusio metropolito turto paveldėtoju, bet taip pat ir likvidatorium. Lietuvos metropolijos likvidavimas padėjo Teognostui tiesiogiai, o Maskvai netiesiogiai. Algirdas pilnai suprato Gedimino bažnytinės politikos pralaimėjimo reikšmę. Tad, to pasėkoje Algirdas, tapęs DLK, stengęsis atstatyti atskirą Lietuvos metropoliją. Jo pastangos dalinai pasisekė. Kadangi Lietuva dar buvo pagoniška, Algirdo bažnytinė politika turėjo kreiptis į rusinus valdinius, kurių interesas buvo palaikyti Lietuvos metropoliją.

Lietuvių valdžią sveikino ne tik Polocko ir Pagirio stačiatikiai, bet ir Tverės, Pskovo ir kitų rytinių sričių pravoslavijos išpažintojai. Užtat metropolitas Aleksiejus, uolus maskviečių interesų gynėjas, ne tik darė įspėjimus ir egzortacijas, bet ir panaudojo griežčiausią priemonę — anatemą, ekskomunikuodamas kunigaikščius, kurie tik susidėdavo su Lietuva. Metropolito nuomone, tie Rusios krikščionys, kurie prisirišo prie pagoniškos Lietuvos, padarė mirtiną nuodėmę, kurią reikia griežtai pasmerkti. Kova prieš Algirdą buvo laikoma šventa kova už augščiausius krikščionybės idealus. Maskvos pergalė būtų kryžiaus pergalė. Žinoma, Algirdas į tas veidmainiškas užmačias reagavo. Savo laiške Konstantinopolio patriarchui jis apkaltino Aleksiejų apsileidimu, kad anas neatliko pagrindinių savo bažnytinių pareigų ryšium su Lietuvos stačiatikiais, pilnai subordinavęs religiją Maskvos politiniams interesams.

Algirdas, sekdamas pravoslavijos bažnytinę politiką, pasinaudojo reikšminga data įgyvendinti savo politiką. 1358 m. Rytų Bažnyčios organizavimo klausimas buvo įtemptas. Bulgarų ir Bizantų bažnyčios suskilo. Tada Lietuvos valdovas pagrasino atitraukti Kijevą nuo Bizantijos bažnyčios, jei tik Konstantinopolis leis Teognosto politikai tęstis toliau. Teognostas norėjo išlaikyti vieną metropoliją "visai Rusijai" ir ją pririšti prie Maskvos. 1353 m. Teognostas, mirdamas, paskyrė savo įpėdiniu Maskvos kandidatą Aleksiejų.

1352 metais naujas Rusios metropolitas, Teodoritas atskalūnas, pasirodė Kijeve su Algirdo užtarimu. Jisai buvo Tirnovo (Bulgarų) patriarcho konsekruotas. 1354 m. Konstantinopolis paskyrė Maskvos Aleksiejų visos Rusijos metropolitu. Tačiau Algirdo grėsmė turėjo įtakos: atlikęs savo pareigas, Teodoritas buvo priverstas pasitraukti. Algirdas buvo sutikęs išvaryti Teodoritą, kaip neteisėtai konsekruotą metropolitą, tačiau už tą paslaugą jisai pareikalavo iš Konstantinopolio, kad visos Rusijos metropolito sostą užimtų jo kandidatas Romanas. Romanas užėmė metropolito sostą tais pačiais metais, kaip ir Aleksiejus. Šis įvykis sukrėtė Rusijos pravoslaviją: pirmą sykį bažnyčios istorijoje Konstantinopolio patriarchas buvo konsekravęs du metropolitus Rusijai ir dar tuo pačiu metu. Ir Aleksiejus ir Romanas titulavosi metropolitais.

Tuomet Algirdas nesitenkino turėti savo Didžiajai kunigaikštijai lietuvių metropolitą, siau-

rąja to posto prasme, t.y. Naugarduko vyskupą. Jisai norėjo turėti visos Rusijos metropolitą. Todėl jis buvo leidęs Teodoritui padaryti ingresą Kijevo sobore. O vėliau jis įsakė Romanui vykti į Kijevą ir užimti sostą. Aleksiejus ir Romanas abudu bandė išplėsti savo viršenybę.

Praktikoje viena metropolija buvo Lietuvos žinioje, o kita Maskvos. Kokia buvo padėtis? Didysis Naugardas, nepaisant Algirdo spaudimo, pripažino atskalūno Teodorito viršenybę. Tverė pripažino Romaną, kadangi jis buvo kilęs iš Tverės Riurikaičių. Algirdo valdomos rusinų sritys pirmos pripažino Romano viršenybę. Kai lietuviai užėmė Brianską, tai ir tos kunigaikštijos pravoslavai turėjo pripažinti Romaną. Tačiau Maskva darė įtaką į patriarcho sinodą, kuris nenorėjo pripažinti Romanui teisių į Kijevo sostą. Romano mirtis 1361-62 m. žiemą išblaškė visas galimybes Kijevo metropolijai įsitvirtinti. Romanas, kuris buvo Algirdo įrankis, stengėsi prijungti visą Rusią prie Lietuvos. Jo netikėta mirtis išblaškė Algirdo viltis. Mat 1361-62 metais atkaklios kovos tarp lietuvių ir maskvėnų vyko palei Lietuvos-Maskolijos pasienį. Žiūrint iš pravoslavijos taško, ir Vilnius ir Maskva įėjo į pravoslaviškosios Rusios sąvoką.

Algirdas buvo siekęs užvaldyti visas sritis palei Volgos intakus. Savo 1371 m. laiške Konstantinopolio patriarchui Algirdas reikalavo atskiros metropolijos steigimo Didžiąjai Lietuvos Kunigaikštijai, į kurią, pagal Algirdo planus, įėjo Kijevas, Smalenskas, Tverė, Žemutinis Naugardas, Novosilas ir kitos kunigaikštijos. Lietuvos siekis buvo užimti Maskvos kunigaikščio plačią teritoriją.

Norint suprasti rusinų - lietuvių santykius, reikia atsiminti, jog rusinai tikėjo, kad Lietuva ilgainiui atmes pagonybę, priims krikščionybę ir taps Rusios dalimi. Konstantinopolis taipogi turėjo tokią pat svajonę. Bizantų istorikas Nikeforas Gregoras rašė:

Visa lietuvių giminė . . . dar paskendusi pagonystėje ir garbina ugnį, kaip dievą . . . jų karalius . . . keliaklupčiuoja prieš saulę, bet jis žada priimti mūsų tikėjimą su visa tauta, nes jis yra dievotas ir linkęs priimti mūsų tikėjimo šventas dogmas. Jis atidžiai išklauso mūsų dogmų išdėstymą ir mokosi mūsų pranašų ir apaštalų raštus. Štai, jisai jau beveik pasiruošęs priimti šventą krikštą.

Dėl šitų sumetimų, Lietuvos valdovams paprašius, Konstantinopolis kelis kartus konsekravo Lietuvos metropolitus. Užtat, Algirdo siekis užvaldyti visus Rusios pravoslavus turėjo galimybių įsigyvendinti. Bet buvo ir kliūčių.

Aišku, pirmas žingsnis, norint užimti visą Rusią, būtų Didžiųjų kunigaikščių ir jų valdinių krikštas. Gal Lietuva ir būtų priėmus krikštą, jei būtų buvus tikra, kad Konstantinopolis ją rems prieš Maskvą, bet patirtis rodė, kad tai ne aišku. Norėdama išlaikyti bažnytinį vieningumą Rytuose, Konstantinopolis ilgainiui pripažino Vladimirą ties Kliazna, metropolitų nuolatine rezidentūra.

Lietuvos valdovo delsimas krikšto klausime dalinai priklausė nuo tos aplinkybės, kad Konstantinopolio požiūris į Maskvą nesikeitė. Maskvos -Vilniaus ginčus tegalėjo išspręsti tik atvira ginklų kova. Antrą vertus, jei Algirdas būtų priėmęs pravoslavų krikštą ir po to būtų sumušęs Maskvą ir ją palenkęs savo valiai, tai gal Konstantinopolis greičiausiai būtų priėmęs padėtį ir būtų patenkinęs lietuvių norus.

24. Algirdo imperija

DLK Algirdas Lietuvos teritoriją padvigubino per dvidešimt penkių metų laikotarpį. Šitoji milžiniška ekspansija paliudija jo karvedžio ir diplomato gabumus. Kas yra tikrai nuostabu, tai faktas, kad Algirdas sugebėjo išplėsti Lietuvos kunigaikštijos ribas rimtų varžovų akivaizdoje. Juk, jo amžininkai buvo taip pat gabūs valstybininkai ir karžygiai. Kęstučiui nebuvo lengva atlaikyti kryžiuočių ir kalavijuočių puolimus ypač tada, kada Ordino didžiuoju magistru buvo Vinrichas von Kniprodė, kuris ordino istorijoje laikomas pats žymiausias magistras. Algirdo varžovu buvo taip pat Lenkijos žymiausias karalius Kazimieras III Didysis. Šalia jų prieš Algirdą išsirikiavo ir apsukrus Maskvos kunigaikštis Dimitras Doniškis. Aukso ordos chanai taipogi buvo pavojingi.

Algirdo imperija siekė arti 600,000 kv. kilometrų. Jo valdžią priėmė daugiau kaip milionas valdinių. Rytuose DLK siena ėjo pagal: Desną, Lukovnikavą (Luki Velikija), Osiečę, Rževą, Fominskoe (Fomino Gorodoką ties Zubcovu), Berežujų, Chliapeną, Kozlovą ir Viazmą. Kartais šitie pakraščiai būdavo prarandami ir vėl lietuvių atgaunami. Viršutinės Okos baseine visa eilė kunigaikštijėlių priklausė Algirdo, arba buvo jo įtakoje (kaip antai: Kaluga, Lipicai, Kozelskas, Mcenskas, Novosilas).

Jau buvo paminėta, kad vyresnieji Algirdo sūnūs užėmė Briansko ir Černigovo sostus. Pietuose Algirdas užėmė Kijevo ir Podolės plotus. Pietuose Lietuvos sienos susiliejo su Juodųjų Marių stepėmis. Amžininkai tą niekieno sritį pavadino "*solitudines inter tataros et rutenos*".

Šalia tų valdų, kurias Algirdas pats valdė ar pavedė sūnums, būta ir svarbių sričių (kaip pavyzdžiui: Pskovas, Didysis Naugardas ir Tverė), kurios buvo gana savarankiškos. Tų sričių santykiai su Lietuva nebuvo pastovūs. Jų pri-

klausomybė nuo DLK ar savarankiškumas priklausė nuo bendros politinės padėties. Tos sritys bendradarbiavo su Algirdu prieš bendrą priešą. Tačiau, imant dėmesin Algirdo karinę persvarą, neišvengiama buvo, kad Lietuva toms sritims primetė savo globą ar įtaką. Beveik visa Užvolgė kaikada būdavo Algirdo įtakoje.

Lietuviškos ir slaviškos sritys dalyvavo Didžiojo kunigaikščio titule. Jau 1322 m. savo laiške Gediminui rygiečiai Lietuvos valdovą titulavo: *Domino Gedemynde . . . letwinorum ruthenorumque regi.* Ir vėl 1326 m. į Gediminą kreipėsi šitaip: *quidam dominus lesse nuntius . . . domini Gedeminni, lethowinorum et multorum ruthenorum regis.* Oficialiai Didžiosois Lietuvos Kunigaikštijos titulas (*Magnus Ducatus Lithuaniae*) buvo užfiksuotas tik Vytauto laikais. Lietuvos slavų politika buvo pagrįsta *status quo*; Algirdas nepažeidė rusinų tradicijų (*starina*). Lietuvos imperija buvo federalinio pobūdžio valstybė, bent kas liečia Polocką, Vitebską ir Smalenską. Tos kunigaikštijos turėjo plačią vidaus autonomiją.

Lietuvos viešpatavimas rusinų, gudų ir rusų žemėse nebuvo giliai įleidęs šaknis. Lietuvių ekspansija į rytus ir į pietus tarnavo Algirdo dinastijos interesams. Lietuviai niekuomet gausiai nekolonizavo slavų teritorijos,nors kaikada Algirdas įkurdindavo lietuvių karių įgulas rusinų miestuose. Retais atvejais lietuvių bajorų šeimos persikeldavo į rusinų žemes (į Smalensko ir Vitebsko sritis). Lietuvių tolerancija ir vietinių tradicijų respektavimas padėjo jiems valdyti rusinus. Bet šis grynai mechaninis žemių rinkimas turėjo ir silpnybių, nes, atsiradus nepalankioms aplinkybėms, daugelis kunigaikštijėlių galėjo lengvai atsipalaiduoti nuo lietuvių valdžios. Didžiosios Lietuvos Kunigaikštijos erdvūs plotai nesudarė sąlygų lietuviams apgyvendinti bent dalį teritorijos. Antrą vertus, kas liečia gyventojų skaičių, lietuvių-slavų santykis buvo maždaug lygus.

Algirdas buvo žymus karvedys ir apjungė daug žemių, tačiau jo imperija dar nebuvo konsoliduota. Reikėjo laukti Vytauto, kad ta Didžioji Kunigaikštija būtų sutvirtinta ir paversta galinga valstybe. (*Bus daugiau*)

BIBLIOGRAFIJA:

1. Algirdas Budreckis, "Algirdo žygiai prieš Maskvą" **Karys** (1963).
2. Thomas G. Chase, **Significance of Ruthenian and Muscovite Elements in Lithuanian History** (New York, 1944).
3. Thomas G. Chase, **The Story of Lithuania** (New York, 1946).
4. M. Hruševskij, **Istorija Ukraini** (Kijevas, 1912).
5. M. Hruševskij, **Istorija Ukraini i Rusi**, t. IV (Maskva, 1966).
6. S. Kuczynski, **Ziemie czernihowsko-siewierskie pod rządami Litwy** (Varšuva, 1936).
7. J. Fijalek, "Sredniowieczne biskupstwa kosciola wschodniego na Rusi i Litwie", **Kwartalnik historyczny** (Varšuva, 1896).
8. A. Nasonov, **Pskovskie letopisi**, I (Maskva, 1941).
9. Henryk Paszkiewicz, **Jagiełłonowie a Moskwa** (Varšuva, 1933).
10. Henryk Paszkievicz, **The Origin of Russia** (London, 1954).
11. Henryk Paszkiewicz, "W sprawie roli politycznej Korjatowiczów na Wolyniu i Podola", **Ateneum Wileńskie** XIII (zesz. 2.).
12. Vladimir Pičeta, **Belorussia i Litva, XV - XVI v. v.** (Maskva, 1961).
13. **Polnoe Sobranije Russkich Letopisei**, t. XVII (St. Peterburgas, 1907).
14. J. Puzyna, "Korjat i Korjatowicze", **Ateneum Wilenskie** (Vilnius, 1930).
15. M. Reddaway, **The Cambridge History of Poland**, I (Londonas, 1950).
16. K. Stądnicki, **Bracia Władysława Jagiełły** (1867).
17. K. Stądnicki, **Olgierd i Kejstut** (1870).
18. K. Stądnicki, **Synowie Giedymina** (1849-1853).
19. Vanda Sruogienė, **Lietuvos istorija** (Čikaga, 1956).
20. J. Žiugžda (vyr. red.), **Lietuvos TSR istorija**, t. I Vilnius, 1957).

DAR DĖL KARIUOMENĖS ATKŪRIMO MINĖJIMŲ

Kaip žinoma, buvę Nepriklausomos Lietuvos kariai "ramovėnai", lietuvių visuomenei talkininkaujant, kiekvienais metais ir kiek sąlygos tremtyje leidžia, rengia kariuomenės atkūrimo minėjimus. Čia būna pagerbiami žuvę kovose dėl nepriklausomybės savanoriai, kariai ir partizanai. Prisimenama Lietuvos atstatymo laikotarpis 1918-20, kuomet buvo nepaprastai sunkios sąlygos ir tik dėka karių drąsos ir pasišventimo buvo atsiektas tikslas, t.y., atstatyta nepriklausoma Lietuva. Čia, prelegentas, daugiausia, įvykius padalina į dalis, būtent: karių žygius karo metais ir vėliau ištikusią Lietuvos valstybę ir kartu kariuomenę tragediją, sąryšyje su bolševikų okupacija.

Pradedama ieškoti kaltininkų ir lyg teisinti kariuomenę kodėl ji neparodė pasipriešinimo okupantui, kaip kad 1918-20 m., nors, kaip anuomet, taip ir šiuo metu, kariams nei pasišventimo, nei drąsos nestigo.

Taip, maždaug, yra kartojama metai iš metų, tačiau kiek yra tam pagrindo, tai kitas dalykas. Pagaliau, jei taip atsiliepia kaikuri mūsų visuomenės dalis, kuri nedaug bendro turėjo su kariuomene, gal tik, kad rėmė ginklų fondus, tai galima pateisinti jos nepasitenkinimą, kad, štai, kariuomenė buvo ginkluojama, daug dėmesio jai buvo skiriama, o kai priešas užpuolė — nebuvo pasipriešinta. Tačiau, kada panašiai bando aiškinti įvykius mūsų ne eiliniai kariai, bet buvę augštesnio laipsnio viršininkai, arba diplomatai, kurie sako, kad dėl visų blogybių yra kalta vyriausybė, kad nedavė įsakymo kariuomenei priešintis, arba, kad kariuomenė nebuvo dar tinkamai paruošta, tai klausimas atsiranda visai kitoje plotmėje.

Su tokiomis išvadomis, gal, šiaip taip, galėjome sutikti karo metais, arba tuojau po karo. Bet kada panašiai aiškinama jau desėtkas, kitas, metų, tai atrodo, kad mes visai ati-

(perkelta į 89 psl.)

ŠAUTUVO VAMZDŽIO AŠIS

(Ištrauka iš rašomų atsiminimų)

ALFONSAS NEVARDAUSKAS

Žinodamas, kad galiu būti kiekvieną dieną pašauktas stoti į Vokietijos, jau gerokai praretintas, karių gretas, nieko nelaukdamas, tuoj pasiprašiau trumpų atostogų, kad dar prieš išvykdamas į kariuomenę, galėčiau susitvarkyti savo šeimyninius reikalus.

Pirmiausiai, sudėjęs į dėžę jau man nebereikalingus daiktelius ir dviratį, išsiunčiau į mirusios mano žmonos tėviškę Piežaičiuose, Klaipėdos krašte. Ten, žmonos sesers Annos Tamošienės globojami, buvo mano mažamečiai našlaičiai — dukrytė ir sūnelis. Aš pats gyvenau viešbutyje ir daiktai buvo lyg ir nereikalingi, o į belaisvių stovyklą galėjau ir pėsčias nueiti.

Dieną ir naktį vargino baisus rūpestis, dėl tarnavimo svetimoje kariuomenėje. Kėlė man didelį nerimą ir lyg baisus kirminas graužė, giliai mano sieloje glūdinčią, tėvynės meilę. Tačiau karinė drausmė, kariški statutai, ginklų pažinimas ir visos rikiuočių komandos manęs negąsdino, nes dalinai mokėjau vokiečių kalbą. Bet, prisiminus Lietuvos kariuomenėje, tuoj po naujokų apmokymo, duotą priesaiką, tuoj iš pasąmonės išsiveržęs priekaištas tau kalba: "Čia, svetimoje kariuomenėje, prisiekdamas būti sąžiningas ir ištikimas vokiečių kariuomenės kariu, tu sulaužysi Lietuvos kariuomenėje duotą priesaiką." Tačiau, pats sau atsikertu: " Ar tai aš darau iš geros valios ir laisvu noru, kad einu į kariuomenę jau sulaukęs 40 metų amžiaus? Mažas malonumas praeiti vokiečių kariuomenėje nustatytą naujokų apmokymą. Ar tai nėra man primesta prievolė?" Ir taip kovodamas pats su savimi, kenčiau keletą savaičių iki buvau pašauktas karo tarnybon.

Šaukime nurodytą dieną prisistatau Seerappen Luftplatz komendantūron. Iš Karaliaučiaus iki Seerappen vos tik 18 km. Atvykstu traukiniu. Iš Seerappen geležinkelio stoties ėjau pėsčias, su savim vilkdamas sunkų lagaminą su reikalingiausiais daikteliais. Vartai atidaryti. Įeinu pro vartus. Vartų sargybinis, patyręs iš paskyrimo lapelio, kad atvykau padėti vokiečiams kariauti, tuoj pasiunčia mane į sargybos būstinę. Iš čia su palydovu nukeliaunu į komendantūros raštinę. Iš raštininko-puskarininkio patyriau, kad esu skiriamas į aerodromo gaisrininkų komandą. Lyg ir šviesiau akyse pasidarė. Nes man nesvetimos buvo ugniagesybos pareigos. Nepriklausomos Lietuvos laikais, Mažeikiuose, teko net keletą metų priklausyti Mažeikių miesto savanorių, o vėliau Mažeikių šaulių būrio, gaisrininkų komandai.

Atatinkamoje kuopoje atlikus visus registracijos ir priskyrimo formalumus, budinčio grandinio buvau nulydėtas į aerodromo gaisrininkų komandą.

Prisistačiau komandos brandmeisteriui-leitenantui (pavardės nebeatsimenu). Čia jau radau kitus keturis, ką tik atvykusius, naujokus. Vienas iš jų grandinis, kiek vėliau patyriau, buvo dalyvavęs Lenkijos užėmimo kare ir po karo buvęs atleistas neribotom atostogom. Kiti trys buvo visai netarnavę kariuomenėje ir jokio karinio apmokymo nematę. Kiekvienas iš mūsų save laikė kariuomenei netinkamu, nes visi buvo jau keturias dešimts metų amžiaus peržengę ir be to, pusiau invalidai.

Susipažinau su, jau čia seniau tarnaujančiais, kariais. Pasirodo, kad tarpe 18 vyrų buvo keletas ir klaipėdiečių. Bematant susidraugauju su likimo draugais. Tuo tarpu išnyko ir tie nuogąstys apie tarnavimą vokiečių kariuomenėje.

Aštuoniolika vyrų gyveno gaisrininkų komandai skirtose patalpose, šalia gaisrinės, po vienu stogu. Gaisrinėje, dieną naktį, paruoštyje budi grupė vyrų ir kelios mašinos. Automatinėje aliarmo ir telefono centrinėje budi civiliniai telefonistai. Gaisrininkams gyventi skirtame dviejų augštų mūriniame name buvo gana puiki ir erdvi laisvalaikiams poilsio patalpa. Už sienos — valgomasis ir du gaisrininkų miegamieji. Kitame pastato gale — didelis sandėlys ir dvi dirbtuvės. Iš jų vienoje buvo remontuojami iš karo laukų grąžinti sušaudyti bei sugedę motoriniai siurbliai ir auto mašinos, taip pat ir jų vandens tankai. Kitoje buvo lopomos žarnos ir taisomi kiti gaisrams gesinti reikmenys. Į pietus nuo gaisrinės stovėjo puikus mūrinis pastatas, kuriame su savo šeima gyveno gaisrininkų komandos brandmeisteris. Tarp gaisrinės ir gyvenamojo namo buvo, jam skirtas, puikus sodas ir didelis daržas, kurį ne vieną kartą teko gaisrui gesinti žarnomis palaistyti.

Po trumpo apsižvalgymo ir susipažinimo su vietos aplinka, štai, visai netikėtai, kartą po pamokų, brandmeisteris išeidamas iš gaisrinės, man įsako už valandos atvykti į jo butą. Truputį nejauku pasidarė, nes labai bijojau, kad jis nepaskirtų mane savo pasiuntiniu-tarnu.

Įsakytu laiku prisistačiau. Tačiau, nustebau, kai paties brandmeisterio buvau paprašytas užeiti į kambarį ir supažindintas su jo žmona. Iš pirmo susitikimo jiedu abu buvo jau labai man familijarūs. Brandmeisterio žmona pakvietė net kavos. Pats šeimininkas įpylė visiems trims po stikliuką konjako Weinverschnitt. O išgėrus stik-

liuką ir pamažėli gurkšnojant kavutę, paaiškėjo kodėl jie abu toki nuoširdūs. Gi, žinodami, kad aš Klaipėdos krašte turiu ūkelį, nes iš visko buvo matyti, kad aš jau nebepirmas tos rūšies paukštelis pakliuvęs į tą karišką gaisrininkų narvą. Nors ir aplinkiniais keliais kalbėdami, tačiau, jiedu priėjo, kad jiems būtinai reikalinga Kalėdų šventėms pora gerų žąsų. Už žąsis pažadėjo atsilyginti kiek jos bekainuotų, bet, ta pačia proga, pažadėjo sukombinuoti, mano šeimos reikalams sutvarkyti, dvi savaites atostogų. Kaip čia nepasižadėsi? Kaip lietuviška patarlė sako: "Bus vilkas sotus ir avis sveika." Jiems žąsys reikalingos, o man atostogos.

Nuoširdžiai pradėjau mokytis gaisrininkų pareigų. Ypač svarbu buvo išmokti įvairiausios gaisro rūšys, signalizacija — šviesų pagalba, švilpuko garsais ir virvės truktelėjimais. Dar nespėjus nei susipažinti su gaisrininkų pareigomis ir gaisrų gesinimo metodais, buvo gautas įsakymas visus keturius naujokus grąžinti į kuopą išeiti naujokų apmokymo kursą. Mintis apie gana žiaurų naujokų apmokymą sudirbo man benusišypsojančias atostogas ir sustabdė brandmeisterio virtuvėn žąselių įplaukimą.

Pagal kuopos vado įsakymą persikeliam į kuopą. Mus visus keturius naujokus apgyvendina kambary Nr. 16. Vos tik peržengus kambario slenkstį pirmiausiai krito į akis dviaugštės geležinės lovos. Jos tvarkingai paklotos. Viduryje kambario stalas. Tarp lovų, drabužiams pasikabinti ir daiktams susidėti, plienine spalva nudažyta spinta. Netoli durų geležinė anglimis kūrenama krosnis, šalia anglims dėžė. Ant stalo balto metalo indas kavai parsinešti. Per visą pastatą, teisingiau būtų pasakius, per baraką, ėjo koridorius. Iš abiejų pusių numeruotų durų kambariai. Viename barako gale prausykla, kitame — išvietė. Ir va, besusipažįstant su būsimo gyvenimo aplinka, kaip matai, prisistatė kuopos budėtojas — puskarininkis, vokiečių kariuomenėje vadinamas U.v.D., kas reiškė: Unterofficier von Dienst; lietuviškai — budintis puskarininkis. Budintis paaiškino apie reikalaujamą drausmę, tvarkos ir švaros palaikymą, bei kitas vidaus tarnybos pareigas. Iš karto ir galvon netilpo, kiek jo buvo pasakyta. Atrodė, kad niekada to žmogus negalėsi suspėti atlikti ir dar taip tiksliai kaip reikalaujama. Taip pat galvojo ir mano likimo draugai, kurie ir sapnavę nebuvo apie tai.

Netenka čia aprašinėti visas kareivinių gyvenimo smulkmenas. Bet galima tik pasakyti, kad jokiu būdu negalima sulyginti vokiečių kariuomenėje tarnavusio naujoko su naujoku Lietuvos kariuomenėje. Nors ir karas dabar lamdė vokiečius, bet, Viešpatie, saugok! Kaip žemai buvo viršininkų vertinamas naujoko žmogiškumas. Čia neatsižvelgiama, nei į amžių, nei į turimus karinius patyrimus. Lygiai nuo pat "A" iki "Z" ir dar su pasityčiojimu, yra vykdoma karinio apmokymo programa. Ta pačia proga, noriu paminėti vieną, per ginklų pažinimo pamoką įvykusį įvykį.

Kartą, per ginklų pažinimo pamoką, puskarininkis dėstęs ginklų pažinimą, staigiai į mane atsisukęs ir pirštu rodydamas, įsako man vykti į kuopos raštinę ir paprašyti iš "Špyso" (taip buvo vadinamas kuopos viršila), Laufseele—vamzdžio ašį ir atnešti ją į pamoką. Staigiai atsistojau ir išsitempiau prieš viršininką, bet nejudu iš vietos. Su apmaudu žiūriu į jį akis išvertęs, nes žinau, kad tuo viskas nesibaigs, tad pasiruošiu kiekvienu atveju tinkamai atsikirsti ir nenusileisti.

— Ko žiopsai, ar įsakymo nesupratai? — ironiškai šypsodamasis suriko puskarininkis.

— Tokio žiopliško įsakymo negaliu įvykdyti, tamsta puskarininki.

— Ką tai reiškia žiopliško įsakymo, — lyg ir pyktelėjęs, paklausė.

— Tamsta puskarininki, žinoma, kad man, senam kariui yra duotas žioplas įsakymas. Tur būt dar negimęs buvai, tamsta puskarininki, kai aš jau pažinau ginklą; ypač galiu pasididžiuodamas pasakyti, kad šį 98 m. vokiečių pėstininkų šautuvą geriau žinau už tamstą, Herr Unteroficier.

Jis paraudo. Rankose laikytą šautuvą metė man. Aš pagavau ir išsitempiau. Jis įsako išvardinti pagrindines šautuvo dalis. — Rado už ko nusitverti, pagalvojau, šautuvą paimdamas į reikiamą padėtį, nes Lietuvos kariuomenėje 5 p. pulke, per naujokų apmokymą, buvau tinkamai apšlifuotas. Nors nelengvi buvo visi išraitymai vokiečių kalboje, o dar po tokio įvykio, taisyklingai išvaryti, vieną po kitos, šautuvo dalis, bet tokiam senam karo žinybos vilkui, kuris virš penkioliką metų su šautuvu sau duoną pelnė, visgi buvo lengviau, kad ir svetima kalba, negu tiems kad ir kalbą mokantiems, bet pirmą kartą savo lūpomis tarti neįprastų daiktų pavadinimus.

Pamokai pasibaigus, išeidamas puskarininkis mūsų apmokymui priskirtam grandiniui kažką pašnabždėjo. Aišku, kad čia buvo mano sąskaiton kažkas pasakyta. Ir iš tikrųjų, mano nebuvo apsirikta. Vos tik išėjus vieno rikiuotės apmokymo pamokon, grandinis tuoj kibo į mane. Žinoma, pirma kaip reikiant išaiškino ir praktiškai parodė, o paskui už dvasinį puskarininkio įžeidimą, ėmė mane vaikyti: "Gulk, kelk, bėgte - gulk, kelk, bėgte ir taip visą valandą, be atsikvėpimo, išskyrus vieną kitą minutę pertraukos, kai leido kiek pasitaisyti. Nors ir buvau 40 metų amžių peržengęs, bet turėjau gana daug jėgų ir užtektinai energijos. Nieko nepadarysi, apmokymas

(pabaiga virš 3 psl.)

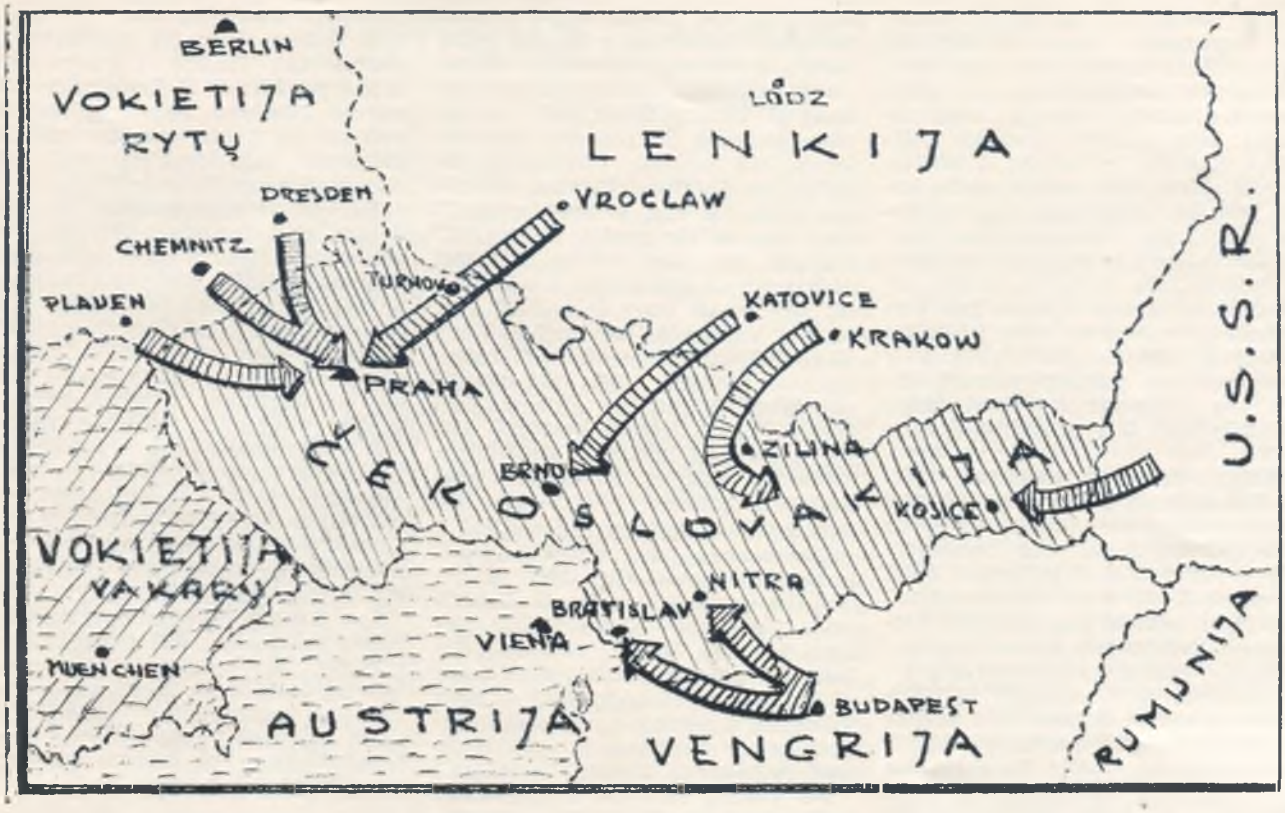

Čekoslovakija ir kas toliau

B. B.

1968 metų rugpjūčio mėn. 20-21 d. netikėtos Čekoslovakijos okupacijos vakariečiai neužmiršo "Iki mes būsim tikri, kad agresyvūs Sovietų Sąjungos kariniai veiksmai nesikartos kad plėstų ekspansiją, privalom nagrinėti galimybes, kurios bet kuriuo metu, bet kurioje vietoje, gali pasireikšti" (P. A. Karber, Military Review, February 1969).

Rusų pasirengimas okupaciniams veiksmams truko apie pusę metų (T. Szule, N. Y. T. August 29, 1968), vykdant įvairius karinius manevrus, Vakarų sąjungininkams atydžiai sekant. Veiksmams vadovauti buvo paskirtas gen. Sergey M. štemenko, Rusų armijoje žinomas kaip laimėjęs tankų mūšį prieš vokiečius prie Kursko 1943 metais.

Kruopščiai planuoti okupaciniai veiksmai prasidėjo, kai komercinis "Aerofloto" lėktuvas nusileido Ruzyno aerodrome Prahoje, su paslėpta radijo ryšio stotimi, kuri valandos bėgyje pradėjo nukreipti kitus komercinius "Aerofloto" lėktuvus, pakrautus invaziniais daliniais, nusileidimų vietosna, vos 6 km. nuo Prahos centro.

Invazijos veiksmai pasireiškė geru mechanizuotų dalinių netikėtinumo ir greičio deriniu. Iš 30 veikusių okupacinių divizijų virš. pusės buvo šarvuotos ir pilnoje kautynių organizacinėje sudėtyje.

Tenka pažymėti, kad nuo 1927 m. rusai vystė ir tobūlino puolamus veiksmus panaudojant lėktuvus, ir Prahos orinė invazija buvo didžiausia, kurią rusai bet kada yra bandę: — 250 lėktuvę nuleido pilną diviziją su šarvuočiais, kuru ir visu tiekimu. Poros valandų bėgyje, Prahos aerodromas, visi keliai į miestą, tiltai per Vltavą mieste, ministerijos ir čekų komunistų partijos būstinė buvo rusų kontrolėje. Dviejų dienų bėgyje Prahoje atsidūrė 100, 000 vyrų okupacinių dalinių su 2000 tankų. Visa tai buvo pergabenta oru.

Rusų, Rytų Vokietijos, lenkų, vengrų ir bulgarų šarvuoti daliniai peržengė Čekoslovakijos sieną aštuoniolikoje vietų, iš šiaurės, šiaurės vakarų, pietų ir rytų. Sausumos jėgos buvo mechanizuotos, su pilno sąstato tankų divizijom po 9,000 vyrų ir 350 vidutinių T55 ir T62 tankų kiekviena. Motoziruotos pėstininkų divizijos sudėtyje buvo 10,500 vyrų su vidutiniais tankais ir šarvuotais pėstininkų vežimais, kuriais visos pėstininkų divizijos buvo permestos į okupacinius taškus.

Čekoslovakai turėjo 4 šarvuotas divizijas ir 10 motorizuotų pėstininkų divizijų, kurios, jei priešintųsi, tai okupacijos vaizdą būtų pakeitę. Tačiau, užsitęsus veiksmams, strateginis pasipriešinimo jėgų santykis, būtų buvęs čekoslovakų nenaudai.

Pažymėtina, kad rugpjūčio 20 ir 21 dienomis čekų buvo planuota vykdyti plataus masto kariniai manevrai Bohemijoje — manoma, kad buvo susekta Sovietų jėgų koncentracija invazijai — iš kur būtų visai tinkama padėtis priešpuoliams, prieš sovietų invazijos jėgas. Klausimas paliks atviras: kodėl Dubčekas nedavė įsakymo priešintis ginklu? Ar jis jautėsi nepajėgus pravesti ginkluotą pasipriešinimą, ar tikėjosi išvengti kraujo praliejimo ir krašto apnaikinimą derybomis, ar nepasitikėjo armijos lojalumu? Ką būtų kariuomenė pasirinkusi: kovoti už tautiškumą, ar eiti su internacionaliniu komunizmu. (Čia pravartu prisiminti panašūs atvejai 1939 metais Suomijoje ir 1940 metais Pabaltijo kraštuose).

Kitas pažymėtinas reiškinys yra, kad Nato žvalgyba, apie palyginamai ilgą sovietų pasirengimą gink-

luotai okupacijai, nei erdvės satelitai, nepastebėjo (nebent iki šiol nebuvo reikalo skelbti, kad Nato žinojo sovietų pasirengimus), ir nieko nedarė sustabdyti invazijai, arba užkirsti kelią galimai invazijos plėtrai į Austriją ir Vakarų Vokietiją. Atrodė, Nato vadai tikėjo riboto karo politika, manydami, kad sovietai neis toliau Čekoslovakijos, kad neišprovokuotų pasaulinio masto karo ir branduolinės energijos ginklų panaudojimo (Reikia tikėtis, kad šiuo klausimu kada nors bus pasisakyta). Jeigu šitokia pažiūra buvo ir pasiliks Nato politikų galvose, tada rusų imperializmo plėtrai vargu ar kada nors bus palankesnės sąlygos.

Keletas daleidimų, kodėl rusai vykdė Čekoslovakijos okupaciją — arba tiksliau tariant — kokius motyvus tam reikalui skelbė. Per Čekoslovakiją Vakarų Vokietija turėjo fizinį sąlytį su Rytų Vokietija. Rusiai negalėjo to pakęsti, nes tas darė blogos — kapitalistinės įtakos Rytų Vokietijai. Čekoslovakija politiniai ir ekonominiai siekė atsiskirti nuo Rusijos. Jei čekoslovakams būtų pavykę tai padaryti, juos galėtų pasekti ir kiti satelitiniai kraštai. Be abejo, tas labai silpnintų Rusų imperiją. Nėra abejonės, kad rusai eksploatavo Čekoslovakiją kaip ir kitus jų įtakoj esančius kraštus — iš Čekoslovakijos vien uranijaus išveža kasmet 170 milijonų dolerių vertės. (Vengrijos sukilimo ginkluotas malšinimas buvo tais pačiais tikslais ir tokioj pačioj atmosferoje).

Kad rusai bijo vokiečių, galima patikėti, nes šiame šimtmetyje skaudžiai nukentėjo du kartus (abu kartus juos išgelbėjo Vakarų valstybės). Kremlius ir dabar skelbia, kad "Federalinėj Vokietijos Respublikoje antikomunistinis nusistatymas, kaip ir Hitlerio laikais, yra oficiali doktrina, kas yra psichologinis krašto parengimas karui" (S. H. Johnson — Soviet Strategic Planning). Maršalas V. D. Sokolovsky yra pasakęs, kad "didžiausias naujo karo kurstytojas yra Vakarų Vokietija, kuri siekia revanšo; tam tikslui Amerika, Anglija ir Prancūzija sukūrė ir remia Nato, duodama neatsakingosna rankosna branduolinės energijos ginklus, dar labiau padrąsina Vakarų Vokietijos revanšo aspiracijas" (F. A. Praeger — Military Strategy). Po 18 dienos "Pravda" talpino V. Kuznecovo straipsnį — "toli siekiantys tikslai" — kuriame pasisakoma, kad Sovietų Sąjunga turi teisę užimti Vakarų Vokietiją, nes Potsdamo sutartimi prieshitlerinė koalicija neša atsakomybę už apsaugojimą Vokietijos nuo militarizmo ir nacizmo. Kaip Potsdamo sutarties narys, Sovietų Sąjunga, kaip taiką respektuojanti valstybė, imsis visų reikiamų veiksmingų priemonių sustabdyti aktyvų naujo nacizmo ir militarizmo pasireiškimą iš Vakarų Vokietijos" (čia turima omenyje 53 poskyris, kur sakoma, kad kariniai veiksmai yra legalūs, be Saugumo Tarybos pritarimo, prieš bet kurį kraštą, buvusį II Pas. kare priešo pusėje. Tačiau 107 poskyris sako, kad tokiam veiksmui niekas negali pasisavinti teisės, vien tik todėl, kad buvo dalyvis II Pas. karo). Valstybės sekretorius Dean Rusk 1968 m. spalio mėn. 2 d. Jungt. Tautose pareiškė: "Nei 107 nei 53 poskyriai, rusams ar kitiems Varšuvos Pakto nariams neduoda teisės ginkluotai kištis į Federalinės Vokietijos reikalus. Ginkluotas pasikėsinimas priverstų gintis Nato sutarties ribose, kuri yra neabejotina".

Pasiremiant teise, stabdyti prieškomunistinius veiksmus, 1956 m. karine jėga sovietai paglemžė Vengriją, o 1968 m. — Čekoslovakiją, dabartiniu metu baimė "revanšo" siekiančios prieškomunistinės Vakarų Vokietijos verčia sovietus "imtis veiksmingų priemonių sustabdyti aktyvų naujo nacizmo ir militarizmo pasipriešinimą iš Vakarų Vokietijos".

Jei Vakarų valstybės leis ir toliau tęsti rusų primestą žaidimą, neapsisprendžiant panaudoti branduolinius ginklus, sustabdyti rusų imperialistinę ekspansiją, arba neduos branduolinės energijos ginklų Vakarų Vokitijai, sovietai savo okupacinių jėgų Čekoslovakijoj ilgai be darbo nelaikys (T. W. Wolfe, Soviet Military Power and European Security).

1960 m. Maršalo Sokolovsky veikale "Karinė strategija" išryškinta doktrina — ateities karus plėsti nebranduoliniais ginklais, kad Vakarų sąjungininkai nepanaudotų "A" ginklų, yra sekmingai vykdoma ir nenusimato, kad ji būtų keičiama, nes iki šiol yra pasekminga. Visos Varšuvos Pakto divizijos yra mechanizuotos, taktinio įsiveržimo greičio, apie 90 km. per parą. Šalia normalaus ginklavimo gali atsirasti taktiniai "A" ginklai, kurie negalės būti panaudoti užimant miestus, pasekmingi, tačiau, bus pastoviems gynybos telkiniams (R. D. Crane Soviet Nuclear Strategy). 1966 m. rugsėjo mėn. manevruose "Moldau" (kurie vyko Čekoslovakijoje) buvo pademonstruota, kad platesnio masto kariniai veiksmai gali būti pasekmingi ir be taktinių "A" ginklų.

Vakarų Vokietijos okupacijai, rusai gali sutelkti Rytų Vokietijoje dar 10 divizijų šalia turimų Čekoslovakijos srityje (apie 30) prieš Nato 24 divizijas (tarp Danijos ir Frankfurto), kas būtų nepakankama. Sovietų divizijos išsidėstę Bavarijos pasienyje, kiekvienu metu gali pajudėti Vakarų link; jas papildytų 14 Čekoslovakų divizijų, į kurių vietą ateitų papildymai iš Lenkijos ir Ukrainos. Išlaikant slaptumą, staigiai veikiant su tokia persvara atliktas manevras Čekoslovakijoje gali būti sekmingai panaudotas ir kitur.

Tokioje šviesoje padėtis Europoje darosi labai nepastovi. Sovietų propagandos mašina pradėjo veikti prieš Vakarų Vokietiją, kad vokiečiai ginkluojasi "A" ginklais ir sekdami Hitlerio metodais ir taktika, planuoja III Pasaulinį karą. Šios rūšies propaganda aidi ir tam tikruose amerikiečių sluoksniuose. "Taiką mylinti" Rusija, vienbasliai pritariant Varšuvos pakto nariams, imsis veiksmingų priemonių agresorių sustabdyti. Nato (pagrinde anglų - amerikiečių) bazės esančios Vakarų Vokietijoje, bus nekliudomos, jei "nekliudys stabdyti militaristinio agresoriaus pasikėsinimų į taiką mylinčių kraštų laisvę" (P. A. Kerber, A Scenario of Future). Rusai gerai žino, kad panaudojimas taktinių "A" ginklų išprovokuotų atominį karą, todėl darytų viską, kad išvengtų susidūrimo su Vakarų valstybių karinėm jėgom ir visom priemonėm padėtų joms išsikraustyti iš bazių Vakarų Vokietijoje.

ČIA IR PAAIŠKINU

"Karyje" nr. 10, iš praeitų metų, p. K. M. sako, kad jis negali suprasti, kas mane vertė rašyti vienu, kitu ir trečiu klausimu.

Kas dėl "Ramovės" skyrių atstovų suvažiavimo, tai beveik viskas taip ir įvyko, kaip kad aš ir buvau kitados rašęs (žiūr. Karys nr. 9 psl. 316 ir psl. 320). Kaip ir visuomet, tame suvažiavime buvo daug ir ilgų kalbų, buvo net tos kalbos pirmininkaujančio nutraukiamos, bet tai nėra joks nusikaltimas, o tik malonus įprotis. Buvo taip pat ir įvairių sumanymų - pageidavimų, bet nei vienas iš jų nebuvo priimtas, išskyrus CV rinkimo procedūrą. (Apie nutarimus suvažiavime padarytus — žiūr. Ramovės bendraraštį Nr. 91, skelbiamą šiame KARIO nr. **Red.**)

Kasgi vykdys nutarimus ir globos fondus, kai organizacijoje nėra jaunesnio kaip 50 metų amžiaus (žiūr. Karys nr. 10, virš. psl. 3,, rašo K. M.).

Čia ir yra problema, kai turime šimtus jaunų 19-24 m. amžiaus karių - veteranų, o organizacijoje nėra jaunesnio kaip 50 m. Žinoma, panaši padėtis yra ir daugumoje kitų organizacijų.

Bet kokia gi aplinkybė trukdo pritraukti jaunus karius - veteranus

(nukelta į 96 psl.)

PASITRAUKTI AR PASILIKTI?

JURGIS GEDIMINĖNAS

Žvilgterėjus į gražų ir didoką praėjusių metų lapkričio mėn. "Karį", išleistą Lietuvos ginkluotų jėgų 50 metų jubilėjaus proga, atrasime vieną kitą straipsnį ar tų straipsnių kai kurias dalis, neatitinkančias tikrenybę, ar bent reikalingas patikslinimo.

Štai, Vladas Ramojus, savo straipsnyje "Lietuvos karininkai pokario dešimtmečio Laisvės kovose", jau pačioje įžangoje užveža Lietuvos karininkams, kad "Kardas — visų ginklų simbolis — nebuvo pakeltas ir to pasėkoje Lietuvos vardas dingo iš Europos žemėlapio... Tačiau, esą, anų metų gėdą ir augštųjų karininkijos sferų neryžtingumą ir nesiorientavimą atpirko 1941 m. birželio mėn. sukilimas ir Lietuvos partizanų laisvės kovos 1944-1954 m. laikotarpyje"...

Čia, kaip tame popo ginče su velniu, tai ar ligi šiol neturėjome pakankamai spaudoje straipsnių, paskaitų bei aiškinimų, kad Lietuvos ginkluotosios jėgos, su karininkija priekyje, negavo Lietuvos vyriausybės ir vyriausiojo ginkluotų jėgų vado — valstybės prezidento — įsakymo "pakelti kardą" tiek trijų iš eilės sekusių Lietuvai ultimatumų laiku, tiek 1940 m. birželio mėn. tragedijoj, raudoniesiems parazitams užplūstant Lietuvą.

Savo straipsnio įžangoje pats Vl. R. prisipažįsta, kad paskutinis Lietuvos Krašto apsaugos ministeris generolas K. Musteikis stovėjo už pasipriešinimą. Žinoma, kaip tas pasipriešinimas — "kardo pakėlimas" — būtų pasibaigęs, tai visai aišku, ypač jeigu prisiminsime, kad daugelio Europos valstybių kariuomenės, net ir didelių valstybių, kurioms buvo išleista milžiniškos pinigų sumos ginklams ir gynimuisi, moderniškiems fortifikacijos įrengimams, visos buvo sumaltos, parklupdytos Hitlerio ar Stalino armijų.

Gal šiandien dar ir peranksti kritikuoti tuo laiku buvusios Lietuvos vyriausybės, politinį sprendimą — ginklu nesipriešinti rusams, tačiau teisingiausiai ir bešališkiausiai tuos įvykius bei sprendimus galės įvertinti tik protingas, objektyvus būsimasis istorikas. Mums šie įvykiai dar ir šiandien yra per artimi, kad galėtume bešališkai spręsti.

Ką gi galėjo sovietinės invazijos metu daryti paprastas eilinis ar net "aukštesniųjų sferų" karininkas, gindamas savo garbę ir protestuodamas prieš raudonųjų vandalų okupaciją, parodant pasauliui, kad čia vyksta ne išlaisvinimas, bet brutalus pavergimas, tai nebent, šių dienų garsiojo Čekoslovakijos kankinio, studento Jan Palach pavyzdžiu, save susideginti...

Tačiau tomis tragiškomis Lietuvai dienomis tokia geniali mintis neatėjo nei vienam Lietuvos studentui, nei artojui, nei karininkui.

Tiesa, bandė Marijampolėje stovėjęs 9-tasis pėstininkų pulkas žygiuoti į Vokietiją, o apie šį žygį, išpūstos ir pagražintos istorijos nuskambėjo visame Pabaltijy. Keliais metais vėliau buvau apie tai klausinėjamas estų ir latvių karininkų, tačiau, jeigu toks žygis ir būtų pilnai įvykdytas, tai bet koks lengvapėdis kritikas jį pavadintų pasitraukimu iš kovos lauko, o tik jau ne "kardo pakėlimu".

Kalbant apie Vl. R. minimą neryžtingumą ir nesiorientavimą tai reiktų paklausti, kas tuo laiku, imant visą rusų okupuojamą Lietuvą, parodė savo ryžtingumą ir orientavimąsi?!

Maunąs per "žaliąją sieną" galėjo būti apšauktas dezertyru, o besislapstąs galėjo būti pavadintas bailiu, statančiu okupanto kerštui savo artimuosius.

Ryžtingumas atsirado pavėluotai, tik 1941 m. birželio mėn. sukilime, naciams pradėjus karą prieš Sovietų Sąjungą, kai beveik be jokių išimčių, visa mūsų tauta spontaniškai, be jokio paraginimo ir net ten kur nebuvo jokių slaptos rezistencijos vadų, sukilo prieš okupantą, o susikaupusiai neapykantai išlieti "nepavejamuosius" raudonarmiečius varė lauk, ne tik buvę Lietuvos kariai, bet ir net niekada kariuomenėje netarnavę civiliokai, o dažnai net paaugliai vaikai...

Atsimenu, dar porai valandų nuo karo pradžios nepraėjus, aš buvau pakeliui į vieną vietovę, tarp Marijampolės ir Liudvinavo, kur turėjau susitikti, iš Vokietijos grįžtantį, karininką J. Dženkaitį, tuojau po to žuvusį prie Kauno. Prie Dovinės upelės mane pasitiko didelis keliasdešimties vyrų būrys. Dauguma šių vyrų buvo civiliais drabužiais, bet vienas kitas dėvėjo šaulių uniformomis, o jų apsiginklavimas buvo, pradedant pistoletais ir medžiokliniais šautuvais, o baigiant lazdomis.

Tuojau pastebėjau porą, prie tilto plaukiojančių, lavonų. Man paaiškino, kad vienas iš jų yra buvęs kompartijos sekretorius, o kitas — labai nusidėjęs komunistų padlaižis ir skundikas. Šiame būryje mačiau bent keletą pažįstamų veidų. Šie vyrai mane palydėjo atgal, beveik ligi pat mano tėviškės ūkio. Pakeliui nuginklavome keletą raudonarmiečių, kėlėme lietuviškas vėliavas, o buvusiems seniems kaimų seniūnams įsakėme grįžti į savo pareigas.Atsisveikindamas, patariau jiems visai net nesirodyti Nartkeliu iš Marijampolės į plačiąją tėvynę bėgantiems, didesniems ar nepakrikusiems, sovietų kariniams daliniams ir būti atsargesniems su greitais teismais....

Prie tėvo ūkio vėl atradau susirinkusį, keliolikos vyrų būrį, ir jau iškeltą tautinę vėliavą. Aišku, tuojau perėmiau vadovavimą ir pasiunčiau žvalgybą į Marijampolę. Žvalgai grįžę pranešė, kad vokiečiai jau užėmę miestą ir iš jų atėmę ginklus... Didesnis žmonių susigrupavimas, bei judėjimas ir prie tėviškės ūkio iškelta vėliava, savaime aišku, atkreipė besitraukiančių raudonarmiečių dėmesį, kurių vienas dalinys net iššovė mūsų kryptimi kelias minas. Viena mina užmušė pievoje besivalkiojantį veršį, o kita išmušė didelę skylę tvarto sienoje. Po to "nepavejamieji" skubiai tęsė savo pasitraukiamąjį žygį, bet, kaimynų nugirstomis kalbomis, paliko prie Nartkelio sargybinį, įspėti kitus bėgančiuosius, kad vengtų šio ūkio, kuriame yra "įsitvirtinusi" banditų gauja, fašistinių Lietuvos karininkų vadovaujama... Tačiau, tuojau dingo ir tas sargybinis...

Tik man grįžus tėviškėn, netikėtai, atsiranda ir Vl. R. straipsnyje minimas (vėliau buvęs Žemaičių legiono vadas) kapitonas Jonas Semaška (ne, kaip Vl. R. rašo, Juozas Siemaška), neseniai pabėgęs iš raudonosios armijos ir beplanavęs, mane aplankęs, kaip nors prasmukti į Vokietiją. Prasidėjęs karas jo, kaip ir daugelio kitų, planus pakeitė.

Atsimenu, tuojau po to, vieną vakarą, buvau pakviestas į Marijampolėje įvykusį vadovaujančių veiks-

nių posėdį, kuriame vyravo gan optimistiškos nuotaikos. Apvalę aplinkinius kaimus nuo besislapstančių raudonarmiečių ir paėmę vieno pabėgusio komunisto paliktą motociklą (kaip tik tuo pačiu laiku išgirdome, kad pradedami formuoti tautinės apsaugos daliniai), išvykome į Kauną. Negaliu pamiršti, kai tų valymų metu, netikėtai, sugavau vieną tautietį, įžulų komunistų berną, tik prieš pora mėnesių man grąsinusį ir mane įžeidusį. Kaimynui J. Steponaičiui (labai malonus senelis, dar ir dabar tebegyvenąs J. A. Valstybėse) prašant, šį niekšą nubaudžiau tik keliais skambiais antausiais ir geru pamokslu. Prieš pat išvykimą mano tėvai pareiškė nusistebėjimą, kad mes (atsieit, kpt. J. S. ir aš) taip greitai išvykstame ir paklausė, ką manome toliau veikti. Aš atsakiau, kad dabar jau ne komunistų valdymo laikai, tai mano vietoje dirbti berną gali pasisamdyti, o man laukti, kol kas nors kokį darbą pasiūlys (nebūtinai burmistro, ar apskrities viršininko!) tai jau geriau didesniame mieste. Pabrėžiau, kad mano svajonių išsipildymas būtų vėl nešioti lietuvišką uniformą, kurią pirmą kartą apsivilkau būdamas 17 metų, ir išnešiojau ligi 1940 m. sausio mėn.

Toliau mes abu su šiuo, Vl. R. straipsnyje pagerbtu kpt. J. S. nešiojome lietuviškas uniformas ir vaikščiojome "didžiųjų Lietuvos kunigaikščių pramintais keliais" Ukrainoje, Rusijoje ir Gudijoje. Kaip ir nemažas skaičius kitų lietuvių karininkų, tarnavusių Savisaugos daliniuose, nesitikėjome, kad savo tarnyba iškovosime Lietuvai laisvę ir net garsiai juokdavomės iš nacių "naujosios Europos" kūrimo planų, bet už tai mūsiškiai tautiečiai namuose turėjo bent savivaldą ar "savismaugą", okupacija buvo švelnesnė ir nacių skaitymasis su žmogum buvo daug geresnis, kaip kitose vokiečių užimtose teritorijose, daleiskim, Ukrainoje, Gudijoje ar Lenkijoje.

Išsiskyrėme su kpt. J. S. tik 1943 m. pavasarį, po to kai laimingai išsinešėme kailius iš apsupimo Ostrogorske (400 klm. į rytus nuo Charkovo). Jis tada gavo paskyrimą bataliono vadu prie Pskovo, o aš neužilgo pradėjau "gubernatoriauti" Gudijoje. Paskutinį kartą jį mačiau (bet nebuvo progos net ilgiau pasikalbėti) 1944 m. vasarą prieš pasitraukiant iš Lietuvos. Jis buvo toks pat: linksmas, geros nuotaikos ir tame pačiame kapitono laipsnyje, o jo ateities planai taip man ir liko nežinomi. Visi tuo laiku movė iš Kauno.

Tenka atsiprašyti, kad nuo savo pagrindinės temos gerokai nukrypau į šalį. Savo atsiminimų pluoštelio įterpimu aš norėjau parodyti, kad visur čia negalėjo būti net mažiausio debesėlio neryžtingumo, ar neapsisprendimo, o tas nelaimingas nelemtasis neryžtingumas, bei neapsisprendimas atsirado visur ir beveik kiekviename iš mūsų tą prisiminti tą tragiškąją vasarą, kada turėjome (žinoma, ne visi!) atsisveikinti su savo brangia tėvyne.

Raudonajam potvyniui pralaužus pagrindines nacių užtvankas, antroji Lietuvos sovietinė okupacija buvo tik dienų klausimas. Visas Suvalkijos - Vokietijos pasienis buvo pilnas įvairiausio plauko pabėgėlių. Paprasti darbininkai, ūkininkai, tarnautojai, valdininkai, karininkai ir net didoki savivaldos pareigūnai nekantriai lūkuriavo pasienyje, nesugebėdami apsispręsti: bėgti į Vokietiją, ar pasilikti Lietuvoje.

Artėjantis ir vis garsesnis patrankų dundėjimas visiems priminė artėjantį raudonąjį "išlaisvintoją", kuris, jau tada buvo lengva spėti, neglostysiąs už 1941 m. sukilimą (ar net už "išdavimą"!). Gi Vokietijoje laukė badas ir vakariečių sąjungininkų bombos. Šiuo laiku atsirado mūsų nesugebėjimas apsispręsti, tautiečiams tikrai trūko vadovybės, autoritetingų, bei protingų patarimų, bet, deja, jų mažai kas bedavė.

Tiesa, kursavo šių bėglių tarpe įvairių brošiūrėlių ir mažo formato pogrindžio laikraštėlių, bet nei vienas iš jų aiškiai nepasakė — bėgti Vokietijon ar pasilikti Lietuvoje. Šių pabėgėlių tarpe kursavo beveik patvirtinti gandai, kad vyriausioji Lietuvos pogrindžio — rezistencijos vadovybė (be abejo, turėta galvoje VLIKAS!), ne tik gavę transporto priemones, bet jau patogiai įsikūrę Vokietijoje, laukia tautiečių masių pasekant juos, o tuo tarpu ten esą vieni — vadai be valdomųjų!

Kai kurie iš šių pabėgėlių, pamatę mane dar vis Lietuvos karininko uniformoje, net paklausdavo, ką daryti — bėgti į Vakarus ar pasilikti, o mano atsakymas visais atvejais buvo, kad reikia bėgti tuo išvengiant antrojo komunistų prievartavimo ir, be abejo, atsikeršinimo bei represijų.

Atsimenu, pakeliui į Vokietijos pasienį, kur gyveno mano ištekėjusi sesuo, stambi ūkininkė, aš buvau sustojęs tėvų ūkyje prie Marijampolės. Ten mano užalarmuoti tėvai tuojau pasiruošė pasitraukimui į Vakarus, net 2 dideliais vežimais, o prie vieno vežimo pririšta karvė išsilaikė šiame pasitraukimo žygyje net ligi Hamburgo miesto, Vokietijoje. Prieš pat išvykdamas iš tėvų ūkio, paskambinau telefonu kaimynui Sergijui J. užklausdamas, kodėl nematau ant jo kiemo jokių pasirengimo ženklų "planingai evakuacijai". Jis atsakė, kad visai nesirengiąs palikti savo namus, ar bėgti į Vokietiją, nes reiksią tik pasislapstyti, kol per šią vietą persirisianti karo banga... Gi, po to, greitai būsianti ir karo pabaiga, o tada vakariečiai sąjungininkai duosią įsakymą rusams apleisti Lietuvą... Tokią nuomonę mano kaimynėlis sakėsi susidaręs beklausydamas radijo ir besikalbėdamas, bei aptardamas padėtį su vietiniais rezistencijos vadais... Neklausiau savo kaimyno, kas tie slaptieji pogrindžio vadai buvo ir ką jie atstovavo, bet visoje Suvalkijoje pasiliko daug protingų ir patriotiškų ūkininkų, kurie turėjo progą ir galimybę pasitraukti į Vokietiją, bet pasiliko (ir dabar to gailisi, jei dar gyvi!) ne dėl prisirišimo prie savo gražių ūkių ar turto, bet suvedžioti klaidingų informacijų ar neaiškaus plauko "vadų", kuriais galėjo būti net komunistų agentai.

Reiktų įterpti, kad dar ligi šiol mūsų karininkija vis "pagarbinama" iš kitos pusės. Štai, daleiskim, kokiame nors Kanados užkampyje, paprasčiausioje alinėje susirinkęs tautiečių būrelis savo pasikalbėjimuose vis dar dažnokai "garbina" buvusius Lietuvos karininkus, jų girtuoklystes, meiliškus nuotykius ir t. t., o daug kam iš tokių Kanadoje per porą dešimčių metų gerokai atkutusių vyrukų (kuriems dabar galima būtų pritaikyti internacionalo žodžiai "kas buvo nieks, tas bus viskuo!"...) dar vis lyg tai būtų gerklėje įstrigusios didelės Lietuvos karininkų algos. Stačiai nesuprantama, kaip taip ilgai gali užsilikti kadaise komunistų skiepijama pagieža ir pavydas, turėję tikslą skaldyti mūsų tautiečius.

Nenorėčiau, kad čia mano atvirai, bei nuoširdžiai, pareikštos mintys būtų laikomos VLIKo apkaltinimu. Gal ir šį reikalą reiktų palikti būsimam istorikui. Gi dabartiniu metu, tai esu stačiai sužavėtas VLIKo pirmininko dr. K. Valiūno veikla, Lietuvos vardo garsinimu, bei priminimu savo kelionėmis laisvojo pasaulio sostinėse, o dar ypač todėl, kad čia net ir šykščiausias tautietis ("nagas"!) negali murmėti, kad važinėjama už žmonių suaukotus sunkiai uždirbtus pinigus, nes dr. K. V. pats už keliones apsimoka.

Lietuvos vardo priminimas pasaulio sostinėse, spaudoje ir žmonių lūpose yra svarbus reikalas, o tai matoma dar iš to, kad tai stačiai siutina raudonuosius Lietuvos okupantus.

Redaguoja —
š. P. Petrušaitis
1561 Holmes Ave.
Racine, Wisc.

TREMTIES TRIMITAS

VLADO PŪTVIO MINĖJIMAS

Čikagos šaulių rinktinės globoje ir dalyvaujant Vytauto Didžiojo Šaulių, Jūros Šaulių "Gen. T. Daukanto" ir Cicero Jūsų Šaulių "Klaipėda" kuopoms, š. m. kovo mėn. 2 d., Vyčių salėje, Čikagoje buvo surengtas minėjimas Šaulių S-gps įkūrėjui Vladui Pūtviui pagerbti. Šiais metais kovo mėnesį sukako 40 metų nuo jo mirties.

Iškilmingą posėdį atidarė Čikagos šaulių rinktinės pirm. Pranas Tamkus. Buvo įneštos, su uniformuotų šaulių palyda, vėliavos. Į prezidiumą buvo pakviesti: Vladas Išganaitis, garb. narys Rapolas Skipitis ir sekr. Mykolas Maksvytis. Iškilmingam minėjimui vadovavo rinkt. pirmininkas P. Tamkus. Šauliai, kurie buvo dar neprisaikdinti, šiame iškilmingame minėjime, pirm. Vlado Išganaičio tapo prisaikdinti.

Pagrindinę kalbą apie Šaulių s-gos įkūrėją Vladą Pūtvį pasakė Vladas Išganaitis. Jis savo kalboj labai vykusiai apibūdino Pūtvį ir jo nuveiktus darbus Šaulių s-gai. Jo kalba buvo perpinta patriotiniais jausmais. Visa tai labai tiko ir buvo labai prasminga minint Pūtvio mirtį ir jo atliktus darbus.

Kiekviena tauta turi savo nemirtingus asmens. Vienas iš tokių mūsų tautoje yra Vladas Pūtvis. Jis yra didi ir neužmirštama asmenybė lietuvių tautai. Jo dėka buvo įkurta Šaulių s-ga. Caro laikais jis dirbo lietuvybei ir jos gerovei. Jo ūkis buvo centras slaptosios lietuviškos spaudos. Spaudos draudimo laikais jis gabeno uždraustą lietuvišką spaudą. Jo įsteigta Šaulių s-ga yra patriotinė organizacija į kurią gali tilpti visų partijų bei pažiūrų asmenys. Prieš pavienes politines partijas Pūtvis visad pasisakydavo neigiamai. Jo nuomonė buvo, kad visos politinės partijos necementuoja — nejungia visos tautos, o priešingai, ją suskaldo. Todėl jis buvo nusistatęs tautą sujungti per Šaulių Sąjungą. Ši patriotinė organizacija suvaidino didelį vaidmenį kuriantis nepriklausomai Lietuvai. Daugelis partizanų šaulių kovojo už Lietuvos laisvę ir jos nepriklausomybę.

Pūtvį galima būtų pavadinti tautos vienybės tėvu.

"Geriausiai jį pagerbsime, jei eisime jo numintais takais bei idealais". Šiais žodžiais baigė savo kalbą Vladas Išganaitis.

Rapolas Skipitis prisiminė Vladą Pūtvį, savo gerą pažįstamą ir kaimyną. Jis jį pažino, jau nuo 1906 metų. Pūtvio dvare dažnai būdavo slapti lietuvių suvažiavimai. Visų tų posėdžių bendra mintis ir tikslai buvo kova už laisvę ir Lietuvos nepriklausomybę. Jo dėka buvo apjungti savanoriai įsteigus Šaulių Sąjungą.

Vėliau, programoje vyko meninė dalis, kurią pravedė Juozas Petrauskas. Kazys Oželis III padeklamavo Algirdo Budrecko eilėraštį "Auksinė sukaktis". Vėliau choras atliko keletą dainų. Šaulių moterų oktetas — Rubauskienė Birutė, Galvydienė Ona, Suvazdienė Adelė, Kerpienė Stefanija, Petrauskienė Salomėja, Sodaitienė Bronė, Račkauskienė Elena ir Vizgaitienė Marija, vadovaujamas muz. Sodaičio, labai gražiai padainavo patriotinių ir liaudies dainų. Juozas Petrauskas padeklamavo Fausto Kiršos eilėraštį — "Aš palikau tėvų statytą namą". Visas minėjimas buvo labai iškilmingas ir praėjo pakilioje dvasioje.

Po minėjimo įvyko vaišės.

SUSIRINKIMAS

Vytauto Didžiojo Šaulių kuopa Čikagoje, š. m. vasario mėn. 23 d., Vyčių salėje turėjo visuotiną susirinkimą. Susirinkimą atidarė kuopos pirm. Vladas Išganaitis. Įnešus vėliavas, buvo tylos minute pagerbti mirusieji šauliai: Antanas Šuopis, Juozas Jasinskas, Vincas Abramikas, Aleksandra Koverienė, Vincas Stulpinas, Mykolas Rauchas ir kun. Antanas Šeštokas. Pirm. Išganaitis pasiūlė susirinkimo prezidiumą iš pirm. Alfo Valatkaičio, vicepirm. Emilijos Genčiuvienės, garb. nario Rapolo Skipičio ir sekret. Algirdo Budrecko ir 16 punktų dienotvarkę. Pasiūlymas buvo susirinkimo priimtas.

V. Išganaitis savo pasakytoje patriotinėje kalboje priminė šauliams Vasario 16-tosios Akto reikšmę Lietuvai. Jis pabrėžė, kad šį mums brangų aktą teks šauliams ir vėl įgyvendinti. Išeivijoje šauliai privalo išlaikyti savo protėvių kalbą ir ją perleisti savam atžalynui, nes tai stipriausias ginklas kovoti ir išlikti lietuvybei. Priminė, kad reikia visaip prisidėti ir remti lietuvišką spaudą, — ne tik ją prenumeruoti, skaityti, bet taip pat aktyviai joje dalyvauti. Prašė šaulių aktyviai reikštis taip pat ir lietuviškame kultūriniame bare, nes tai svarbiausi išeivijoje ginklai įgyvendinti Vasario 16-tosios Aktą ir atgauti Lietuvai laisvę. Ragino žengti tuo nurodytu keliu ir nesvyruoti, nes tik tuo būdu galime padėti savam kraštui atgauti nepriklausomybę. Jo kalba susirinkimo buvo palydėta plojimais. A. Valatkaitis padėkojo Išganaičiui už taip puikiai pasakytą patriotinę kalbą.

Garbės narys R. Skipitis savo žodyje pasidžiaugė, kad šauliai jo nepamiršo ir prašė ir toliau platinti jo išleistas knygas. Prisiminė "Vilkolakio" teatro laikus ir padeklamavo Kleopo Jurgelionio eilėraštį "Jūra ir mergos".

Vėliau sekė valdomųjų organų pranešimai ir jų rinkimai. Beveik visa vadovybė buvo perrinkta iš tų pačių asmenų su mažais pakeitimais bei papildymais. V. D. Š. kuopos pirmininku išrinktas Vladas Išganaitis ir Šaulių moterų vadove — Stasė Gecevičienė. Į Šaulių suvažiavimą išrinkta 12 atstovų. Susirinkimas praėjo pakilioje ir darbščioje nuotaikoje.

Algirdas Budreckas

Lineliai šokami "Subatvakaryje". L. K. Mindaugo šaulių kuopos scenos mėgėjų grupė.

MINDAUGIEČIŲ SUBATVAKARIS

LK Mindaugo šaulių kuopos scenos mėgėjų grupė vasario mėn. 1 d. Aušros Vartų salėje, Montrealyje, suruošė pirmąjį savo pasirodymą, kurio metu išpildė "Subatvakarį" — montažą iš lietuviško kaimo buities. Vaidinimas gražiai passiekė. Publikos ilgi ir gausūs plojimai, bei malonūs atsiliepimai, pilnai pateisino vaidintojų įdėtas pastangas ir kartu sukėlė viltis puoselėti pasirinktą kultūrinio darbo barą. Žiūrovai turėjo progos prisiminti ir susipažinti su gražiomis senoviško lietuvių kaimo tradicijomis.

Pradžioje, publikos ypatingai entuziastiškai buvo sutiktas aktorius Vytautas Sabalis — senovės Lietuvos karys — taręs žodį lietuviškajam dabarties jaunimui. Aplamai, daugumoje "Subatvakario" vaidintojai savo vaidmenis atliko neblogai, o kai kurie ir pasigėrėtinai, nors dauguma iš jų tik pirmą kartą pasirodė scenoje.

Imponuojančiai sušokti seni kaimo tautiniai šokiai: Lineliai, Noriu miego ir Suktinis. Sekė "Tyrlaukių daina", kurią sudainavo V. Sušinskas, St. Reuto monologas ir A. Sutkaičio kupletai. Neblogai skambėjo senos, populiarios kaimo dainos, palydimos armonikos garsų.

Gražios dekoracijos, vaizduojančios sodybos prieklėtį, įvairūs moterų atsinešti rankdarbiai, varpstelis, sviestui mušti muštokė, dekoruota alaus bačka, "ožkos sūris", virvės vijimas ir kita darniai jungėsi į bendrą montažo harmoniją, kurią jautriai išgyveno pilna žiūrovų salė.

Vaidino vyresnio amžiaus mėgėjai, parodydami jaunesniems, kad ir jie gali šį tą padaryti. Juozas Rimkus — šeimininkas, muzikantas, Julija Jukonienė — šeimininkė, Viktoras Sušinskas, Stasys Reutas, Antanas Sutkaitis, Lucija Budrevičienė, Aldona Urbonavičienė, Valerija Dikaitienė, Magdalena Kasperavičienė ir Monika Grinkuvienė — Kaimynai ir kaimynės.

Muzikinė priežiūra — muz. Jonas Malaiška, dekoracijos — Baltic Woodworks Co., režisorius ir montažo autorius — J. Šiaučiulis.

Po vaidinimo artistai buvo pristatyti publikai ir kiekvienam iš jų buvo padėkota, o režosoriui kuopos vardu įteikta dovana.

Kuopos scenos mėgėjų grupė, po šio pasisekusio pasirodymo, žada vėl kitais metais, paruošti panašaus turinio vaizdelį.

Po vaidinimo vyko vaišės ir šokiai. Veikė bufetas ir turtinga laimėjimais loterija.

Svečių tarpe buvo ir kitataučių, kuriems vakaras labai patiko. Gražus salės ir stalų papuošimas bei geras vakaro tarnybos pareigų atlikimas rodė vakaro rengėjų rūpestingumą ir organizacinį sugebėjimą.

J. Šiaučiulis

LŠST VC sudarė Tiekimo skyrių, kuris padės šauliams įsigyti uniformas, uniformų ženklus ir kitus su uniformomis susijusius reikmenis. Jį sudaro: š. P. Padvaiskas, 2640 W. 69 St., Chicago, Ill. 60629, j. š. S. Bernatavičienė, 1513 So. 48th Court, Cicero, Ill. 60650 ir j. š. J. Skama, 1625 So. 48th Court, Cicero, Ill. 60650.

LK Mindaugo š. kp. vasario mėn. 14-15 dienomis aktyviai prisidėjo prie mirusio "Nepriklausomos" Lietuvos" garbės redaktoriaus, buvusio šaulio N. Lietuvoje, didelio ŠS-gos Tremtyje rėmėjo, žurnalisto, kultūrininko ir visuomenininko Jono Kardelio pagerbimo.

Kuopa su savo vėliava dalyvavo Aušros Vartų salėje jam suruoštoje atsisveikinimo akademijoje, bažnyčioje ir prie krematoriaus Monte Regal kapinėse.

Prie jo karsto uniformuoti šauliai nešė garbės sargybą ir dalyvavo jo karsto išnešime iš bažnyčios, atliko atsisveikinimą prie krematoriaus, įteikė velionies našlei, buv. Lietuvos Operos solistei E. Kardelienei, Kanados Lietuvių Bendruomenės skirtą tautinę vėliavą.

Akademijos metu atsisveikinimo žodį ŠS-gos vardu pasakė š. J. Šiaučiulis.

— — —

LK Mindaugo š. kp. talkininkavo Vasario 16 minėjimo surošime. Organizuotai dalyvavo "Aušros Vartų" bažnyčioje iškilmingose pamaldose, ėjo garbės sargybą prie dėl Lietuvos Laisvės Žuvusiųjų paminklinės lentos.

Kuopos sporto klubo "Tauro" krepšinio vyrų komanda sėkmingai dalyvauja Montrealio C klasės pirmenybėse. Komandai užsakytos naujos, šaulių ženklu papuoštos uniformos.

Iki šiol "Tauras" yra pirmutinis sporto vienetas, veikiantis tremties šaulių eilėse.

— — —

LŽS-gos vicepirmininko Vlado Mingėlos adresas yra pasikeitęs. Buvo — 33546 Clifton Dr., Warren, Mich. 48092, **dabar — 33546 Clifton Dr., Sterling Hts., Mich. 48077.**

TORONTO VL. PŪTVIO ŠAULIŲ KUOPOS ŽINIOS

Kuopa š. m. Vasario Šešioliktosios iškilmingose pamaldose, organizuotai, su kuopos vėliava, dalyvavo Šv. Jono Kr. parapijos bažnyčioje.

Kuopos metinis susirinkimas įvyko š. m. kovo 2 d. 4 v.v., Šv. Jono Kr. parapijos salėje. Įnešus kuopos vėliavą, susirinkimui sumaniai pirmininkavo pakviestas šaulys sav. kūrėjas V. Štreitas, sekretoriavo š. V. Pilėnas. Vienos minutės tyla buvo pagerbti mirusieji: Vl. Pūtvis ir kuopos šauliai. Po to sekė prieš 40 metų mirusio Šaulių Sąjungos įkūrėjo Vl. Pūtvio minėjimas. Žodį apie jo nuveiktus darbus tarė š. P. Gulbinskas. Po minėjimo buvo sklandžiai išdiskutuoti visi valdybos patiekti darbotvarkės punktai. Atsistatydinus valdybai, buvo renkama nauja. Pirmininkui š. St. Jokubaičiui sutikus ir toliau pirmininkauti. buvo išrinkti valdybos nariai ir kandidatai. Moterų sekcijos vadovė ir jos padėjėja sutiko likti ir toliau savo pareigose. Revizijos k-jos p-kui sutikus likti, buvo darinkti du nariai. Tolesnėje eigoje įteikti pažymėjimai trim pavyzdingiem šauliam: J. Budrevičiaus nupirktos dovanos buvo įteiktos jauniams, šaudymo sekcijos 3 šauliams, surinkusiems daugiausia taškų: kuopos dovana geriausiam šau dytojui buvo įteikta š. J. Budrevičiui. Susirinkimas, už nuopelnus kuopai, kuopos p-ką š. St. Jokūbaitį ir moterų sekcijos vadovę š. E. Dambrauskienę išrinko kuopos garbės šauliais. Kuopos p-kui prisaikdinus 6 naujus šaulius ir išnešus vėliavą, susirinkimo dalyviai buvo pavaišinti sesių šaulių pagamintais užkandžiais ir kavute. Susirinkimas buvo baigtas Tautos Himnu. Kuopos valdyba yra dėkinga par. klebonui, kuopos garbės šauliui kun. P. Ažubaliui už leidimą naudotis susirinkimui sale.

— — —

Pabaltiečių veteranų korpui (Baltic Veteran Corp.) Toronte, šiais metais, iš eilės tenka pirmininkauti Toronto Vl. Pūtvio šaulių kuopos p-kui. Tas pareigas kuopos p-kas š. St. Jokūbaitis kovo 6 perėmė iš praėjusiais metais pirmininkavusio latvio O. Perro.

— — —

Naujoji kuopos valdyba, pirmame posėdyje, š. m. kovo 16 d., pasiskirstė pareigomis sekančiai: pirmininkas š. St. Jokubaitis, I vice p-kas š. V. Keturakis, II vice p-kas ir ryšininkas su pabaltiečiais veteranais š. P. Jonikis, sekretorius š. R. Daugelienė, kasininkas š. J. Mockus. Moterų sekcijos vadovė š. E. Dambrauskienė, padėjėja š. Z. Jonikienė. Kandidatai: š. K. Daulenskas, š. G. Daugėla ir š. V. Pilėnas.

š. P. G.

DĖL KARIUOMENĖS MINĖJIMŲ

(atkelta iš 80 psl.)

trūkome nuo tikrovės ir jokiu būdu nepajėgiame ar nenorime plačiau pažvelgti į pokarinio pasaulio įvykius, t.y., į tikrovę.

Pirmiausia, kaip galėjo anuo metu kariuomenė laukti iš vyriausybės kokio įsakymo, kuomet pati vyriausybė užgriuvusių įvykių jau buvo, daugiau ar mažiau, suparaližuota. Toliau, nepaslaptis, kad, nepriklausomos Lietuvos likimas dar prieš tai buvo išspręstas susitarus dviems dvidešimtojo amžiaus plėšikams — Stalinui ir Hitleriui. Pagaliau, jei kas dar galėjo susidaryti iliuzijas, kad demokratinės valstybės būtų atėjusios mums į pagalbą, tai bent dabar gali įsitikinti, kad toks samprotavimas būtų tik savęs apgaudinėjimas. Demokratinės valstybės, kurios bent kiek galėjo pagelbėti mums ištiktoje nelaimėje, deja visiškai nieko nedarė, o vėliau dargi pritarė okupanto užmačioms ir dabar už tai moka labai augštą kainą. Apie tai kiekviena proga tektų priminti laisvam pasauliui, kad taika ir laisvė atsidūrė pavojuje, dėl to, kad savo laiku nieko nebuvo daroma, kad tą pavojų pašalinus.

Todėl ir dėl mūsų kariuomenės likimo, praėjus kelioms dešimtims metų, galima pasakyti, kad ištikus nelaimei, okupuojant ir griaunant valstybę, kariuomenė organizuotai, prie geriausių norų, priešintis nebegalėjo. Prie drąsos ir pasišventimo dar reikėjo ir sąlygų ir bent kiek palankesnių aplinkybių, kurių kariuomenė nebeturėjo.

Šiuo metu, atrodo, kad susidėjus ano meto aplinkybėms, teko ne galvoti apie kokį pasipriešinimą, bet karius su visais ginklais paleisti į "visas keturias pasaulio dalis", o neversti karių drausmingai žygiuoti gatvėmis kokių tai išsigimėlių pasityčiojimui ir dėkoti už kokius tai "išlaisvinimus". Kaip galėjome laikytis drausmės, kada nebebuvo valstybės?

Toliau, laikas nuo laiko, primenama Lietuvos vyriausybės "apsileidimas", kad ji nedavė kariuomenei (jau karui einant) įsakymo žygiuoti į Vilnių. Tuo metu, atseit, esant palankioms sąlygoms, kad dargi vokiečiai siūlę lietuviams taip daryti. Čia, taip pat tenka pasakyti, kad jei ir buvo toks pasiūlymas, tai tik jau ne iš geraširdiškumo, o grynais savo apskaičiavimais. O lietuvių toks kariuomenės žygis nieko pakeisti nebegalėjo. Jei, nebent, karui pasibaigus demokratinės valstybės Niurenbergo teisme lietuvius būtų pasodinusios greta vokiečių, kaip karo nusikaltėlius ir kolaborantus.

Ir toliau, dėl pokarinio laikotarpio partizaninės veiklos, kur aiškinama, kad lietuviai dar kartą parodė savo drąsą ir lyg tuo, esą, atpirkę savo ankstyvesnius neryžtingumus okupantui nesipriešinti. Ir čia sunkiai galima sutikti su panašiais išvedžiojimais. Kiekvienas, bent kiek įdomaujantis kariniais veiksmais, turėtų žinoti, kad partizaninis veikimas organizuojamas vykstant karo veiksmams, arba šiaip turint tvirtą užnugarį. Gi Lietuvos partizanai tokių sąlygų neturėjo ir nežiūrint, nei drąsos, nei pasišventimo, jų veikla iš anksto buvo pasmerkta nepasisekimui. Ir dėl kažkieno neapdairumo, ar kitokių priežasčių, partizanai sumokėjo neleistinai augštą kainą.

Vis tai praeities klausimai. Šiandieną niekas nieko nepakeis, tačiau mums lietuviams, ypač buvusiems kariams, neturėtų nerūpėti, kad savęs neklaidinus ir įvykius teisingai nušvietus būsimoms kartoms, ypač kol dar yra gyvų liudininkų. Jieškoti mūsų pačių tarpe kažkokių kaltininkų dėl ištikusios Lietuvai tragedijos, nėra nei reikalo, nei tam pagrindo. Reikia tikėti, kad ateis laikas ir lietuviai, kur jie bebūtų — pavergtame, ar laisvame krašte — palikę nuošaliai asmeniškas pažiūras, ar "ambicijas", vieningai veikdami, vėl atgaus Lietuvai nepriklausomybę.

Salietis

Redaguoja E. PETRAUSKAITĖ. 926 W. 52nd Street. Chicago, Ill. 60609

Šeima ir mokykla — mūsų tautinio gyvenimo pagrindai

1968 m. rugpjūčio 30 - rugsėjo 1 d.d. New Yorke įvykęs PLB III Seimas nutarė 1969 metus paskelbti *Švietimo ir Šeimos Metais.* Pasaulio Lietuvių Bendruomenės valdyba šį nutarimą vykdydama, prašo šiais metais kreipti ypatingą dėmesį į šeimos ir lietuviško švietimo reikalus ir ryškinti jų tikslus bei užduotį.

Švietimo Tarybos pirmininkas A. Rinkūnas, rašydamas apie šeimą (Pasaulio Lietuvis Nr. 3 / 39), ją prilygina saulės šviesai. Šeimos darbą priimame "kaip savaime suprantamą įvykį, panašiai, kaip priimame saulės šviesą. Bet kas būtų, jei vieną dieną saulės šviesa užgestų? — Visoje žemėje užviešpatautų tamsi, šalta, mirtina tyla. Čia pat ateina ir paralelinis klausimas: kas būtų, jei vieną dieną nustotų egzistavusi išeivijos lietuviškoji šeima ir mokykla? — Ištuštėtų salės, sustotų lietuviškasis kultūrinis gyvenimas, tik milijoniniai pastatai, perėję į kitataučių rankas, tylūs ir šalti, kaip kapinių akmenys, bylotų, kad kažkada, tarp kitų, čia gyventa ir lietuvių."

Šeima, ta palyginti maža tautos organizmo ląstelė, sudaro tautos pagrindą, nes joje auga tautai žmogus. Tačiau dabar niekas nėra taip paliktas vienišas svetimame krašte, lyg laivelis audringoje jūroje, — kaip lietuviškoji šeima. Ji grumiasi su gyvenimo sunkumais ir su aplinkui siaučiančiais moraliniais ir tautiniais pavojais, prieš kuriuos nėra įmanoma atsilaikyti be vidinės tvirtybės ir išorės savo tautinės kultūros nešėjų — tautiečių pagalbos. Jei asmenys atsineša moralinės jėgos ir sąmoningo tautinio nusistatymo iš savo tėvų namų ir vieningai laikosi savo tautinės bendruomenės, tokiems yra lengviau įkvėpti tos dvasios ir savo vaikams bei, kiek galima, apsaugoti juos nuo tos, šeimos idealus griaunančios, išorinės įtakos.

Yra įrodyta, jog žmogus daugiausia paveldi ir yra imlus pirmaisiais savo gyvenimo metais, kada tėvų dvasinė įtaka labiausiai, kad ir nesąmoningai, jį paveikia, nes toji įtaka yra tiesioginė. Vėliau, kada jis vis daugiau susiduria su gyvenimo išorės įtakomis, kartais jaunoje sieloje įvyksta pavojingi lūžiai, galį nulemti jo ateities pasaulėžiūrą. Tik sąmoningas tėvų budėjimas gali ateiti ir čia vaikui į pagalbą. Tačiau, tokiam sąmoningam budėjimui, jei nėra savo krašto naturalios aplinkos paramos, žmogus iš jaunystės turi būti pasiruošęs. Čia ir susiduriame su tautišku švietimu, lietuviška mokykla, kuri sucementuoja jau šeimoje gautą tautinį pagrindą, suteikdama žinių, pagilindama žmogaus tautinę sąmonę ir tautinę ambiciją, be kurios būtų itin sunku atsispirti svetimai įtakai.

Malonu, jog buvusieji jubilėjiniai metai užbaigti labai svarbiu ir reikšmingu įvykiu, kuris, drąsiai galima tvirtinti, davė stiprų ginklą mūsų tautinio išsilaikymo, svetimoje aplinkumoje, kovai. Tas malonus įvykis — tai Pedagoginio Lituanistikos Instituto dešimtmečio šventė ir pirmoji diplomuotų lituanistikos mokytojų Amerikoje laida. Jeigu jie, taip kantriai pasiruošę, savo diplomų ateityje neužkas, bet dar giliau įgytąsias žinias pritaikys lietuviškajam švietimui, juos drąsiai galėsime laikyti tautiniais didvyriais, savanoriškai pasiryžusiais kovoti už savo tautos idealus, už jos pagrindų išlaikymą svetimame krašte. Šviesiomis raidėmis jie bus įrašyti mūsų tautos istorijoje.

Tokia nemaža eilė tų pasiryžėlių: Pradinės lituanistinės mokyklos mokytojo cenzu Institutą baigė: J. Bradūnas, E. Juodvalkytė, U. Juodvalkis, J. Juozevičiūtė, E. Miniataitė-Jasaitienė, M. Pakalniškytė-Girniuvienė, D. Prišmantaitė-Malauskienė, J. Raslavičiūtė, J. Reinys, D. Šukelytė, A. D. ir J. Vaičeliūnaitės. Augšt. lituanistinės mokyklos mokytojo cenzu Institutą baigė: Pr. Alšėnas, M. Drunga, N. Jankutė-Užubalienė, J. Jasaitytė, J. Račkauskas, V. Narutis, J. Šuopytė, D. Valatkaitytė, A. Veličkaitė. Garbė jiems ir jų mokytojams bei globėjams, kurių dar didesnę eilę tektų išvardinti. Tai didelė parama ir viltis mūsų ateities rytojui.

— Vasario mėn. amerikiečių kariuomenės dalis, 6,000 vyrų su tankais, šarvuočiais, transporto vikšriniais sunkvežimiais ir oro parama — helikopteriais vykdė **manevrus Tanna upės** srityje, netoli Fairbanks, Aliaskoje, temperatūrai svyruojant tarp —80 laipsnių ir —60 laipsnių F. Dvi parašiutininkų kuopos, išmestos iš lėktuvų, vaizdavo priešo desantą. Jos turėjo užimti svarbų ryšio centrą. "Pavėluotai" atvykusi Motorizuota brigada į "priešo" užimtą vietą turėjo uždavinį neutralizuoti desantininkus. Tai pirmas tokios rūšies manevras, vykdytas išimtinai sunkiose klimatinėse sąlygose, kur kiekvienas kovotojas ir mašina turėjo pakelti didelius sunkumus: —60 laipsnių F temperatūroje guma pasidaro trapi, kaip stiklas; plienas daug greičiau lūžta; vanduo motoro sistemoje virsta į ledą ir sustabdo jo veikimą nepataisomai; varikliai turi veikti nuolatos, nes sustojus sustingsta alyva ir motoras lieka neužvedamas. Dideli sunkumai buvo nugalėti maisto ir vandens aprūpinime: 5,000 kalorijų dienai papildomo maisto ir vienas galionas (apie 4 litrai) vandens (judesyje, sausame ore, kūnas išgarina apie 3 litrus per parą). Iš visų, dalyvavusių manevruose, tik šeši buvo patalpinti ligoninėn dėl nušalimo. Šiuo manevru buvo bandyta nustatyti žemiausia temperatūra, kurioje dar įmanoma vesti kautynes.

— Prieš invaziją Čekoslovakijon, rusai pašaukė karinėn tarnybon **ketvirtį milijono** atsarginių, kurie iki šiol dar nepaleisti. Šiuo metu rusų ginkluotas jėgas sudaro kariuomenė trijų ir ketvirčio milijono vyrų.

— Britai nuleido į vandenį antrą **"Polaris"** tipo povandeninį laivą. Šiais metais planuoja pagaminti dar du tokio tipo povandeninius laivus.

— Maryland Poligone bandomas **"Uranium" 25 mm sviedinys**, kuris iššautas į 500 jardų atstume esantį 2 colių storio tanko šarvą, kliudęs sukelia nepaprastai augštą temperatūrą, kuri sutirpina šarvą.

— Amerikiečiai išbandė **"Poseidon"** raketą, kuri artėdama į taikinį galės išmesti keletą raketų su užtaisais link to paties taikinio. Išmestos raketos išsiskleis šimtus mylių ir automatiniais įtaisais vairuos į pagrindinės raketos kryptį vienan nusileidimo taškan. Šiuo metodu bus įmanoma prasiskverbti per priešraketinių raketų gynybos sistemą. Rusai šį metodą bandė praeitais me-

---

UNIFORMŲ REIKALU

Kanados šaulių rinktinės suvažiavime, Toronte, 1968 m., šaulės moterys nutarė pasilikti prie senų, buvusių Lietuvoje, pilkų uniformų. Montrealio moterų šaulių vadovė, sesė J. Jukonienė kreipėsi į mane, kad tam pritarčiau, nes jos norinčios tokias uniformas įsigyti. Gerbdama tradicijas ir sesių pageidavimą, pritariau, siūlydama kai kuriuos pakeitimus: trumpas rankoves, paprastą užsegimą, mažiau kišenių, kiek kitokį, gilesnį, kaklo iškirpimą. Iš prisiųstų nuotraukų matosi, kad sesės įsigijo buvusią Lietuvoje uniformą be jokių pakeitimų. Sveikinu lietuviškos senosios uniformos tradicijų laikytojas!

Tautiniai drabužiai liekasi paradine moterų šaulių uniforma, tačiau turime turėti darbo, šauliškų parengimų, užsiėmimų uniformą. Kai kurios sesės buvo įsigijusios mėlyną kostiumėlį. Rado jį ne tik per brangų uniformai, bet ir nepraktišką prie įvairių darbų, ypač virtuvės. Sesių įsigytos uniformos pilka medžiaga nebrangi ir labai praktiška — nesiraukšlėjanti.

Sekančiame visuotiname šaulių suvažiavime priimsime moterų - šaulių uniformą. Prašau visų vienetų šaules jau dabar siųsti savo pageidavimus adresu: Nida Resort, Linden, Mich. 48451.

K. Kodatienė,
Moterų šaulių Vadovė

IŠ ŠAULIŲ GYVENIMO

Montrealis. L. K. Mindaugo sesės, skyriaus vadovės J. Jukonienės vadovaujamos, gražiai išvystė savo veiklą. Skyrius turi 15 šaulių moterų, devynios įsigijo uniformas, su laiku visos pasisiūs. Visur talkininkauja broliams šauliams. Šiuo laiku ruošėsi subatvakariui su programėle, kuris įvyko vaasrio 1 d.

Čikaga. Centro Valdyba nutarė prailginti registraciją į šios vasaros šaulių stovyklą iki gegužės mėn. 15 d.

Mūsų žinomos rašytojos laiškas. Žinau, kad rašytoja P. Orintaitė nemėgsta viešumos. Tačiau prašysiu jos atleidžiama, jei dėl minčių gilumo ir visuomeniškumo neiškenčiu jos laiško nepaskelbusi.

"Būk sveika! Ačiū už žodelį, — tamsiom ir šaltom žiemos dienom malonu išgirsti, kad kažkur už tūkstančių mylių draugiška širdis tave mini ir gero linki. Laikykis geroj nuotaikoj, nes ji stipriau gydo už vaistus. Ir išlaikyk savo šaulišką puslapį su ta pat meile ir globa, kad šviesos žiburėlis tviskėtų, kad viltys negęstų, nes tai retas skaidraus idealizmo gabalėlis mūsų lietuvėms, kurios dar tiki tautos gyvybe tremties pavojuose. Per šimtmečius, per baudžiavas Lietuvą širdyse išsaugojo ne augštuomenė, o eilinis tautietis, ypač šeimose moterys, kurios sava kalba, malda ir knyga gaivino jaunesnes kartas ir neleido nuslysti nuo prigimto tautos kelio.

Perduok linkėjimus, jei bus proga, ir Čikagos šaulių teatralų grupei, aš jais žaviuos! kad ir sunkiom sąlygom nenuleidžia rankų, neaptingsta ir veržiasi ką nors atlikti, kuo nors suspindėti apleistame mūsų kultūros pūdyme. Už tobūlumo viršūnes svarbiau yra tas nuolatinis veržimasis augštyn, tas žygis į pažangą, nepaisant didelių kliūčių, kai yra gretomis daug "gudresnių", kurie pajėgia tik kritikuoti, bet nieko pozityvaus tuo nepasiekia. Juk ir "kluonų teatrai" kadaise didelius darbus atliko: telkė draugėn jaunimą, mokė mylėt lietuvišką žodį, parodė valingą atoveikį priespaudai, skleidė visuomenėje lietuviškos gyvybės ir laisvės vilties žibintus."

Didelis atsiprašymas. 1968 m. spalio mėnesio Kario numeryje, mūsų skyriuje, nežinia dėl kieno kaltės, įvyko didelė klaida užraše prie br. šaulio Prano Tamkaus vestuvinės nuotraukos. Turi būti: "Jaunavedžiai Pranas ir Magdalena Agurkytė Tamkai". Labai atsiprašome.

tais. **"Minuteman" III** tarpžemyninė raketa turi dvi raketas su užtaisais, kurios paleidžiamos panašiai kaip "Poseidon", kai artėjama priešraketinės gynybos sritin.

Ten pat bandomas nešiojamas 18 svarų nuodingų dujų **Detectorius,** kuris gali susekti visas iki šiol žinomas nuodingas dujas ir labai mažoje koncentracijoje esančias. Minėtas aparatas taip pat registruos įvairių rūšių dulkes, suodžius, dūmus, motorų išmetamas dujas, net augalų žiedadulkes.

— 27-toje tarptautinėje parodoje, įvykusioje praeitais metais, Paryžiuje, Europos valstybės, jieškodamos naujų rinkų, išstatė įvairių raketų. Visi įrengimai buvo pritaikyti automatiniam raketų laidymui ir sukonstruoti taip, kad jas būtų galima panaudoti nuo autovežimių, arba, pėstininkų tarnybai nuo žemės. Tiesioginis taikymas, koks buvo pritaikytas prieš 20 metų, tebepasilikęs visuose prieštankiniuose ginkluose. Prieštankinių raketų konstrukcijoje tebepasilikusi neišsprendžiama problema, kaip padidinti raketos greitį. Tolinašos ribose taikytojui lieka pertrumpas laikas padaryti taikymo pataisas prieš paleidžiant raketą; reikia didinti tolinašą ir pagaminti automatišką raketos valdymo sistemą. Kadangi raketa skrisdama išmeta paskui save pluoštą ugnies, kartu ir infra-raudonų spindulių, kuriuos tam tikri instrumentai pagavę galėtų perduoti signalais į taikymo instrumentą, kuris, savo ruožtu, taikytojo pastoviai nukreiptas į taikinį, grąžintų raketai valdymo bangas, iki raketa kristų į taikinį. Ta kryptimi yra padaryti bandymai. Atstumas yra sumažintas iki 400 metrų (1200 pėdų). Šitokia sistema bandoma prieštankinėms raketoms **Harpon, Milan, Hot** ir priešlėktuvinei raketai **5000 Crotale.** Britų pagaminta **ET-316 Rapier** turi visai neblogai pritaikytą automatinę kombinuotą raketos valdymo sistemą. Panašiai prancūzai yra pagaminę **Pluto** prieštankinę ir šveicarai **Indigo** priešlėktuvinę. Reikia pastebėti, kad prieštankinės raketos plačiai numatomos panaudoti iš pačių tankų, greta normalaus tanko ginklavimo.

Raketa **5000 Crotale,** tinkanti kauti mažame augštyje skrendančius lėktuvus, gali būti įmontuota ir lėktuvuose (transporto netarpinei apsaugai). Raketos laidymo sistema susideda iš dviejų vežimų — ant vieno įrengtas laidymas, ant kito — radaro sekimo, taikinio atstumo ir greičio matavimas ir reikiamų raketai iššauti balistinių duomenų skaičiavimas. Visi veiksmai yra automatiški. Radaro sistema gali valdyti ore dvi raketas iškarto. Iš žyglo pastatyti raketą kautynių parengtin trunka 5 minutes. Raketa sveria 165 svarus, varoma kietu kuru, susideda iš dviejų dalių, neša 33 svarus didelio galingumo sprogstamos medžiagos. Skridimo tolis 11,2 mylių, greitis — 660 m/sek. Kita prancūzų gamybos prieštankinė **Harpon** sistemos **S-11** raketa, taip pat automatinės valdymo sistemos, pasinaudojant raketos išmetamais infraraudonais spinduliais. Prancūzų **AM** tankai bandomi ginkluoti S-11 raketomis, kurių ilgis yra 3.92 pėdos, 7 colių skersmenio, sveria 66 svarus. Pramuša 24 colių tanko šarvą. Tolinaša 2.2 mylios, skridimo greitis apie 200 m/sek.

Šioje parodoje britai demonstravo savo kariuomenei pritaikytą, laidų vairuojamą prieštankinę raketą, pritaikytą leisti nuo autovežimio platformos. Iššauta raketa ore išskleidžia 4 sparnus, kurie padeda vairavimui ir palaiko pastovumą skridimo kelyje. Raketa pavadinta **"Swingfire" yra 3 pėdų ilgio, pusės** pėdos skersmenio. Tolinaša dvi mylios. Skridimo greitis 400 m/sek.

Taip pat britų gamybos yra priešlėktuvinė taktinė raketa **ET-316 Rapier,** kuri nebrangiai kainuoja pagaminti, 650 m/sek. skridimo greičio. Taikinį ji gali pasiekti 12 km. augštyje. Raketų laidytuvas pritaisytas ant autoplatformos, sujungtas su radaro valdymu, kuris nukreipia raketą taikinio link. **Rapier** raketa yra 7 pėdų 4 colių ilgio ir 5 colių diametro, varoma kietu kuru.

Švedai parodė savos gamybos prieštankinę raketą **Carl Gustaf M-2.** Bendrai, ji yra panaši į amerikiečių bazooką. Raketa gaminama švedų, britų ir Vakarų Vokietijos jėgoms. Laidoma nuo kovotojo peties; greitošauda apie 6 raketos per minutę. Visas įrengimas, su raketa, sveria mažai; kadangi konstrukcija yra nesudėtinga, greit parengiama šūviui, todėl numatoma naudoti desantų daliniuose. Tačiau, ji labai tinka pėstininkams ir tankams. Aptarnavimui reikalingi 2 kovotojai. Raketa varoma kietu kuru, skridimo greitis 330 m/sek. Veikimo tolis 2 mylios.

Olandų **83 m m bazooka,** vieno kovotojo aptarnaujama **Blindicide,** su kietu kuru varoma raketa, sveria 18 svarų. Raketa 3.3 svaro, skrenda 250 m/sek., vienos mylios atstume pramuša 250 m m plieno šarvą.

Šveicarų **Indigo** raketa gali būti vartojama, radaru vairuojant, prieš lėktuvus, laidant nuo stovo, arba pritaikyta priešlėktuvinės artilerijos pabūklams. Skridimo greitis 825 m/sek., tolinaša 6.2 mylios, varoma kietu kuru.

Paminėtina prancūzų **Pluton,** branduolinės energijos užtaiso, trumpų atstumų taktinė raketa, su automatine valdymo sistema. Laidoma nuo specialiai pagamintos platformos, varoma kietu kuru, skridimo greitis 1980 m/sek, veikimo tolis 120 mylių. raketa parengiama šūviui per 15 minučių, gamyboje pasirodys apie 1971 metus.

— Vietnamo veiksmuose amerikiečių štabai ir dalinių vadai "alinami raportų, pranešimų, apyskaitų ir tvarkraščių labiau negu Vietkongo kulkų. (Jack Anderson "The Paper Clip War). Istorijoje nežinomas atsitikimas, kad armija būtų turėjusi tiek štabų ir tiek daug popierizmo, kuriam teikiama pirmenybė prieš kautynių veiksmus. Kadangi štabų ir tarnybų personalas yra perkrautai gausus, ir jų darbai yra pirminės svarbos — didžiuma gerų kovotojų laikoma štabuose ir tarnyvose. Visa tai reikalinga tiksliai informacinei statistikai ir apyskaitai (kad viską būtų galima tiksliai perduoti spaudai). Saigono amerikiečių štabas (30 milijonų dolerių vertės įrengimai) su koridorių ir kambarių sistema, perpildytas registratoriais, kartotekininkais, kompiūterių operatoriais, mašininkais, analistais, statistikos tarnautojais, pasiuntiniais, ryšininkais ir t.t. Jie kiekvienas kautynes aprašo, analizuoja, daro pasiūlymus, susirinkimus kritikai ir, pagaliau, tiekia informaciją Vašingtonui. "Kuopos vadas sunaudoja daugiau laiko pildydamas įvairiausias anketas ir formas, kaip vykdydamas kautynių veiksmus" (J. Anderson). Plačiai naudojami kompiūteriai, kurie duoda taktinius ir strateginius pasiūlymus, pagal kuriuos vykdomi kautynių veiksmai, kurie būna netinkami, nes juk: "Tai mašinos darbas, bet ne protaujančio žmogaus, veikiančio iš išplaukiančių aplinkybių ir kūrybinių galių" (J. Anderson). Adm. H. Rykoveris tuo reikalu Senate yra pasakęs: "Gynybos departamentas gyvena iliuzija, kad kompiūteris, primaitintas popierinėmis informacijomis, nusakys, ką priešas veiks ir kaip gyventojai reaguos į mūsų veiksmus. Nei pseudo mokslinis žargonas, nei iš anksto nustatyti metodai nenustatys iš anksto veiksmų pobūdžio, nes kiekvienu atveju, žmogus turi savo laisvą valią".

Amerikiečio kovotojo išlaikymas Vietname kainuoja 20 kartų daugiau, negu bet kurios kitos kariuomenės kovotojo (50,000 dolerių metams).

— Pastebėta, kad Čekoslovakijos okupaciją rusų karinės jėgos įvykdė gerai organizuotai. Ginklavime

pastebėta didelis kiekis motorizuotų raketų dalinių, daugumoje branduolinės energijos užtaisų, su **"Skud"** raketomis 100 mylių tolinašos (palyg. amerikiečių **"Honest John"**). Okupacinių jėgų paramai Čekoslovakijos kryptimi buvo nustatyta eilė balistinių raketų su "A" užtaisais iš pastovių bazių Rusijoje. Visi okupaciniai veiksmai atrodė kaip "Moldau" manevrų tąsa.

— Apie 8 metus nusitęsęs karas Vietname (nuo 1961 m. sausio 1 d.), amerikiečiams kainavo virš 30,000 gyvybių, virš 180,000 sužeistųjų, apie 1300 dingusių. Šie skaičiai atrodo nedomina politikų, kurie palaiko atominį nusiginklavimą, nes žodis "atominis" ginklas automatiškai kelia paniką, ir paraližuoja bet kokią galvoseną protingam sprendimui baigti karą. "Atominė" panika amerikiečius lengvai palenkia pasirašyti bet kokią sutartį stabdyti atominio ginklavimosi tobūlinimą (Dr. Edward Teller yra pareiškęs, kad atominio ginklavimosi sustabdymas amerikiečiams reikštų tą patį kaip visus karo laivus, lėktuvus, žemės jėgų ginklus ir jų tobūlinimą atiduoti plieno liejykloms ir tuo parodyti savo kaimynams, kaip taikingai esame nusiteikę, o to išdavoje, taikingumo rodymas kainuotų tautai laisvę, jis primena seną romėnų posakį — nori taikos, ruoškis karui). Siūloma tarptautinė atominės energijos kontrolės komisija būtų kieno nors kito įtakoje, tik ne amerikiečių, tačiau jos išlaikymas eitų iš amerikiečių kišenės (skaičiuojama apie 150 milijonų dol. metams). Atominio ginklavimosi kontrolė apimtų valstybes, pasirašiusias sutartį, kai tuo tarpu kiniečių **"Manhattan Project"**, prie Lanchow, vargu būtų kontroliuojamas. Kiniečiai, pradėję atominius bandymus 1964 m. spalio 16 d., iki 1967 m. birželio 17 d. susprogdino penkias uranijaus ir paskutinę, šeštą, vandenilio bombas iki 20 megatonų dydžio, nedideliame augštyje (16,000 pėdų). Po paskutinio kiniečių atominio bandymo, radijacija virš Japonijos padidėjo nuo 9.7 iki 18.0 **curies** cubiniam metrui (Palyginimui — New Jersey — 3.7). Po šešto sprogdinimo bandymai nutrūko dėl "kultūrinės revoliucijos". Tačiau, šiai audrai aprimus Mao-Tse-Tungo 75 metų sukakčiai, 1968 m. gruodžio 26 d. paminėti, kiniečiai susprogdino vandenilio bombą. Nuo tada prasidėjo antroji fazė branduolinės energijos ginklavime, kuri pareikalaus tikslesnės gamybos. Amerikiečių industrialistų nuomone, kiniečiai šiuo metu yra tam pajėgūs, nes turi kadrus mokslininkų, technikų ir žaliavos, o svarbiausia, atominio ginklavimosi programa ir kontrolė yra vienose diktatoriaus rankose.

— **Du satelitai,** 20,000 mylių atstu nuo žemės, pusiaujo plokštumoje, bus naudojami Nato karinių jėgų ryšiams, 1969 metų pradžioje.

— Amerikiečių branduolinės energijos ginklų strateginė paskirtis yra apsaugoti nuo plataus masto atominių ginklų panaudojimo. Nuo II Pasaulinio karo šis pavojus nuolat didėjo, nežiūrint pastangų, vykdytų dviem kryptimis: palaikant pirmavimą atominių ginklų kiekiu ir pranašumu ir sustabdant ginklavimosi plėtrą, arba visišku nusiginklavimu. Tai dvi priešginybės, abi sunkiai įmanomos. Ryškintinos kelios aplinkybės: komunizmas siekia pajungti pasaulį saviems tikslams, sunaikindamas kapitalistinę sistemą ir panaudodamas infiltracijas, subversijas, propagandą, griaunančią socialines sistemas ir pagaliau revoliuciją; kai šios priemonės yra neveiksmingos, tada grasoma atominiu karu. Yra nuomonių, kad komunizmas yra suskilęs ir amerikiečiai turi reikalų tik su rusais, ir kad rusai nesiekia pasaulinės hegemonijos; jie nori tik taikingo sambūvio su Vakarais, todėl, esą, ir amerikiečiai turi statyti taikos tiltus, bet ne provokuoti rusų ginklavimosi lenktynėm. Jei taip tikrai būtų, tada nebūtų jokio rūpesnio, kaip išlikti laisviems. "Mes negalime rizikuoti komunistų propaganda patikėjusių asmenų nerealia filosofija, kuri siekia susilpninti amerikiečių karinį pajėgumą, kad vėliau grasinimais galėtų palaidoti ir Amerikos nepriklausomybę" (Gen. T. S. Power — Deterrence or Defeat). Ginklavimosi absoliutus balansas Vakarų pusėje iki šiol apsaugojo pasaulį nuo atominio karo. Tam tikslui buvo pagaminta **H bomba,** pastatyti strateginiai bombonešiai **B-47, B-52 B-58.** Išdėstytos krašte ir užjūrio bazėse **Thor, Jupiter, Atlas, Titan, Minuteman, Polaris** balistinės raketos su branduolinės energijos užtaisais (šiuo metu priskaitoma jų apie 5200 prieš rusų 2400). Vandenynuose patruliuoja dešimtys branduoline energija varomų povandeninių laivų.

Vakarų pasaulis taip dar nesenai išgyveno pamoką: Hitleris raštu išdėstė savo politinius siekius; užėmė Austriją, Ruhro kraštą; vėliau Chamberlenas Miunchene, taikos labui (trukusios 11 mėnesių), paaukojo Čekoslovakijos (ne Anglijos) nepriklausomybę. Vakariečių neturėjimas karinės persvaros privedė prie II Pasaulinio karo. "Dar ir šiandien valstybės pirmavimas kariniu pajėgumu yra apsisaugojimas nuo užpuoliko. Mes niekuomet nesiūlom panaikinti gaisrininkus, kad apsisaugojus nuo gaisrų, nesiūlom neturėti policijos, kad išvengus kriminalinių nusikaltimų ir eismo nelaimių, nesiūlom panaikinti ligoninių ir daktarų, kad išvengus epidemijų. Todėl mūsų pačių nepriklausomybė ir pasaulio taika yra Amerikos karinių jėgų rankose ir bus tol, iki pasaulyje gyvuos troškimas primesti savo valią kitiems" (Gen. T. S. Power).

— Čekoslovakijos užėmime dalyvavo apie ketvirtis milijono vyrų (Nato šaltiniais — 14 divizijų, iš jų apie aštuonios — Lenkų, Rytų Vokietijos, Vengrų ir Bulgarų. Apytikris Sovietų divizijos vyrų skaičius yra 10,000 vyrų, didesnis jų skaičius yra mechanizuotose divizijose) įskaitant ir ne kautynių dalinius. Apie šešios rusų kautynių divizijos atėjo iš Rytų Vokietijos, jų vietas užėmė daliniai stovėję Lietuvoje, Gudijoje, Vidurinėje Ukrainoje ir Slovakijoje. Šiose divizijose buvo didelė dalis vasaros ėmimo naujokų. Vietoje buvusių Rytų Vokietijoje 6 divizijų, pakaitalan atėjo 7 ir dabar, vietoj buvusių 20 okupacinių divizijų, šešių paskutinių metų bėgyje yra 21 divizija.

1968 m. spalio mėn. "Rumania" laikraštis paskelbė, kad ryšium su sovietų dalinių telkimu prie Rumunijos sienų, organizuojami "patriotinės sargybos daliniai". Dalina mobilizacija buvo įvykdyta Jugoslavijoje, kuri iki šiol dar neatšaukta.

Sovietai Čekoslovakijos okupaciniuose manevruose nieko naujo neparodė — 9,000 vyrų desantui iškelti Čekoslovakijoje (naktį), jie panaudojo 200 lėktuvų **(AN-12).** Didelį kiekį tankų nuskraidino į Prahą, kada jau pėstininkų daliniai buvo ten išsidėstę. Tai atlikti buvo nesudėtinga, kada nebuvo jokio pasipriešinimo. Vakarų pusėje padėtis kiek pasikeitė — 6000 vyrų britų brigada, iš kairio Reino kranto, persikėlė "manevrams" į dešinį, kur ir pasiliko. Vieton 20,000 amerikiečių vyrų, kurie buvo grąžinti namo, šį pavasarį numatoma grąžinti tiek pat Reino krantuosna. Nato planuoja jėgas didinti, tuo tarpu, nežinoma kiek.

Sovietų metinis karinis biudžetas siekia 32 bilionus dolerių. Apie pusė jo skiriama branduolinės enrgijos ginklams ir oro gynybai, trečdalis bendram ginklavimui okupaciniuose kraštuose ir Rusijoje, apie aštuntadalis įsigyti priemonėms strateginiam dalinių permetimui.

Priartėjus sovietų daliniams arčiau vakarinių sričių, įspėjimas pietinės Vakarų Vokietijos puolimo atveju, žymiai sutrumpėjo, kai šiau-

(Pabaiga virš 3 psl.)

Mjr. Petras Linkus

NUSIPELNUSIO KARIO SUKAKTĮ MININT

POVILAS DIRKIS

Buv. Sibiro bataliono vadui mjr. Petrui Linkui sukako 70 metų. Kai žmogus sulaukia 70 savo amžiaus metų, tai jo asmenybė jau būna tiek išryškėjusi, kad gana tiksliai galima spręsti, kaip ir kiek jis savo profesijoje pasireiškė, kitaip tariant, koks yra jo įnašas į tautos dvasinį ir kultūrinį lobyną.

Čia noriu pagarbiai paminėti solenizantą ir priminti jo karinę veiklą prieš 50 metų, kuri gali būti akstinančiu pavyzdžiu jaunesniems.

P. Linkus išvydo pasaulį 1898 m. lapkričio 19 d. Lizdeikių viensėdyje, Pakruojaus valsčiuje, Šiaulių apskr. Kūdikystę ir vaikystę praleido gražioje Pakruojaus apylinkėje. Mokėsi Tartu ir Rygos gimnazijose ir Petrapilyje, Vladimiro Karo mokykloje. Baigęs Karo mokyklą leitenanto laipsniu, I P. karo metu tarnavo Rusijos kariuomenėje ir dalyvavo fronto kovose. Pasibaigus kovoms ir pradėjus organizuoti lietuvių batalioną, jis įsijungė į organizatorių eilę, kurių tarpe suvaidino didelį vaidmenį savo ryžtu ir drąsa. Jis suorganizavo Atskirą Lietuvių Sibiro Vytauto Didžiojo batalioną ir buvo to bataliono vadu. Į batalioną jis subūrė apie 700 karių ir apie 20 karininkų, kuriuos apgyvendino Čerepanovo geležinkelių stotyje. Omsko lietuvių dr-ja parūpino ir įteikė batalionui brangią vėliavą, kuri, sulikvidavus batalioną, kažkaip dėka bataliono vado žmonos apsukrumo, tapo išgelbėta nuo sunaikinimo, paslėpta ir po metų buvo jos pačios atvežta į Lietuvą ir padėta saugoti Karo muzėjuje.

Suorganizuotas batalionas į karo veiksmus tarp Kolčako ir raudongvardiečių nesikišo, o tik nešė vietinio pobūdžio sargybas. Tačiau 1919 m. lapkričio 25 d. batalionas iš pasalų raudonųjų nakties metu buvo apsuptas ir pirmas sutiktas, budintis karininkas Černeckis, nušautas, o kiti karininkai: Navickas, Eidukevičius, Kasakaitis, Malioris, Šukevičius ir trys kareiviai: Norvilaitis, Gilevičius ir Turskis suimti išrengti ir nuogi nuvaryti į Čeremuškino kaimą, ir ten kapinėse sukapoti kardais. Dalis bataliono kareivių išbėgiojo, išsislapstė, o bataliono vadą mjr. Petrą Linkų rusai suėmė ir pasodino į kalėjimą. Jam pavyko išsiliuosuoti tik 1920 m. ir grįžti į nepriklausomą Lietuvą pasikeičiant suimtaisiais.

P. Linkus, grįžęs į Lietuvą, įstojo į Lietuvos kariuomenę ir dirbo vyr. štabe Kaune. Be to, jis studijavo teisę Vytauto Didžiojo universitete. 1925 m. baigęs universitetą ir turėdamas diplomą, išėjo į atsargą 1926 m.

Būdamas atsargoje, kurį laiką jis buvo Šiaulių miesto teisėju; 1928 - 38 m. vertėsi advokatūra; 1938 m. buvo išrinktas Šiaulių miesto burmistru, kuriuo išbuvo iki 1940 m. 1941-44 m. P. Linkus pasitraukė į Vokietiją, o vėliau atvyko į JAV. 1949 m. jis apsigyveno Čikagoje.

Čia tučtuojau ėmėsi kultūrinio ir visuomeninio darbo, būtent: redagavo žurnalą "Margutis", buvo Tautinės Lietuvių Sąjungos steigėjas ir sekretorius, bei kitų patrijotinių organizacijų narys. Vėliau, P. Linkus įsigijo ūkį ir apsigyveno provincijoje. Kad ir provincijoje gyvendamas, rankų jis sudėjęs nesėdi, dalyvauja organizacijose: L. V. S. Ramovėje, Tautinėje S-goje, Balfe ir kt.

Mjr. P. Linkus plunksną gerai valdo. Nepriklausomybės metu jis bendradarbiavo Karyje, Karo Archyve, Mūsų Žinyne ir kt.

Atžymėti Sibiro ir Vytauto Didžiojo bataliono tragišką likimą, 1924 m. gruodžio 9 d. Kaune Vytauto Didžiojo bažnyčioje buvo prikalta lenta su žuvusiųjų karių vardais, dalyvaujant vyriausybės atstovams, Lietuvos kariuomenės štabo atstovams ir pačiam sukaktuvininkui.

Mielam kolegai Petrui linkiu ilgiausių metų!

Lietuvių Veteranų Sąjunga Ramovė
Centro Valdyba

BENDRARAŠTIS Nr. 91

Čikaga, 1969 m. vasario mėn. 25 d.

Liečia:

I. Sąjungos skyrių atstovų suvažiavimo nutarimus; II Sąjungos statuto pakeitimo bei papildymo komisiją; III. Padėkas už talką Centro valdybai.

I. SKYRIŲ ATSTOVŲ SUVAŽIAVIMO NUTARIMAI

Sąjungos skyrių atstovų suvažiavimas, įvykęs 1968 m. lapkričio mėn. 23 d. Čikagoje, apsvarstęs aktualiuosius LVS "Ramovė" veiklos bei organizacinius klausimus, padarė sekančius nutarimus, kurie yra skelbiami Sąjungos skyrių valdybų ir narių žiniai bei vykdymui.

1. Veiklos suaktyvinimo klausimais:

a) Padėti daugiau asmeninių pastangų, buvusius Lietuvos kariuomenės karius ir jaunesniuosius, tarnavusius JAV ir kitų Vakarų demokratinių valstybių kariuomenėse, kaip tai numatyta statute 2-18 par. b, c, d, įtraukti į Sąjungos narių gretas;

b) suderinti, jei yra, visus nesklandumus vidaus veikloje ir kiek galima daugiau visiems įsijungti į aktyvią veiklą;

c) panaudoti lietuviškąją spaudą Sąjungos propagavimo reikalams — patiems į ją rašant ir veikiant į pašaliečius, kad ir jie rašytų;

d) kreipiant ypatingą dėmesį į priaugančią jaunąją kartą, siekti artimesnio ryšio su lietuviškomis jaunimo auklėjimo ir ideologinėmis organizacijomis bei akademiniu jaunimu.

2. Lietuvos laisvinimo bare:

a) Santykiuose ir ryšio paalikyme su okupuota Lietuva, griežtai laikytis ir vadovautis mūsų politinių ir bendruomeninių veiksnių nustatytomis gairėmis;

b) LVS "Ramovė" atstovo klausimą VLIK'e, palikti atviru iki sekančio skyrių atstovų suvažiavimo. Šis suvažiavimas įpareigoja CV, studijuoti ir ištirti, kiek dalyvavimas VLIK'e derintųsi su Sąjungos statutu ir turimu charteriu.

3. S-gos Garbės narių pripažinimas:

Žemiau išvardinti lietuvių tautai ir LVS "Ramovei" nusipelnę asmenys, 1968.XI23 pripažinti Sąjungos Garbės nariais:

a) Lietuvos Nepriklausomybės kovų pirmosios aukos — karininkas A. Juozapavičius ir kareivis P. Lukšys;

b) dabartiniai Lietuvos laisvės kovų legendiniai partizanai, kritę kovoje už Lietuvos laisvę, ar mirę Lietuvoje — gen. M. Pečiulionis, plk. Vitkus-Kazimieraitis ir partizanas Daumantas-Lukša;

c) diplomatinėje tarnyboje, kovotojas dėl Lietuvos nepriklausomybės tęstinumo išlaikymo — Lietuvos diplomatijos šefas min. S. Lozoraitis;

d) nenuilstantis Sąjungos labui darbuotojas ir ilgametis LVS "Ramovė" CV pirmininkas prof. gen. S. Dirmantas.

4. S-gos statuto pakeitimo klausimais:

Žemiau pažymėtiems ir kitiems statuto pakeitimo bei papildymo klausimams išspręsti, k.a.:

a) praplėsti Sąjungos nario sąvoką ta prasme, kad į ją galėtų būti priimami nariais ir kitų kraštų kariuomenėse tarnavę lietuviai kariai, asmenys su ginklu rankoje kovoję prieš Lietuvos okupantus ir ramovėnų šeimos nariai;

b) Sąjungos reprezentaciniams reikalams, nariams įvesti uniformines kepures;

c) įstatutinti pašaliečių — neramovėnų atžymėjimą LVS "Ramovė" ženkleliu;

d) pramatyti Sąjungos centrinių valdomųjų organų, ne tik akyvaizdinį, bet ir korespondencinį rinkimo būdą;

e) peržiūrėti mokamo nario mokesčio reikalus — jį padidinti ar sumažinti, kokį nuošimtį skirti CV-bai, ką, kada ir kokia tvarka, galima būtų atleisti nuo nario mokesčio mokėjimo ir kt.,

...pavedama CV-bai Čikagoje sudaryti Statuto Pakeitimo ir Papildymo komisiją, kuri, remdamasi suvažiavime ir vėliau padarytais pasiūlymais, paruoštų statuto papildymo bei pakeitimo projektą, kurį patiektų CV bei skyriams aptarti ir priimti.

5. Sekančios kadencijos CV būstinė

Sekančiai kadencijai, CV būstinė parinkta Čikagoje. LVS "Ramovė" CV ir kiti centriniai valdomieji organai k.a. Garbės Teismas ir Kontrolės Komisija, sekančiai kadencijai renkami korespondenciniu būdu.

Ateityje, kas ketveri metai renkant Sąjungos centrinius valdomuosius organus, pagal galimybę, pakaitomis, vieną kartą rinkti korespondenciniu būdu, kitą kartą — akyvaizdiniame skyrių atstovų suvažiavime.

6. Žurnalo "Karys" reikalu

Pavesta CV-bai, kad ji dar daugiau ragintų skyrių valdybas bei ramovėnus, prenumeratomis, rašytine medžiaga, finansiniai ir kt., remti "Karį", vienintelį karinės minties žurnalą išeivijoje.

7. Sveikinimai

Baigiant šį suvažiavimą, pagal gen. V. Mieželio paruoštą projektą, pasveikinti, Sąjungos ir suvažiavimo vardu, JAV prezidentą Lindon B. Johnson ir naujai išrinktą prezidentu Richard Nixon.

Pasiųsti sveikinimus visiems Lietuvos konsulams, gyvenantiems JAV ir Kanadoje.

II. STATUTO PAKEITIMO IR PAPILDYMO KOMISIJA

Remiantis LVS "Ramovė" skyrių atstovų suvažiavimo, įvykusio 1968. XI.23 Čikagoje, nutarimu, CV sudarė ir patvirtino sekančios sudėties Statuto Papildymo ir Pakeitimo Komisiją: pirmininkas M. Rėklaitis, vicepirmininkas V. Mieželis, sekretorius M. Naujokas, nariai — K. Dabulevičius ir A. Juškevičius.

Visais Sąjungos statuto pakeitimo bei papildymo reikalais, su pasiūlymais, prašoma rašyti Komisijos pirmininko adresu: M. Rėklaitis, 6643 So. Maplewood Avenue, Chicago, Ill. 60629; arba skambinti — PRospect 8-2858.

III. PADĖKOS UŽ TALKĄ CENTRO VALDYBAI

LVS "Ramovė" CV reiškia nuoširdžiausią padėką:

a) LVS "Ramovė" Skyrių atstovų suvažiavimo prezidiumui ir jo pirmininkui gen. M. Rėklaičiui, už pavyzdingą suvažiavimo pravedimą;

b) Suvažiavimo ir Lietuvos Ginkluotų Pajėgų atkūrimo 50-čio sukakties minėjimo organizacinei komisijai ir jos pirmininkui K. Dabulevičiui, už sėkmingai atliktus organizacinius darbus;

c) LDK "Birutės" Dr-jai, jos pirmininkei p. M. Babickienei, Čikagos birutininkėms ir LVS "Ramovė" Čikagos skyriaus valdybai, pirmininkui A. Juškevičiui bei Čikagos ramovėnams, už talką ir bendradarbiavimą;

d) Visiems LVS "Ramovė" skyriams, finansiniai parėmusiems kalbamus parengimus ir atsiuntusiems savo atstovus į suvažiavimą.

Prof. S. Dirmantas
CV pirmininkas

E. Vengianskas
sekretorius

NAUJA SKYRIAUS VALDYBA NEW YORKE

Ramovėnų susirinkimas įvyko vasario 23 d., sekmadienį, 3:00 val., Atletų klube.

Pirmininkui V. Alksniniui sergant, susirinkime pirmininkavo vice pirm. J. Liaukus. Jis padarė skyriaus 1968 m. veiklos pranešimą ir senajai valdybai atsistatydinus, pravedė naujus 1969 m. valdybos rinkimus.

Naujos valdybos rinkimai yra skyriaus karti piliulė, kurią, deja, kas metai reikia praryti. Po ilgesnių kalbų ir atsisakinėjimų (visi, mat, smarkiai užimti), pagaliau, buvo išrinkti nauji valdybos nariai:

1. J. Kiaunė, 2. S. Gudas, 3. V. Čėsna, V. Šventoraitis ir J. Šlepetys.

Pirmame valdybos posėdyje jie pasiskirstys pareigomis.

Antroje susirinkimo programos dalyje S. Šventoraitis, kuris pernai atliko karo tarnybą Vietnamo fronte, kur buvo sunkiai sužeistas, parodė eilę skaidrių ir papasakojo savo išgyvenimus Vietnamo džiunglėse. (Šis jaunas karys įstojo į mūsų Ramovės skyrių nariu).

Susirinkimas buvo gana gausus dalyviais, gyvas ir įdomus. **D.**

DAILIOSIOS LITERATŪROS IR DAINŲ VAKARAS

Vakarą rengia L. V. S. **"Ramovės"** Bostono skyrius 1969 m. balandžio mėn. 20 d. (sekm., 3 val. po pietų, Lietuvių Piliečių Klubo III A salėje, So Bostone.

Programoje: "Draugo" konkurso laureato, rašyt. Vytauto Volerto, paruošta mūsų dailiosios literatūros ir dainų pynė: "Margais takais keliauja žodis". Išpildys mūsų jaunosios kartos menininkai iš Philadelphijos: Vytautas Volertas, Dalia Jakienė, Virginija Majauskienė, Bronius Balčiūnas, solistė Ona Pliuškonienė. Akompanuos kompoz. Jeronimas Kačinskas, scenos šviesų efektai Romo Šležo. Šokiams gros linksmoji R. M. Trio - kapela iš Worcester, Mass. Veiks bufetas.

Vakaro pelnas skiriamas "KARIO" žurnalui paremti.

L. V. S. "Ramovė"
Bostono skyrius

Minint 50 metų Lietuvos kariuomenės sukaktį, 1968 m. lapkr. 24 d. Jaunimo Centre, Čikagoje, birutininkės: (iš k. į d.) V. Kulikauskienė, A. Rugytė, L. Dainauskienė, E. Pušneraitienė, S. Toliušienė, J. Biliūnienė ir Lietuvos karo invalidai, pasirengę padėti vainiką prie Lietuvos Laisvės Kovų paminklo: A. Liškus, J. Liškutė ir K. Dobilas.

BOSTONO RAMOVĖNAI VEIKIA

1969 m. sausio 26 d. įvyko visuotinas skyriaus narių susirinkimas A. L. Tautinės Sąjungos salėje. Susirinkimą atidarė skyriaus pirm. K. Šimėnas. Buvo prisiminti mirę metų eigoje skyriaus nariai, Dionizas Meižys, buvęs "Kario" redaktorius Simas Urbonas, be jų, Pasaulio Lietuvių B-nės pirm. J. Bačiūnas ir Vasario 16-sios Akto signataras buvęs minist. K. Klimas. Visi buvo pagerbti tylos minute. Susirinkimui pirmininkauti buvo pakviestas J. Tumas, sekretoriauti V. Kubilius.

Pranešimus iš praėjusių metų valdybos veiklos padarė pirm. K. Šimėnas, kultūros ir spaudos reikalų vadovas J. Vizbaras ir sekret. A. Vileniškis, finansų ir revizijos komisijos: Pr. Martinkus ir Č. Mališauskas. Susirinkime dalyvavo svečias iš Waterburio "Ramovės" skyriaus Kazys Urbšaitis. Jis padarė platų pranešimą apie įvykusį L. V. S. "Ramovė" skyrių atstovų suvažiavimą lapkričio 23-24 d. d. Čikagoje. Suvažiavime K. Urbšaitis atstovavo Rytų Pakraščio: Bostono, Hartfordo ir Waterburio, skyrius, kaip jų įgaliotas atstovas.

Į naują 1969 m. skyriaus valdybą išrinkti:

1. Bronius Bajerčius - pirm.,
2. Antanas Vileniškis — sekret.,
3. Bronius Utenis — vicepirm.,
4. Jonas Vizbaras — kultūros ir spaudos reikalams,
5. Pranas Martinkus — iždinink.,
6. Petras Ausiejus — ūkio ir parengimų reikalams,
7. Jonas Ūselis — vėliavos globėjas,
8. Vladas Židžiūnas — atstovas Worcesterio ramovėnams,

vėliavos asistentai:

1. St. Raskevičius,
2. Ciprijonas Mališauskas.

Į Revizijos Komisiją:

1. Leonas Lendraitis,
2. Jonas Starinskas,
3. Ernstas Šmitas.

Naujoji valdyba, susirinkimui pritarus, nutarė surengti "KARIO" žurnalui paremti Literatūros ir dainų vakarą š. m. balandžio 20 d. Vakaro reikalais rūpintis įgaliotas kultūros reikalų vadovas J. Vizbaras. Programą išpildys rašyt. Vyt. Volerto parengti žodžio ir dainos menininkai iš Philadelphijos.

Po susirinkimo įvyko vaišės, kurias parengė Petras Ausiejus ir A. Vileniškis. Jų metu vyko pasikalbėjimai organizacijos ir lietuviškos aktualijos reikalais. **J. V. Sūduvas**

PAAIŠKINIMAS . . .

(atkelta iš 84 psl.)

į "Ramovės" skyrius? Gal "Ramovės" sąjungos statute yra kas nors įrašyta, kas nesiderina su šių laikų jaunos kartos galvosena bei tradicijomis?

Pav., Kunigaikštienės Birutės draugijos statute 5 skyr. raide b. yra pasakyta: "narius į draugiją priimama tik su rekomendacija 2-jų narių". Kažin, ar ši sąlyga atatinka šio laiko dvasiai ir esamoms aplinkybėms?

Toliau K. M. klausia, kas mane vertė šiuo laiku prisiminti Dekabristus? Taip, mes žinome tą tiesą, kad Dekabristai prieš 150 metų buvo kariami už pasipriešinimą caro režimui, o kiti tremiami Sibiran. Bet reikia nepamiršti, kad Dekabristų paskleistas Laisvės troškimas nebuvo niekad pakartas, kad jis ir šiandien Rusijoje yra gyvas. Praeitais metais, teisiami jaunuoliai Maskvoje šaukė: "Mes esame Dekabristai".

Nors prieš 150 metų buvo pakarti keli karininkai ir žymesnieji asmens, bet pogrindyje veikė ir konspiravo, daugiausiai, studentai - moksleiviai ir šiaip inteligentija Dekabristų paskleista Laisvės idėja, greitu laiku persimetė ir į tuometinę Lenkiją bei Lietuvą.

Berods tai buvo 1927 m. Kaune, Laisvės Al. viename kine buvo rodomi rusų gaminti filmai, Smuikininkas iš Abrau ir Dekabristai. Ten labai gražiai buvo pavaizduota studentų - moksleivių konspiracinė veikla prieš caro valdžią. Taip pat buvo rodoma ir Sibiro kalėjimas, kuriame kaliniai traukdami dainą "Saulė teka, saulė leidžias", kirto ant kaladės pasidėję rankų pančius, kad galėtų pabėgti. Tie filmai labai visiems patiko ir pakartotinai buvo rodomi 1929-30 m. Šančių kine Saturnas. Be abejonės, tie filmai patiko ir rusiškajam jaunimui ir liko gera pamoka, kaip veikti - konspiruoti prieš dabartinių raudonųjų carų režimą. Kaip gi su tais Karpatų kalnais?

Taip, aš galėjau parašyti, kad Lietuvai laisvė ateis Žaliųjų ežerų šlaitais, ar tai Napoleono kalno viršūne (vieta ties Šančių pliažu) ir tas reikalo esmės nekeičia. Svarbu yra tai, kad mes dirbtume, kovotume ir tikėtume tos Laisvės atėjimu, o kokiais simboliniais kalnais jinai Lie-

Kaina 2.00 $

ŠAUTUVO VAMZDŽIO . . . (atkelta iš 82 psl.)

lieka apmokymu. Nenusiminiau. Manyje augo jėgos ir didėjo ryžtas pasiekti apmokymo galą. Nors ir labai sunku buvo kęsti dvasinę priespaudą, kad vokiško išdidumo, bėdinas būrvaikis, pasiekęs puskarininkio laipsnį, galėjo iš lietuvio, pasityčiodamas, sau malonumą rasti. Tačiau, nebuvo pagrindo graužtis, bet išlaikyti iki galo ir garbingai užbaigti apmokymą.

Taip, vos tik dvi savaites išbuvęs naujokų apmokyme, visai netikėtai ir nelauktai, kuopos vado įsakymu, grįžtu į gaisrininkų komandą. Grįžtu. Nusišypso ir atostogų galimybė. Po keturių savaičių ugniagesybos kurso užbaigimo gaunu dvi savaites atostogų šeimos reikalams sutvarkyti. Žinoma, už dvi žąsikes, kurios paštu atplaukė pirma manęs.

---

tuvai ateis, tai tas visai nėra taip jau svarbu. Bet p. K. M. jau turėtų sugebėti skirti, kur yra perkeltasimboliška prasmė, o kur yra tikras pinigas. Raudonosios Imperijos išsiplėtimas.

Kitados teko šiek tiek pamatyti Čekijos modernius pasienio įtvirtinimus. Tuo laiku Čekija buvo jau labai gerai ir moderniškais ginklais apsiginklavusi valstybė, bet 1938-tais metais pasidavė be šūvio.

Jei laike 2-jo pasaul. karo Čekija nusikratė rudą vergiją, tai 1948 m. jai buvo užkrauta raudona ir dar žiauresnė. Gi bėgyje 20-ties metų raudono teroro, čekai - slovakai ne tik kad netapo raudonais — kvislingais, bet jųjų studentai šiandien už Laisvę miršta ugnyje, kaip kad kitados tie Dekabristai mirė kartuvėse.

Kažin, ar mūsų Lietuvoje nėra puoselėjamos jau šiandien dekabristinės ir čekoslovakiškos tendencijos?

Taip, 1968 m. Čekijos okupacija padidino Raud. Im. išsiplėtimą, bet mes žinome iš istorijos, kad keletas kitados egzistavusių did. imperijų dingo iš horizonto, kaip kad ir jųjų žymūs karžygiai. Raudonoji imperija gali mulkinti ir nutautinti Azijos baškirus, čingušus, bet niekad jai nepasiseks sunaikinti kultūringą Europą.

Bet, štai, ir dar viena naujiena. Pagal p. K. M., tai apie lapkričio 13-tos, 1965, m., žygį amerikiečių spauda labai mažai ką teparašė. Tat, kasgi tuomet yra geriau, ar sėdėti užpečkyje ir laukti iš amerikiečių keptų karvelių, ar eiti su plakatu New Yorko gatvėmis?

Kai kitados Rezoliucijoms Remti Komiteto p-kas p. L. Valiukas ėjo iš miesto į miestą, nuo vienos liet. kolonijos prie kitos, prašydamas paramos, tai panašūs postringautojai porino: "nič nieko iš to nebus, tik veltui laikas gaištama", ir pan. Bet kai tikslas buvo atsiektas ir tam tikros rezoliucijos U. S. A. Senate ir Kongrese buvo priimtos, tai tuomet visiems burnos užsidarė. Ir tuomet mūsų reikalais amerikiečių spauda nesisielojo ir visai nieko nerašė.

1918-22 metais Amerikos lietuviai nuolat varstė net dviejų U. S. A. prezidentų duris ir reikalavo Lietuvos pripažinimo De Jure.

Gi Amerikos spaudoje ne tik nebuvo palankaus žodžio Lietuvai, bet priešingai buvo įrodinėjama, kad negalima skaldyti Rusijos imperijos.

Bet nuolatinės pastangos Amerikos lietuvių, įvairių peticijų - mitingų formoje, — davė gražius rezultatus ir Lietuvos pripažinimas buvo gautas.

Gal K. M. turėjo progos matyti skyriaus - būrio išsitęsusią vorą, bet 10-12 tūkstančių išsitęsusios New Yorko m. gatvėmis voros, greičiausiai, jis nėra matęs ir supratimo neturi, kaip tas viskas atrodė. Nėra jau taip svarbu, kiek amerikoniški laikraščiai apie tą žygį rašė. Yra daug svarbiau, kad masė žmonių savo akimis tą žygį matė ir žygiuojantiems mojo.

Laikraščių reporteriai, ir šiaip jaunimas, praeinančius klausinėjo, kas mes esame, iš kur mūsų tiek daug ir kodėl demonstruojame ir pan.

Kad tik būtų daugiau panašių žygių ir taip visą laiką. **A. Lukas**

LAIŠKAS "KARIUI"

Pirmiausiai noriu nuoširdžiai padėkoti "Kario" žurnalo visam štabui ir jo bendradarbiams už taip puikų sukaktuvinį 50 metų numerį. Jis kuklus savo išorine išvaizda, bet be galo gilus savo turiniu. Tai tikrasis paminklas tiems, kurie savo krauju surašė pasilikusiems testamentą — kovoti, net gyvybę paaukoti, kad tauta išliktų gyva ir garbinga. "Niekai gyvybė, jeigu kraštas vėl būtų pavergtas". Tai didis nuopelnas tų, kurie taip kruopščiai sugebėjo tiek surinkti, kas neįkainuojama lietuvio širdžiai. Jis labai mielas ir tam, kuris nuolat rūpinasi savos tautos geresne ir gražesne ateitimi. Jis bus ta injekcija ir tam, kurio kūne prisiveisė materijos garbinimo bakterijų. Todėl norėčiau, jeigu dar turite vieną egzempliorių, jį pasiųsti mano geram prieteliui M. K., jei jis nėra "Kario" prenumeratorius, pridėdami, kad ir mažą prierašą, kas Jūsų prašė pasiųsti.

Liekuosi su geriausiais linkėjimais

St. Juras Čikaga

KARINĖS ŽINIOS

(atkelta iš 93 psl.)

rės rytinėje Vakarų Vokietijos dalyje padėtis nepasikeitė.

Nato jėgas prieš Čekoslovakijos užėmimą sudarė apie 6,5 milijono vyrų (Varšuvos pakto — 4,5 mil. vyrų). Be to, Nato divizijos laikomos 60 proc. pajėgesnės už sovietų savo ginklavimu, skaičiumi ir aprūpinimu, turi didesnį aviacijos galingumą (be "A" ginklavimo). Nato turi 10 proc. daugiau kautynių junginyje, 25 proc. daugiau transporto vikšrinių šarvuočių, 50 proc. daugiau prieštankinių ginklų, transporto priemonių, bet 50 proc. mažiau tankų, 30 proc. mažiau lėktuvų, tačiau, kiekvienas lėktuvas neša dvigubai daugiau krūvio ir trigubai toliau pasiekia taikinius, negu rusų.

Bendrai, iki Čekoslovakijos okupacijos, abiejų pusių jėgos buvo išsilyginę. Įvedimas apie ketvirčio milijono vyrų į Čekoslovakiją, persvaros dar nesudarė, žinant, kad ankstyvesnės čekoslovakų 14 divizijų padarė Varšuvos pakte skylę, nes dabar jos nevisai patikimos veiksmams Europoje.

ATSIŲSTA PAMINĖTI

Gražina Tulauskaitė, VAKARĖ BANGA. Lyrika. Išleido "Lietuvių Dienos", 1968. 128 psl. Kaina $2.00. Gaunama pas platintojus ir leidykloje: Lietuvių Dienos, 4364 Sunset Blvd., Los Angeles, Calif. 90029.

Kotryna Grigaitytė, TRAPUS VAKARAS. Lyrika, 108 psl. Kaina $3. Viršelį (su aplanku) piešė Raimundas Graudis. Spauda — Immaculata Press, Putnam, Conn., 1968 m.

Bruno Vytis-Vrublevičius, LIETUVIAI LEGIJONIERIAI VIETNAME. Atsiminimai, autoriaus leidinys, 86 psl., iliustruotas nuotraukomis. Kaina $2., Toronto, Ontario — 1968 m.

Lietuvių Inžinierių ir Architektų METRAŠTIS I t., 4 dalis, 102 psl. Kaina $2., gaunamas šiuo adresu: J. Dačys, 27 Bourneside St., Dorchester, Mass. 02124.

Telšiai

Prenumerata JAV-se ir užsienyje: Metams — $7.00, pusmečiui — $3.50, atsk. nr. — 70¢. Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:
K A R Y S
916 Willoughby Avenue
Brooklyn, N. Y. 11221, U. S. A.

Čekius, arba "Money Order" adresuoti "KARYS" vardu.
Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

*

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.
KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą.